

Regional analyse

Sunnfjord 2013

Næringsutvikling, attraktivitet og innovasjon

KNUT VAREIDE OG MARIT NYGAARD

TF-notat nr. 43/2013

Tittel: Regional analyse Sunnfjord 2013
Undertittel: Næringsutvikling, attraktivitet og innovasjon
TF-notat når: 43/2013
Forfatter(e): Knut Vareide og Marit Owren Nygaard
Dato: 15. januar 2014
ISBN: 978-82-7401-664-4
ISSN: 1891-053X
Pris: 170 (Kan lastes ned gratis fra www.telemarksforskning.no)
Prosjekt: Attraksjonskraft gjennom stedsinnovasjon
Prosjektor.: 20130231
Prosjektleder: Knut Vareide
Oppdragsgiver(e): Sunnfjord Næringsutvikling

Spørsmål om dette notatet kan rettes til:

Telemarksforskning
Postboks 4
3833 Bø i Telemark
Tlf: +47 35 06 15 00
www.telemarksforskning.no

Resymé:

Utviklingen i Sunnfjord er analysert med hensyn til næringsutvikling, demografi, attraktivitet, innovasjon og utdanningsnivå.



Knut Vareide er utdannet sosialøkonom (cand oecon) fra Universitetet i Oslo (1985). Han har arbeidet ved Telemarksforskning siden 1996.



Marit Owren Nygaard er utdannet samfunnsøkonom (M.Sc. Economics) fra Universitetet for miljø- og biovitenskap i Ås (2012). Hun har jobbet ved Telemarksforskning siden 2013.

Forord

Denne rapporten inngår i en serie med analyserapporter for kommuner, regioner og fylker i Norge som er utført av Telemarksforskning i 2013, og som er utgitt i januar 2014.

Det er benyttet en modell for attraktivitet som er utviklet med støtte fra Oslofjordfondet i forbindelse med prosjektet *Attraksjonskraft gjennom stedsinnovasjon*. Analysene av innovasjon bygger på et empirisk arbeid som er gjennomført og finansiert i forbindelse med Norges Forskningsråds VRI-program der Telemarksforskning og AFI har et felles forskningsprosjekt i VRI Telemark. Kapitlet om NæringsNM omhandler resultatene fra det arbeidet vi har gjort årlig for NHOs NæringsNM.

De regionale analysene er svært verdifulle for forskningen i slike prosjekt, i det at vi får anvendt modeller og empiriske metoder for ulike geografiske områder. Gjennom dette arbeidet får vi også testet relevans og kvalitet gjennom dialog med mange forskjellige og kompetente oppdragsgivere som arbeider profesjonelt med regional utvikling i praksis.

Telemarksforskning har laget slike regionale analyser i en årrekke. Tidligere var analysene i stor grad deskriptive, og nøyde seg stort sett med å beskrive en rekke indikatorer for befolknings- og næringsutvikling. Etter hvert har vi lagt mer vekt på å finne sammenhenger, gjennom å koble de ulike trekkene i en region sammen i stadig mer helhetlige modeller. De fleste oppdragsgiverne etterspør slike rapporter fordi de skal brukes i en strategisk sammenheng. Da er det ikke tilstrekkelig kun å beskrive ulike utviklingstrekk hver for seg. For at utviklingen på et sted skal kunne påvirkes gjennom bevisste strategier, er det nødvendig å forstå sammenhengene og avdekke årsaker og drivkrefter til den faktiske utviklingen. Først da blir analysene virkelig nyttige i det strategiske arbeidet. Dynamikken i den regionale utviklingen er imidlertid ganske kompleks, og våre modeller og forståelsen av den er ikke på langt nær ferdig utviklet. Det er dessuten en utfordring å presentere så mange tema og ulike analyser i en rapport av dette formatet som er ment å være kortfattet og enkel.

Bø, 11. mars 2014

Knut Vareide

Prosjektleder

Innhold

SAMMENDRAG	5
1. ARBEIDSPLASSER	6
2. ATTRAKTIVITET FOR BEDRIFTER OG BESØK	21
3. PENDLING OG ARBEIDSMARKEDSINTEGRASJON	31
4. BEFOLKNING	34
5. BOSTEDSATTRAKTIVITET	39
6. NÆRINGS-NM	48
7. INNOVASJON	54
8. UTDANNING	63

Sammendrag

Utviklingen i Sunnfjord er ikke entydig. Det er flere positive trekk, som at regionen har den beste lønnsomheten i næringslivet av alle regioner i landet. Regionen har også sterk vekst i teknologiske tjenester. Bedriftene i regionene er også internasjonalt orienterte med høy andel eksportbedrifter. Det er imidlertid lav innovasjon i næringslivet, og få nyetableringer. Næringslivet har ikke hatt vekst i antall arbeidsplasser de siste årene. Samtidig har Sunnfjord ganske stor flyttetap mot andre norske regioner, som kan skyldes lav bostedsattraktivitet.

Sunnfjord har hatt vekst i antall arbeidsplasser siden 2000. Veksten har vært litt under veksten på landsbasis, men har likevel vært bedre enn middels av regionene. I de tre siste årene har imidlertid arbeidsplassveksten blitt lavere. Det skyldes at arbeidsplassveksten i næringslivet har stagnert. Sunnfjord forholdsvis gode arbeidsplassvekst siden 2000 har således kommet av at offentlig sektor har vokst. Veksten i næringslivet har vært ganske lav.

Når vi går nærmere inn i næringsutviklingen i Sunnfjord, kommer det fram at basisnæringene har hatt ganske sterk nedgang siden 2000. Basisnæringene består av de næringene som i størst grad selger varer og tjenester ut av regionen, som industri, teknologiske tjenester og primærnæringene. Sunnfjord har hatt sterk nedgang i antall arbeidsplasser i industrien og i primærnæringene, men har hatt sterk vekst i de teknologiske tjenestene. Samlet sett har derfor basisnæringene hatt en svak utvikling. Basisnæringene har imidlertid fått en bedre utvikling i de siste to årene, og strukturen i basisnæringene har også blitt mer fordelaktig, ettersom vekstnæringen teknologiske tjenester etter hvert har fått en større andel.

Besøksnæringene i Sunnfjord hadde en sterk vekst fra 2000 til 2007. Da var veksten i besøksnæringene i Sunnfjord mye høyere enn ellers i landet. Etter 2007 har imidlertid besøksnæringene gått sterkt tilbake igjen.

Hvis vi har et tiårsperspektiv, har basisnæringene svak utvikling, mens besøksnæringene har omtrent middels utvikling, men hvis vi ser på de siste to årene er det omvendt. Da har basisnæringene ganske god utvikling, mens besøksnæringene faller.

Sunnfjord kom svært godt ut i NHOs NæringsNM siste år, og ble rangert som nummer fire av 83 regioner. Sunnfjord har landets mest lønnsomme næringsliv, og har en høy andel vekstforetak i 2012. Sunnfjord har imidlertid forholdsvis få nyetableringer.

Næringslivet i Sunnfjord har en liten andel innovative bedrifter. Sammenliknet med andre regioner er det få bedrifter som har gjennomført innovasjoner i form av nye produkter, nye produksjonsmetoder og nye måter å markedsføre produktene. Næringslivet i Sunnfjord er internasjonalt orientert, og det er en høy andel eksportbedrifter i regionen. Utdanningsnivået i næringslivet i Sunnfjord, målt som andelen av arbeidstakere med høyere utdanning, er noe lavere enn middels av regionene, når vi også korrigerer for forskjeller i bransjestruktur. Sammenliknet med andre regioner har utdanningsnivået i næringslivet i Sunnfjord gått tilbake siden 2000. Befolkningen har imidlertid over middels utdanningsnivå. Det skyldes at regionene har ganske mange offentlige arbeidsplasser, hvor utdanningsnivået er høyere enn i næringslivet.

Befolkningen i Sunnfjord har hatt en jevn vekst siden 2000. Befolkningen vokser noe langsommere i Sunnfjord enn ellers i landet, men likevel langt raskere enn naboregionene. Befolkningsveksten i Sunnfjord blir positiv påvirket av at regionen har et svært høyt fødselsoverskudd. Sunnfjord har ganske mye netto utflytting til andre norske regioner, også når vi ser flyttestrømmen i lys av arbeidsplassvekst og strukturelle forhold. Det kan være en indikasjon på at regionen mangler attraktivitet som bosted.

1. Arbeidsplasser

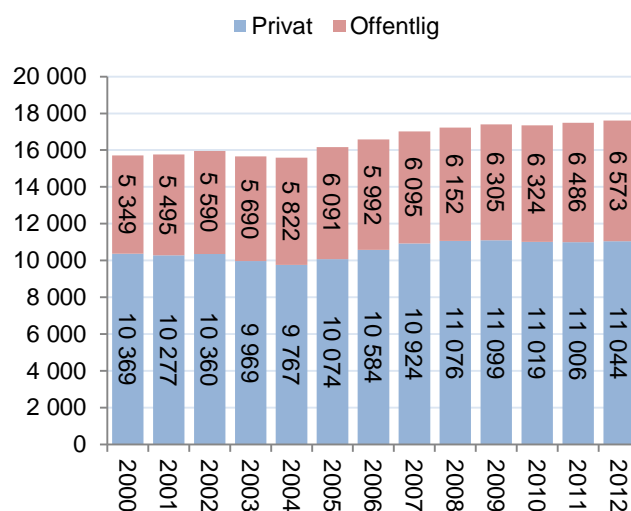
Arbeidsplassutviklingen er en viktig indikator for regional utvikling, og er kanskje den mest sentrale forklaringsfaktoren for flyttemønstrene. Arbeidsplasser finnes i både offentlig og privat sektor, men det er ofte sterkest interesse for arbeidsplassene i privat sektor, som en forsøker å påvirke gjennom næringsutvikling.

1.1 Antall arbeidsplasser

På slutten av 2012 var det 11 044 arbeidsplasser¹ i privat sektor i Sunnfjord, mens det var 6 573 arbeidsplasser i offentlig sektor.

Antall arbeidsplasser i privat sektor har gått opp siden 2000, men har stått stille siden 2008. Sunnfjord var tilsynelatende upåvirket av finanskrisen i 2009, men har heller ikke tatt del i veksten de siste tre årene.

I offentlig sektor har det vært en jevn vekst i antall arbeidsplasser.



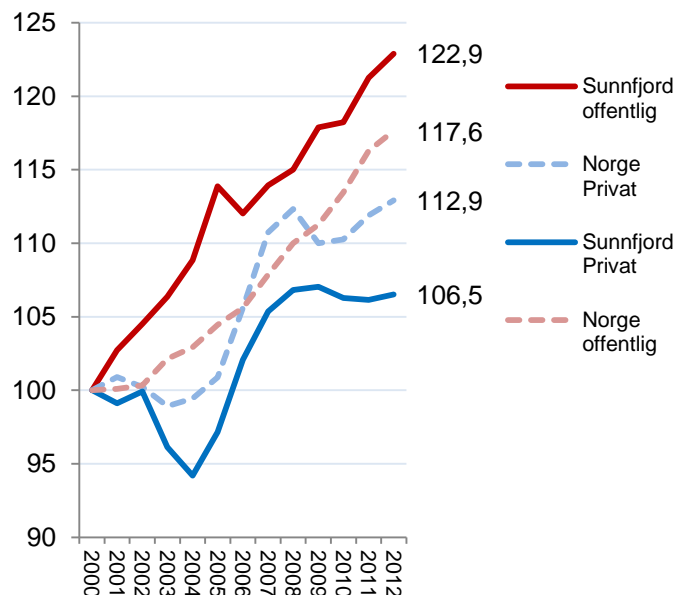
Figur 1: Antall arbeidsplasser i offentlig og privat sektor i Sunnfjord fra 2000 til 2012.

Utviklingen i antall arbeidsplasser i privat og offentlig sektor er vist i figur 2, der vi har sammenliknet veksten i regionen med veksten på landsbasis.

Her ser vi at antall arbeidsplasser i privat sektor i Sunnfjord sank ganske mye fra 2000 til 2004. Så kom en sterk vekstperiode fram til 2007. Detter det har veksten i antall arbeidsplasser stagnert.

I hele perioden fra 2000 til i dag har antall arbeidsplasser i næringslivet i Sunnfjord økte med 6,5 prosent. Det er betydelig lavere vekst enn på landsbasis, der veksten i antall arbeidsplasser i næringslivet har vært på 12,9 prosent i samme periode.

Offentlig sektor har imidlertid hatt en sterk prosentvis vekst i Sunnfjord. Antall arbeidsplasser i offentlig sektor har økt med hele 22,9 prosent. Veksten i antall arbeidsplasser i offentlig sektor på landsbasis har vært på 17,6 prosent.

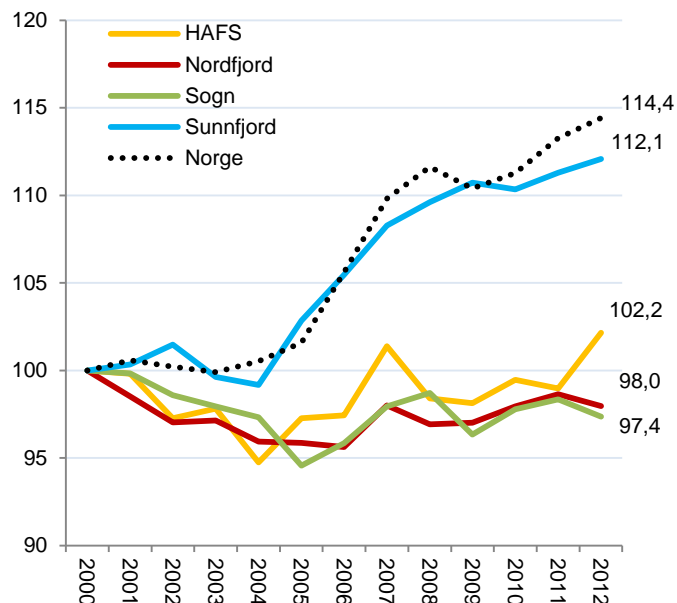


Figur 2: Utvikling i antall arbeidsplasser, alle sektorer, indeksert slik at nivået i 2000=100.

I figur 3 ser vi hvordan arbeidsplassutviklingen har vært i de enkelte regionene i Sogn og Fjordane.

Sunnfjord har nesten holdt følge med arbeidsplassveksten ellers i landet, men har ikke hatt samme vekst de ti siste årene. Samlet arbeidsplassvekst i Sunnfjord fra 2000 er på 12,1 prosent, mens veksten i antall arbeidsplasser på landsbasis var 14,4 prosent.

Sunnfjord har hatt mye høyere arbeidsplassvekst enn de andre regionene i fylket. De andre regionene i fylket har ikke hatt særlig vekst, og har omtrent samme antall i dag som i 2000.



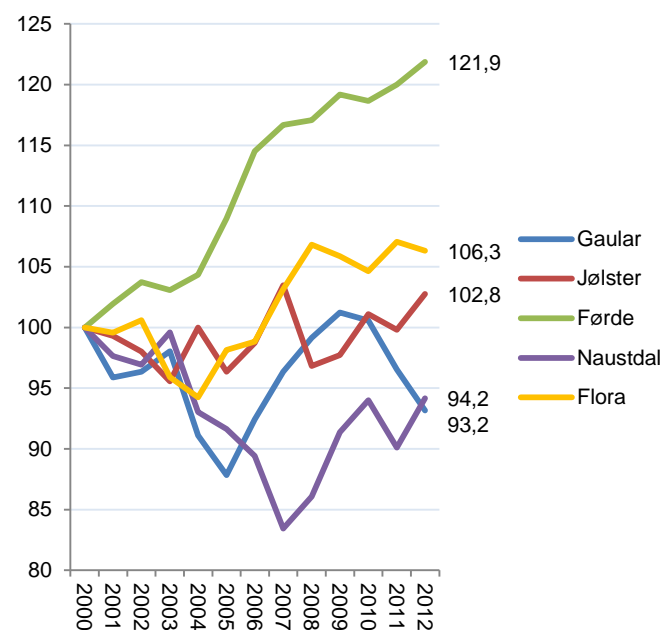
Figur 3: Arbeidsplassutviklingen i de enkelte regionene i Sogn og Fjordane, indeksert slik at nivået i 2000 = 100.

I figur 4 ser vi arbeidsplassutviklingen i de enkelte kommunene i Sunnfjord.

Førde har hatt sterk vekst, og antall arbeidsplasser i kommunen har økt med hele 21,9 prosent siden 2000.

Flora og Jølster har hatt noe, men forholdsvis lite vekst. Flora hadde sterk vekst fra 2004 til 2008.

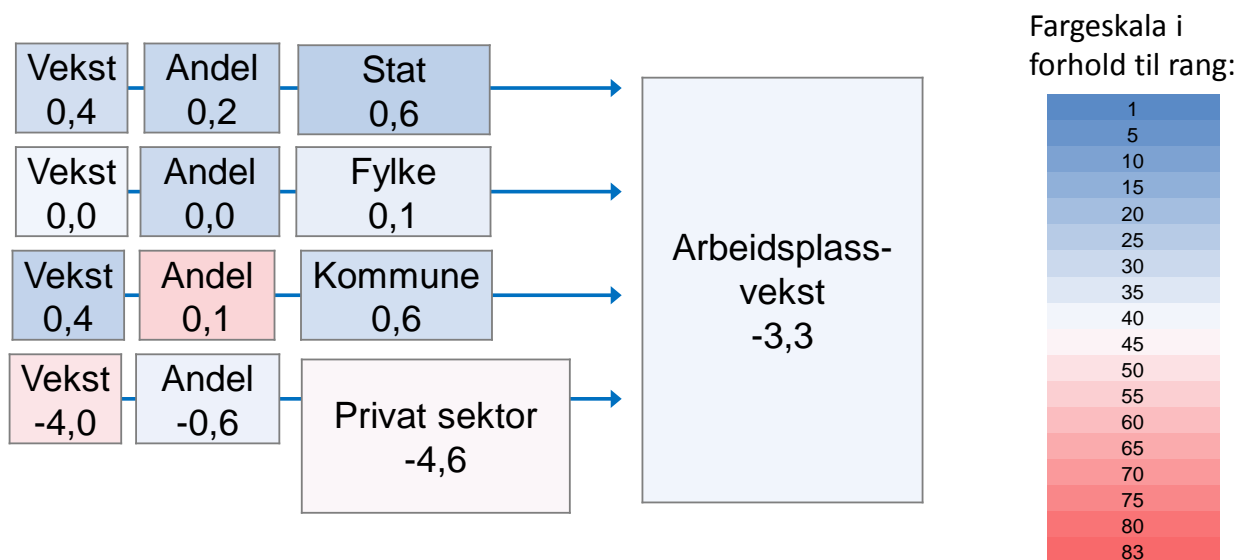
Naustdal og Gaular har færre arbeidsplasser i 2012 enn de hadde i 2000. Naustdal har imidlertid hatt vekst siden 2007, mens Gaular har hatt nedgang de siste to årene.



Figur 4: Arbeidsplassutvikling, alle sektorer i kommunene, fra 2000 til 2012, indeksert slik at nivået i 2000 = 100.

1.2 Oppsummering sektorer

Vi kan oppsummere utviklingen i antall arbeidsplasser i de ulike sektorene i Sunnfjord med følgende modell:



Figur 5: Avvik mellom arbeidsplassveksten i Sunnfjord og i Norge de ti siste årene. Alle tallene viser hva avviket utgjør som prosent av samlet sysselsetting i Sunnfjord. Fargene viser hvordan regionen rangerer blant de 83 regionene i landet for det spesifikke avviket. Avviket for hver av de fire sektorene er dekomponert i en veksteffekt og en andelseffekt. Veksteffekten viser hvordan sektoren ville ha bidratt til samlet vekst dersom sektorens andel hadde vært den samme som på landsbasis. Andelseffekten viser hvordan sektoren ville bidratt dersom veksten hadde vært den samme som på landsbasis.

I diagrammet over har vi forsøkt å illustrere hvordan arbeidsplassveksten i Sunnfjord har avveket fra arbeidsplassveksten i landet i perioden 2003 – 2012. Vi har samtidig målt endringer i arbeidsplassveksten som andel av samlet sysselsetting.

Arbeidsplassveksten i Sunnfjord har vært lavere enn ellers i landet. Det har gitt en arbeidsplassvekst, målt som prosentvis andel av sysselsettingen, som er 3,3 prosentpoeng svakere enn landet som helhet. Av fargen på boksen kan vi se at det faktisk er bedre enn middels av regionene. Veksten har vært konsentrert til de største regionene, slik at flertallet har fått lavere vekst enn landet.

Sunnfjord har fått ganske sterke vekstimpulserⁱⁱ fra alle de tre sektorene som inngår i offentlig sektor. Sunnfjord har også høyere andel statlige arbeidsplasser enn landet, og får da ekstra vekstimpuls på grunn av det. Det er også høyere andel i kommunal sektor, men av fargen ser vi at andelen i kommunal sektor likevel er lavere enn middels av regionene. Mange regioner har høyere andel i kommunal sektor, fordi de store regionene har lav andel i denne sektoren.

Det er lav vekst i privat sektor som har trukket ned arbeidsplassveksten i Sunnfjord de siste ti årene. Av fargen ser vi at Sunnfjord er under middels av regionene når det gjelder veksten i antall arbeidsplasser i næringslivet.

1.3 Utvikling i næringslivet

Når vi skal sammenlikne veksten i antall arbeidsplasser i næringslivet mellom ulike områder, er det praktisk å bruke relativ vekst, som er differansen i den prosentvise veksten i antall arbeidsplasser i regionen og veksten i antall arbeidsplasser i Norge. Da filtrerer vi bort konjunktursvingningene, og kan se hvordan veksten i den enkelte region er i forhold til andre regioner i landet over tid.

Tabell 1: Relativ vekst, målt som differanse mellom prosentvis vekst i kommunen og veksten på landsbasis, i antall arbeidsplasser i næringslivet, i regionene på Vestlandet. Rangering blant landets 83 regioner mht. progressivt gjennomsnitt.

Rang	Region	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Prog snitt
1	Hordaland Vest	4,6	2,1	3,0	4,4	3,4	0,4	0,9	3,4	3,6	3,6	0,7	4,4	2,4
2	Stavangerregionen	4,4	0,4	0,1	0,8	0,3	3,9	2,7	1,7	0,7	1,7	3,2	2,0	1,9
6	Søre Sunnmøre	-1,8	-2,0	-2,5	-1,0	2,5	1,7	3,0	0,5	1,4	0,7	-1,2	1,7	0,6
11	Bergen	1,4	1,2	1,1	0,4	1,1	1,5	0,4	-0,8	1,1	-0,1	1,0	0,9	0,6
12	Nordhordland	-0,2	0,9	0,8	-0,4	1,3	0,7	4,4	4,1	1,6	0,3	-2,1	-1,8	1,1
15	Ryfylke	-1,4	-1,6	3,4	1,1	0,1	-2,3	-1,4	0,2	3,5	4,8	-1,2	-2,4	0,9
17	Voss	-2,7	4,8	1,5	-2,2	-1,0	-2,7	-3,1	0,5	3,5	0,7	-0,6	2,1	-0,1
18	HAFS	-1,9	-1,0	0,0	-6,9	4,2	0,4	-4,2	-0,2	-0,6	2,7	-3,0	4,6	-0,7
20	Ålesundregionen	-1,3	-0,3	-1,4	-0,5	0,7	-1,4	0,3	0,9	1,1	0,7	-0,4	0,3	0,2
21	Haugesundregionen	1,6	1,6	-0,3	0,5	0,6	1,0	2,3	-1,8	0,5	-0,2	0,8	-0,6	0,4
34	Sunnhordland	-0,3	0,8	-1,0	-0,2	-1,2	3,5	1,3	-0,3	1,0	-2,7	-0,6	-1,2	-0,1
36	Sunnfjord	-1,8	1,5	-2,5	-2,6	1,7	0,4	-1,6	-0,1	2,3	-1,0	-1,6	-0,6	-0,3
41	Nordmøre	-2,2	0,3	0,6	-0,3	1,2	0,0	-1,0	-0,3	0,0	-1,6	-1,2	-0,5	-0,5
42	Romsdal	0,7	-0,4	1,5	-1,9	0,2	1,3	0,0	-0,6	0,4	-0,1	-1,3	-2,2	-0,2
43	Bjørnefjorden	4,7	1,9	4,2	0,5	1,7	2,4	2,8	-0,9	-2,1	-1,8	-2,4	-1,0	-0,3
56	Dalane	-0,6	-1,6	2,1	-0,4	-0,1	-2,6	1,0	2,5	-1,5	-0,7	-1,7	-3,5	-0,4
63	Osterfjorden	-3,3	-4,0	3,7	-1,6	-3,4	0,7	-4,5	0,0	-3,2	-5,1	1,6	0,7	-1,7
64	Nordfjord	-3,1	-1,1	2,0	-2,5	-1,2	-4,6	-1,5	-2,6	0,5	-0,1	-0,8	-1,9	-1,2
66	Storfjord	-1,3	1,1	-2,4	0,7	-1,3	-3,2	-3,4	-1,4	-2,1	2,7	-1,2	-3,1	-1,0
79	Sogn	-1,6	-0,4	3,6	-1,6	-4,9	-2,8	-2,9	-1,0	-2,3	0,2	-2,1	-3,1	-1,7
83	Hardanger	-6,7	-2,0	1,4	0,7	-4,1	-3,0	-1,1	-2,0	-2,2	0,5	-2,6	-6,5	-1,6

Regionene er rangert etter såkalt progressivt gjennomsnittⁱⁱⁱ for de ti siste årene.

Sunnfjord har hatt ganske stor variasjon i den relative veksten i næringslivet. I noen år har det vært ganske stor relativ nedgang, mens i andre år har det vært en sterk relativ vekst. Det beste året, relativt sett, for næringslivet var i 2009. Da var det nedgang i næringslivet på landsbasis på grunn av finanskrisen, mens Sunnfjord klarte seg mye bedre enn de fleste andre. De tre siste årene har den relative veksten i næringslivet i Sunnfjord vært under null, dvs. at næringslivet i Sunnfjord har lavere vekst i antall arbeidsplasser enn landet som helhet.

Sunnfjord er likevel rangert som nummer 36 av 83 regioner. Sunnfjord blir da rangert bedre enn middels, selv om næringslivet vokser senere enn i landet som helhet.

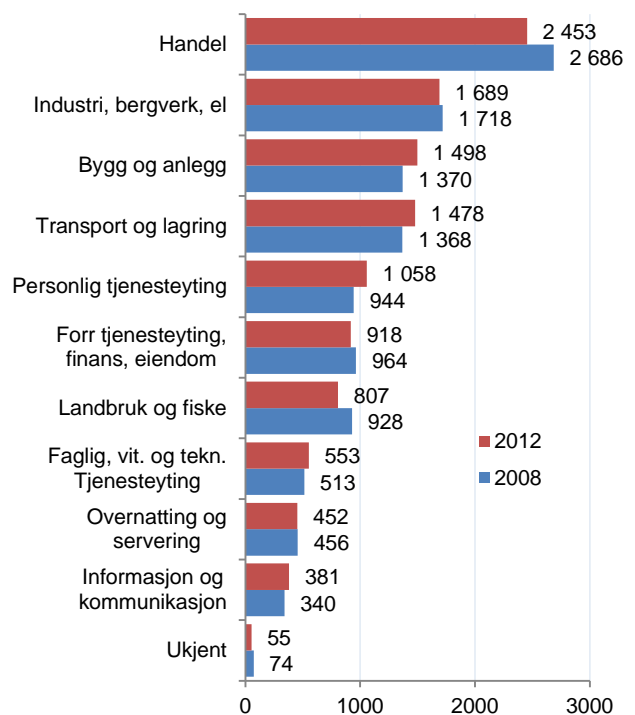
1.4 Bransjer i næringslivet

Handelen er den største bransjen i Sunnfjord når man måler etter antallet sysselsatte. Handelen sysselsatte 2 453 personer i 2012. Dette er en nedgang på 233 personer siden 2008.

Industrien sysselsatte 1 689 personer i 2012. Det har også vært en liten nedgang i 29 industriarbeidsplasser i Sunnfjord.

Bygg og anlegg og transport er også store bransjer i Sunnfjord. I disse bransjene har det vært vekst siden 2008, og disse bransjene nærmer seg størrelsen til industrien.

Personlig tjenesteyting vokser, mens forretningsmessig tjenesteyting krymper.



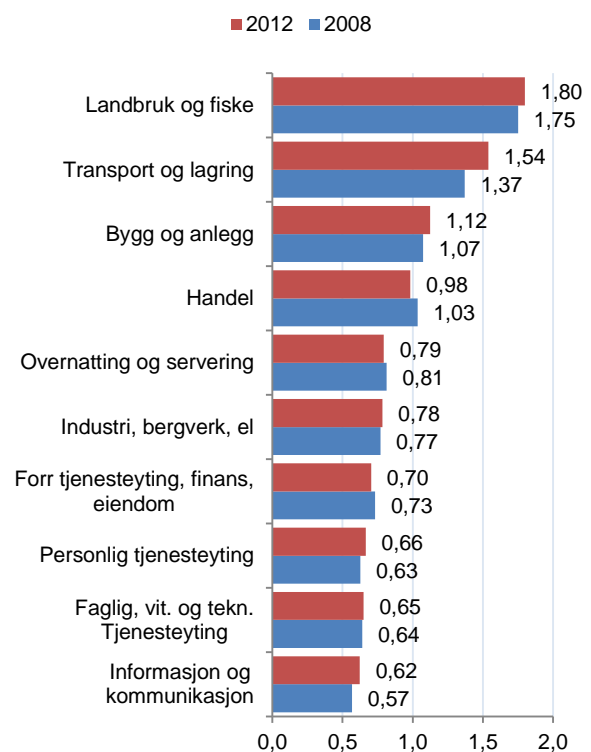
Figur 6: Antall sysselsatte i ulike bransjer i Sunnfjord i 2008 og 2012.

1.5 Bransjer og lokaliseringkvotienter

Vi så antallet sysselsatte i de ulike bransjene i figur 6, men det er også interessant å vurdere om Sunnfjord har høye eller lave andeler i forhold til andre regioner. I figur 7 ser vi lokaliseringkvotientene (LQ) til de ulike bransjene. Antall sysselsatte i bransjen er delt på totalt antall innbyggere, og andelen er delt på tilsvarende andel for landet. Når tallet er 1, er andelen i regionen den samme som andelen i Norge.

Sunnfjord har en større andel av arbeidsplassene innenfor landbruk og fiske, transport og bygg og anlegg enn Norge. I de andre bransjene er andelen i Sunnfjord lavere enn i Norge.

I 2008 hadde Sunnfjord en høyere andel handel enn landet ellers, men etter nedgangen har Sunnfjord fått en lavere andel innen handel.



Figur 7: Andel arbeidsplasser i forhold til folketallet i Sunnfjord i forhold til tilsvarende andel på landsbasis i 2008 og 2012.

1.6 Bransjestrukturens betydning for vekst

Bransjestrukturen er en av de viktigste forklaringsfaktorene for forskjeller i næringslivets vekst mellom kommuner og regioner. Steder med en høy konsentrasjon av vekstbransjer vil ha mye lettere for å oppnå vekst i næringslivet enn steder hvor en stor andel av næringslivet er konsentrert til bransjer med generell nedgang på landsbasis.

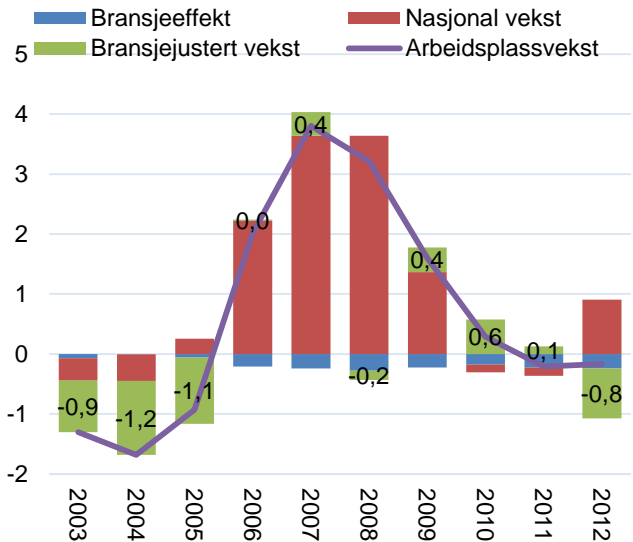
Veksten i antall arbeidsplasser kan dekomponeres i tre deler. Den første komponenten er den nasjonale veksten. Den nasjonale veksten i antall arbeidsplasser i næringslivet vil være et mål for konjunktorene, som i noen år er positive, i andre år negative.

Den andre komponenten er bransjeeffekten, som viser hvilken effekt bransjestrukturen har for veksten på stedet.

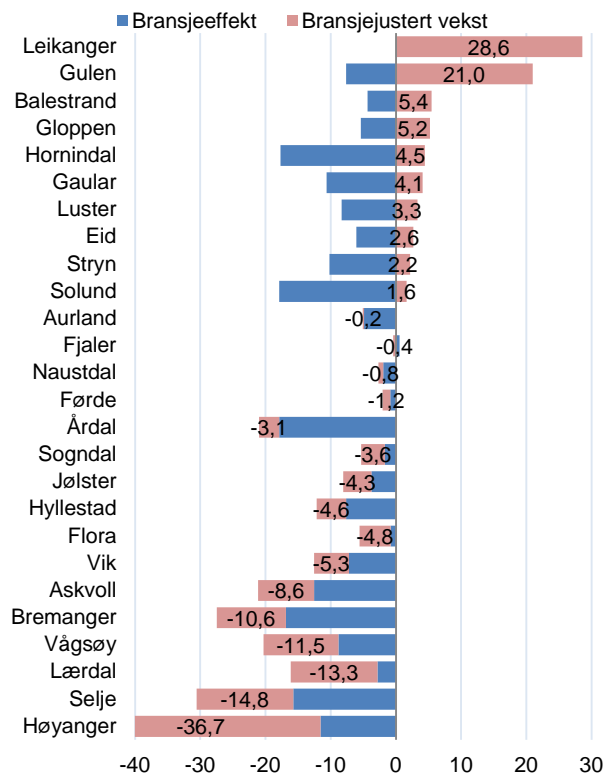
Den siste komponenten er bransjejustert vekst, en restfaktor, som forteller hvilken utvikling stedet har, når en trekker fra den nasjonale veksten og bransjeeffekten. Den bransjejusterte veksten blir da et godt mål for om stedet har over- eller underprestert i forhold til andre steder gitt sin bransjestruktur.

Bransjeeffekten har vært negativ for Sunnfjord i alle årene etter 2000, men bransjeeffekten er ganske liten. Det er et svakt tegn for Sunnfjord at den bransjejusterte veksten i næringslivet har blitt ganske sterkt negativ de siste tre årene.

I figur 9 ser vi at bransjeeffekten har vært negativ for de fleste kommunene i Sogn og Fjordane. Kommunene i Sunnfjord, unntatt Gaular, har ganske liten bransjeeffekt, og har heller ikke hatt særlig sterk eller svak bransjejustert vekst når vi ser de siste ti årene i sammenheng.



Figur 8: Veksten i antall arbeidsplasser i Sunnfjord, dekomponert i nasjonal vekst, bransjeeffekt og bransjejustert vekst, tre års glidende gjennomsnitt.



Figur 9: Sum bransjeeffekt og bransjejustert vekst i kommunene i Sogn og Fjordane for de siste ti årene.

1.7 Næringstyper

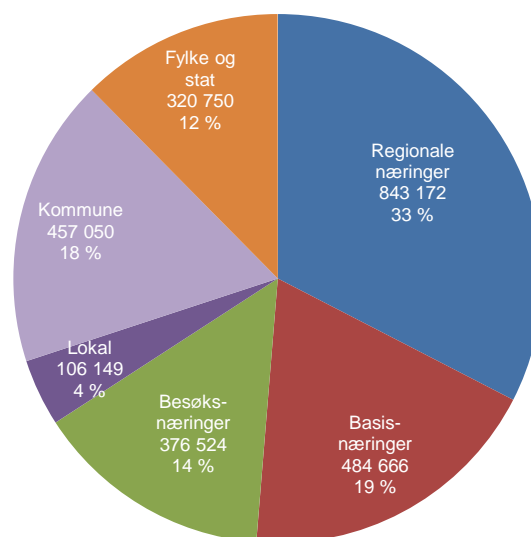
Noen deler av næringslivet kan vi karakterisere som *basisnæringer*. Basisnæringer er de delene av næringslivet som genererer inntekter utenfra. Eksportnæringer er basisnæringer, men vi kan også legge til næringer som selger sine produkter eller tjenester ut av regionen, selv om salget ikke er til andre land. Alle primærnæringene og stort sett all industri kan regnes som basisnæringer. Vi kan også ta med tjenester som konkurrerer i et nasjonalt eller internasjonalt marked, som IT, telekom- og ingeniørtjenester. Basisnæringene sysselsatte 484 666 personer på slutten av 2012. Utviklingen i basisnæringene påvirkes kraftig av konjunkturer og har gått i bølger. De siste to årene har veksten vært ganske sterk.

Besøksnæringer er de delene av næringslivet hvor kunden må være personlig til stede. Butikkhandel (men ikke internetthandel), servering, overnatting, opplevelser og personlige tjenester er bransjer som vi regner som besøksnæringer. Årsaken til at vi ønsker å isolere besøksnæringene, er at de vil reflektere om et område er attraktivt å besøke. Områder som trekker til seg besøkende fra andre områder vil normalt få høyere etterspørsel, og dermed også flere arbeidsplasser i besøksnæringene. Det vil være ulike stedskvaliteter som gjør et område attraktivt for besøk og for bedrifter i basisnæringene. Besøksnæringene sysselsatte 376 524 personer i 2012. Besøksnæringene i Norge vokste raskt fra 2000 til 2007, men har stagnert etter det.

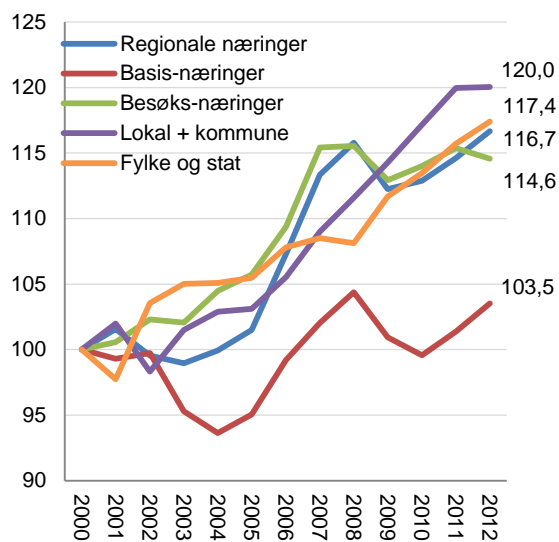
Den tredje og største gruppen kaller vi *regionale næringer*. Denne kategorien inneholder bransjer som bygg og anlegg, engros- og agenturhandel, transport og forretningsmessige tjenester. Dette er store bransjer, som ofte er knyttet til regionen, men som er ganske ujevnt fordelt mellom enkeltkommuner.

Til *lokale næringer* regnes privat virksomhet innenfor primærhelsetjenester, skoler, avfallshåndtering og barnehager. Dette er tjenester som er knyttet til lokalbefolkningen, og som i mange tilfeller er substitutter til de kommunale tjenestene. De lokale næringene kan vi derfor se i sammenheng med kommunal sektor. Det er de lokale næringene som vokser raskest i Norge, og de er samtidig ganske upåvirket av konjunkturerne.

Stat og fylkessektoren utgjør den siste delen av arbeidslivet, og hadde 320 750 sysselsatte i 2012. Veksten i antall arbeidsplasser i stat og fylke har vært litt høyere enn veksten i den totale sysselsettingen.



Figur 10: Antall arbeidsplasser i de ulike sektorene og næringstypene i Norge i 2012.



Figur 11: Utviklingen i antall arbeidsplasser i de ulike sektorene og næringstypene i Norge fra 2000 til 2012, indeksert slik at nivået i 2000=100.

1.7.1 Næringstyper i Sunnfjord

Sunnfjord har en sammensetning av arbeidsplassene som er ganske lik sammensetningen på landsbasis.

I Sunnfjord sysselsatte de regionale næringene 5 523 personer i 2012. Dette utgjør 31 prosent av sysselsettingen. Andelen er to prosentpoeng lavere enn landsgjennomsnittet.

Basisnæringene i Sunnfjord sto for 2 752 arbeidsplasser i 2012. Dette er 15 prosent av sysselsettingen, og andelen er fire prosentpoeng lavere enn basisnæringene har i Norge.

Andelen sysselsatte i besøksnæringene er ett prosentpoeng høyere enn landsgjennomsnittet. Det var 2 607 sysselsatte i besøksnæringene i 2012. Dette tilsvarer 15 prosent av sysselsettingen.

De lokale og kommunale tjenestene sysselsatte til sammen 4 040 personer i 2012. Dette tilsvarer nesten en fjerdedel av sysselsettingen, og andelen er litt større enn ellers i landet.

Andelen sysselsatte i fylkeskommunal- og statlig sektor var 16 prosent, som er mer enn andelen på landsbasis, som var 12 prosent.

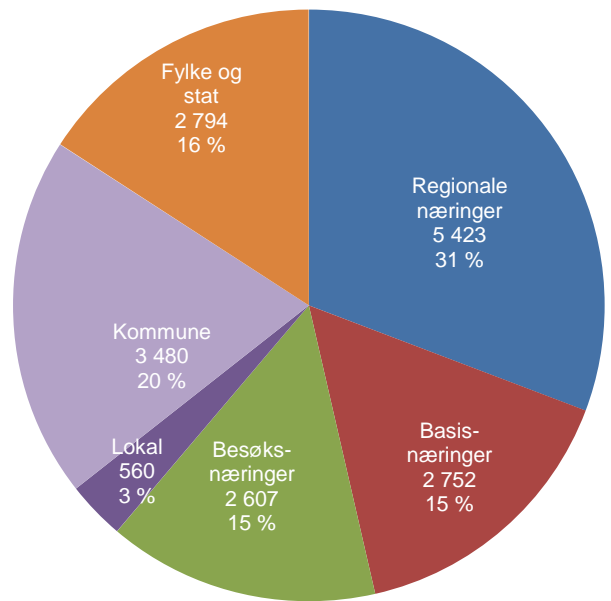
I figur 13 ser vi hvordan de ulike næringstypene i Sunnfjord har utviklet seg.

Antallet sysselsatte i basisnæringene har blitt redusert med 16,4 prosent siden 2000.

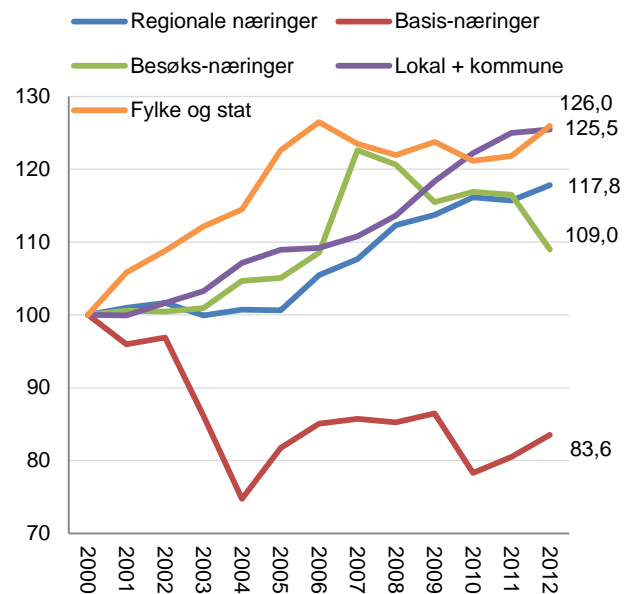
Besøksnæringene vokste raskt fram til 2007, men etter det har antall arbeidsplasser i besøksnæringene falt ganske mye. Fra 2000 til 2012 har besøksnæringene fått ni prosent flere arbeidsplasser. Det er lavere vekst enn ellers i landet.

De regionale næringene har vokst jevnt, og veksten siden 2000 har blitt 17,8 prosent.

Det offentlige vokser mest i Sunnfjord, det gjelder både stat, fylke og kommune.



Figur 12: Antall arbeidsplasser i de ulike sektorene og næringstypene i Sunnfjord i 2012.



Figur 13: Utviklingen i antall arbeidsplasser i de ulike sektorene og næringstypene i Sunnfjord fra 2000 til 2012, indekset slik at nivået i 2000 = 100.

1.7.2 Basisnæringer i Norge

Basisnæringene kan deles opp i tre ganske forskjellige næringer: Industri, teknologiske tjenester og naturbaserte næringer.

Vareproduserende industri er den klart største næringen, som sysselsatte 264 217 personer på landsbasis i 2012. Industrissysselsettingen var på nesten 300 000 i 2000. Antallet arbeidsplasser i industrien har vært nedadgående i flere tiår. Denne nedgangen skyldes i stor grad at industrien har hatt muligheter til rasjonalisering, og dermed har verdiskapingen per sysselsatt kunnet øke ganske mye. Noe av dette skyldes også såkalt strukturrasjonalisering, ved at industribransjer med lav verdiskaping per sysselsatt har blitt lagt ned.

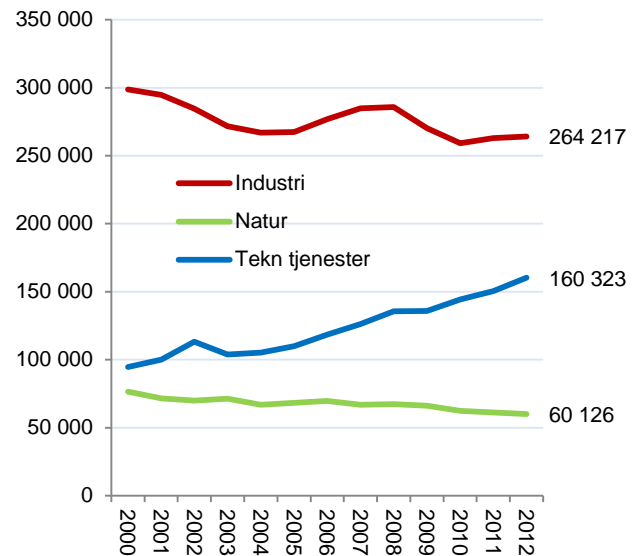
Naturbaserte næringer er primærnæringer som landbruk, fiske og gruvedrift. Antallet arbeidsplasser i primærnæringene har falt jevnt de siste årene, og utgjorde 60 126 arbeidsplasser på slutten av 2012.

De teknologiske tjenestene har etter hvert vokst seg store. Det er tjenester som IT, telekom, engineering, teknisk konsulentarbeid og forskning. Dette er bransjer som konkurrerer nasjonalt og internasjonalt. I 2000 var det under 100 000 arbeidsplasser i de teknologiske næringene i Norge, i 2012 hadde antallet økt til 160 323 arbeidsplasser.

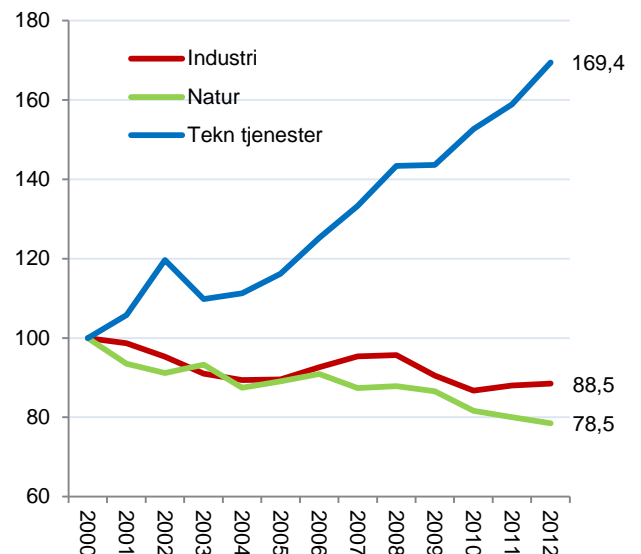
Vi kan se den indekserte utviklingen i de tre basisnæringene i figur 15. De teknologiske næringene har vokst med nesten 70 prosent siden 2000, og veksten ser ikke ut til å avta.

Industrien har hatt en nedgang på 11,5 prosent siden 2000. Nedgangen har ikke vært jevn, men fulgt konjunktorene.

De naturbaserte næringene har hatt en nedgang på 21,5 prosent av arbeidsplassene siden 2000. Nedgangen er jevn og sterk, og viser ingen tegn til å avta.



Figur 14: Antall arbeidsplasser i tre underkategorier av basisnæringer i Norge fra 2000 til 2012.



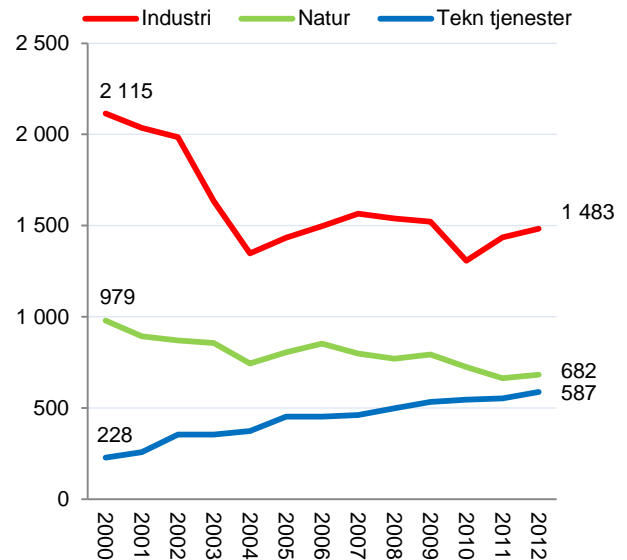
Figur 15: Indeksert utvikling i underkategoriene av basisnæringer i Norge fra 2000 til 2012. 2000-nivået = 100.

1.7.3 Basisnæringer i Sunnfjord

Industrien i Sunnfjord hadde et bratt fall i antall arbeidsplasser fra 2000 til 2004. Fra 2004 til i 2012 har det faktisk blitt litt vekst i industrien igjen. Det var 1 483 industriarbeidsplasser i Sunnfjord i 2012. Det er ganske mye lavere enn i 2000, da det var 2 115.

De naturbaserte næringene har hatt jevn nedgang i Sunnfjord. Det var 979 arbeidsplasser i naturbaserte næringer i 2000, men antall var sunket til 682 i 2012.

De tekniske tjenestene har hatt sterk vekst, fra 228 arbeidsplasser i 2000 til 587 i 2012. De teknologiske tjenestene er snart like store i Sunnfjord som de naturbaserte.

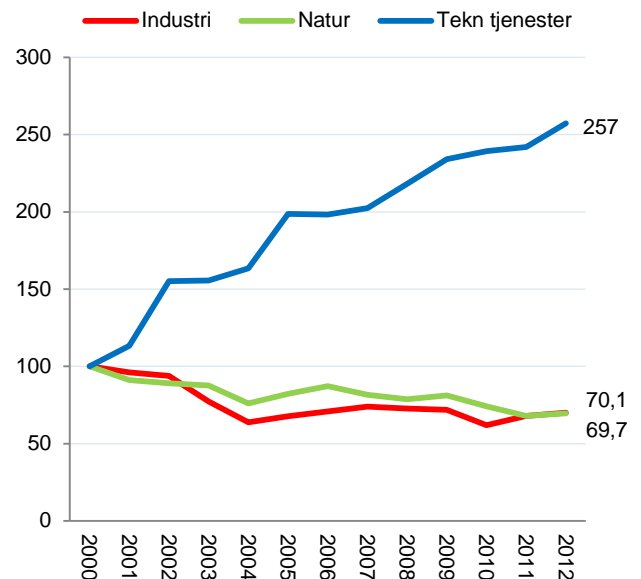


Figur 16: Antall arbeidsplasser i de tre typene av basisnæringer i Sunnfjord fra 2000 til 2012.

I figur 17 ser vi den relative utviklingen og veksten i de tre kategoriene av basisnæringer i Sunnfjord.

Veksten i de teknologiske tjenestene i Sunnfjord har vært på 157 prosent fra 2000 til 2012. Det er langt sterkere vekst enn på landsbasis.

Industrien og de naturbaserte næringene i Sunnfjord har begge fått redusert antall arbeidsplasser med omtrent 30 prosent. Nedgangen i disse næringene har vært sterkere i Sunnfjord enn i resten av landet. Vi så imidlertid at industrinedgangen i stor grad skjedde fra 2000 til 2004.



Figur 17: Indeksert utvikling i de tre typene av basisnæringer i Sunnfjord fra 2000 til 2012. 2000-nivået er indeksert til å være lik 100.

1.8.1 Basisnæringer - nivå

Basisnæringene blir tillagt stor betydning for regional utvikling. Dette er næringer som selger sine varer og tjenester til et nasjonalt eller internasjonalt marked, og som bringer inntekter inn til regionen.

Basisnæringene skaper ringvirkninger til andre næringer, gjennom å kjøpe varer og tjenester fra bedrifter i andre bransjer. Basisnæringene har også større svingninger enn andre næringer. Etterspørselen avgjøres av nasjonale og internasjonale konjunkturer, og konkurransevnen kan også svinge ganske mye.

Tabell 2: Nivå for basisnæringene i regionene på Vestlandet, målt som andel av samlet sysselsetting, 2000-2012. Rangering blant landets 83 regioner med hensyn til nivå i 2012 helt til venstre. Siste kolonne viser endring i nivå fra 2000 til 2012.

Rang	Region	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Endring
3	Storfjord	45,5	44,0	43,4	42,1	41,8	41,1	40,1	40,2	39,2	36,6	36,7	35,6	35,3	-10,2
5	Stavangerregionen	28,0	30,6	30,3	29,1	28,5	27,9	29,6	29,9	30,1	30,0	29,7	30,9	31,9	3,9
7	Søre Sunnmøre	32,7	30,9	30,7	28,6	27,8	28,2	29,2	28,9	29,3	29,8	29,4	29,0	28,9	-3,7
9	HAFS	28,9	28,6	27,6	27,3	23,8	26,3	27,5	26,0	26,5	25,2	25,4	25,0	25,5	-3,4
10	Sunnhordland	28,6	28,5	27,8	26,8	25,6	24,9	26,5	26,5	26,6	26,2	24,9	24,8	25,4	-3,2
12	Nordfjord	32,9	31,7	30,7	30,1	28,3	28,4	26,9	27,3	26,9	26,4	26,0	25,0	25,0	-7,8
13	Dalane	32,0	32,5	30,9	31,0	29,6	30,1	29,7	28,4	26,9	25,9	25,7	25,5	23,8	-8,1
14	Romsdal	23,8	24,4	24,3	22,5	22,0	22,4	22,6	23,0	23,4	22,6	21,9	22,4	22,5	-1,3
15	Haugesundregionen	24,1	24,5	24,6	23,4	22,7	22,9	23,4	23,3	23,2	22,7	22,3	22,0	22,4	-1,7
16	Sogn	27,8	28,2	29,7	29,9	28,4	25,5	25,2	24,6	25,2	23,9	22,8	21,7	22,1	-5,6
17	Nordmøre	26,9	25,8	25,1	24,5	24,1	23,8	23,9	23,0	23,8	22,9	22,0	22,3	22,0	-4,9
18	Ryfylke	24,7	23,7	22,8	23,7	23,0	23,1	22,7	21,8	21,0	21,0	21,3	21,9	21,7	-3,0
20	Hardanger	26,2	25,1	25,9	26,0	25,1	23,4	23,3	22,7	22,9	21,9	21,5	20,8	20,9	-5,3
23	Ålesundregionen	25,5	24,9	24,4	22,7	22,1	21,9	21,5	21,3	20,8	20,4	20,3	20,5	20,5	-5,0
27	Nordhordland	22,7	22,5	22,3	22,0	21,2	21,1	21,7	22,4	23,1	23,5	22,2	20,7	19,9	-2,8
28	Osterfjorden	29,4	27,9	26,2	25,1	25,0	23,3	23,8	23,1	22,8	22,1	20,7	20,1	19,9	-9,5
29	Bergen	18,6	19,3	19,6	18,9	18,8	19,0	19,6	19,2	19,2	19,2	19,0	19,3	19,8	1,3
55	Sunnfjord	21,0	19,9	20,0	18,1	15,8	16,8	17,1	16,6	16,3	16,5	15,1	15,3	15,7	-5,3
58	Hordaland Vest	12,6	12,8	13,5	13,1	12,7	13,1	13,1	13,6	13,2	13,6	13,7	14,3	15,3	2,7
70	Bjørnefjorden	18,1	17,9	17,6	17,9	18,1	17,4	17,6	17,7	17,4	16,3	14,9	13,6	13,2	-4,8
78	Voss	15,8	14,4	13,9	13,6	12,0	12,7	12,4	11,9	12,4	11,6	10,9	11,3	10,9	-4,9

Det er typisk for regionene på Vestlandet å ha mye basisnæringer. Sunnfjord har imidlertid forholdsvis lite av basisnæringer, og er rangert som nummer 55 av 83 regioner med hensyn til konsentrasjon av basisnæringer i 2012. Andelen som basisnæringene utgjør av samlet sysselsetting har også sunket en del i Sunnfjord. I 2000 tilsvarte antall arbeidsplasser i basisnæringene i Sunnfjord 21 prosent av samlet sysselsetting, i 2012 var andelen 15,3 prosent.

1.9 Besøksnæringer

Besøksnæringene kan vi dele opp i fire ulike næringer. Den første og desidert største er handel, og da har vi tatt med butikkhandel, men ikke f.eks. internetthandel som ikke er avhengig av personlig tilstedeværelse. Det var 246 808 arbeidsplasser i butikkhandelen i 2012.

Antallet har gått ned siden 2008, da det var over 254 000 arbeidsplasser i handelen. Antall arbeidsplasser i handelen har gått spesielt mye tilbake i de største byene, mens distriktene har hatt en vekst. Overgang fra butikk- til internetthandel kan ha vært en faktor i denne utviklingen, samtidig til det har blitt flere kjøpesentra med kjedebutikker i distriktene. Det har kanskje blitt mindre behov for å «dra til byen» for å handle?

Aktivitetsnæringene består av forskjellige bransjer innen underholdning, kultur, fritidsaktiviteter og sport, og inkluderer også bransjer som frisører og drosjer.

Aktivitetsnæringene har samlet 57 877 arbeidsplasser i 2012.

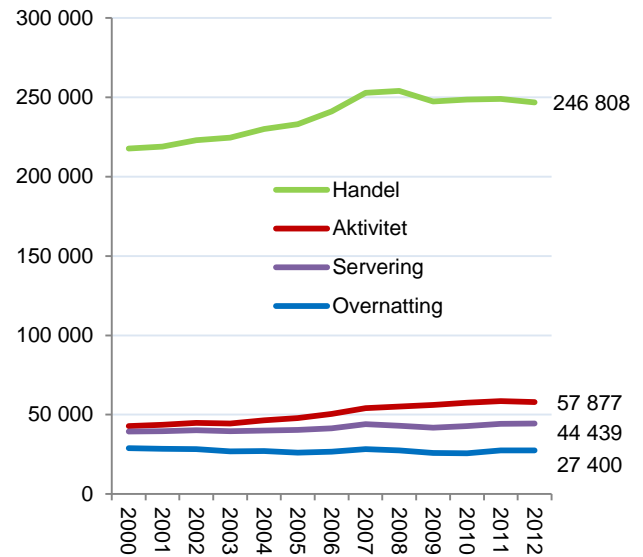
Serveringsnæringen, dvs. kaféer, restauranter og barer hadde 44 439 arbeidsplasser i 2012, mens overnattingsnæringene, hoteller, hytteutleie og campingplasser hadde 27 400.

I figur 19 ser vi utviklingen i de ulike næringene på landsbasis siden 2000.

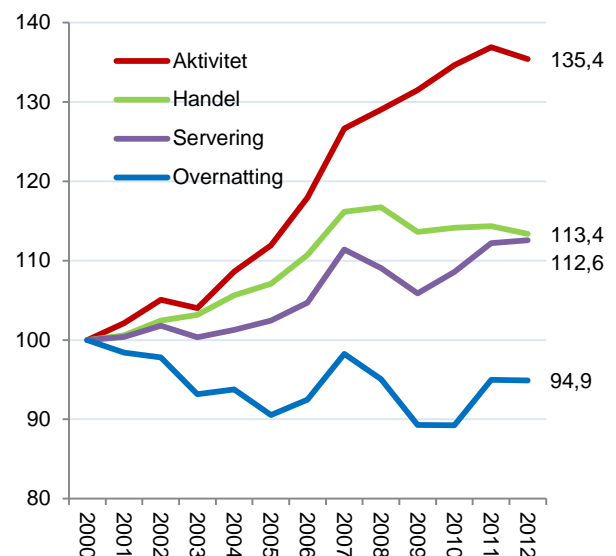
Aktivitetsnæringene har hatt en kraftig vekst, med 35,4 prosent økning i antall arbeidsplasser siden 2000. Det siste året var det imidlertid en noe overraskende nedgang.

Overnattingsnæringene har 5,1 prosent færre arbeidsplasser i 2012 enn i 2000. Antall overnattinger har økt, så det har nok skjedd en rasjonalisering i overnattingsnæringene på samme måte som i industrien.

Servering og handel har økt omtrent i samme takt som resten av økonomien.



Figur 18: Antall arbeidsplasser i besøksnæringene i Norge fra 2000 til 2012.



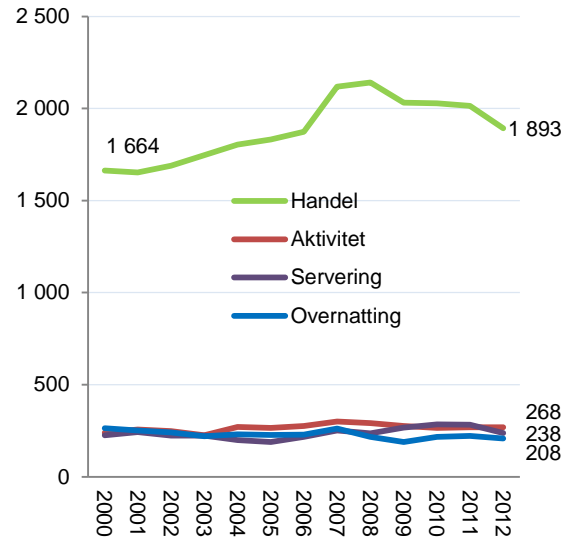
Figur 19: Indeksert utvikling i antall arbeidsplasser i besøksnæringene i Norge fra 2000 til 2012, indeksert slik at nivået i 2000 = 100.

1.9.1 Besøksnæringer i Sunnfjord

Som på landsbasis, er det butikkhandelen som er dominerende av Sunnfjords besøksnæringer. Handelsnæringen sysselsatte 1 893 personer i 2012. Vekst fra 2000, men en nedgang fra toppen i 2008m da det var 2 142 arbeidsplasser.

De andre besøksnæringene sysselsetter til sammen ikke en gang halvparten av handelsnæringene.

Aktivitetsnæringene er størst av disse, med 268 arbeidsplasser i 2012. Serveringsbransjen sysselsatte 238 personer, mens overnattingsbransjen hadde 208 arbeidsplasser.



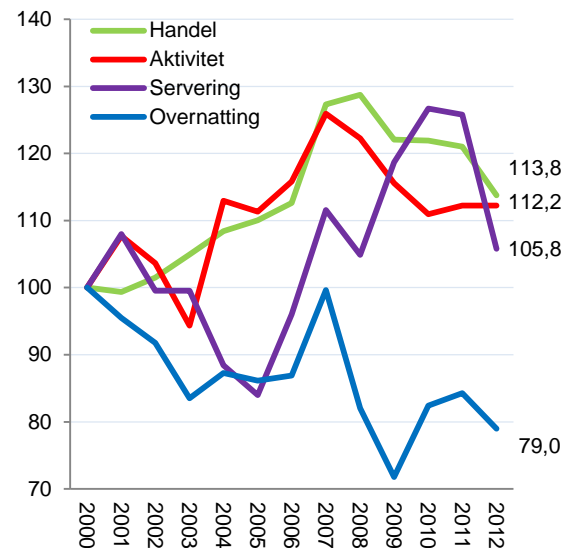
Figur 20: Antall arbeidsplasser i besøksnæringene i Sunnfjord fra 2000 til 2012.

I figur 21 ser vi den prosentvise utviklingen i besøksnæringene i Sunnfjord.

Både handelen og aktivitetsnæringene hadde en økning i antall arbeidsplasser fram til 2007/2008. Etter det har antall arbeidsplasser i disse næringene sunket ganske mye igjen.

Innen servering var det også ganske sterk vekst fram til 2010, men i 2012 kom det en kraftig nedgang i serveringsbransjen også.

Antall arbeidsplasser innen overnatting har sunket med over 20 prosent i Sunnfjord. Overnattingsbransjen har hatt nedgang på landsbasis også, som vi så på forrige side.



Figur 21: Indeksert utvikling i antall arbeidsplasser i Sunnfjord i besøksnæringene fra 2000 til 2012, indeksert slik at nivået i 2000 = 100.

1.9.2 De regionale næringene – nivå og endring

De regionale næringene har en viss tendens til å konsentrere seg i regionale sentra, det gjelder spesielt innenfor bransjer som forretningsmessig tjenesteyting, finans og eiendom. Andre bransjer innenfor de regionale næringene, som bygg og anlegg og transport er ganske jevnt fordelt. Nivået, målt som antall arbeidsplasser i de regionale næringene som prosentvis andel av samlet sysselsetting, er vist i tabellen under.

Tabell 3: Nivå på de regionale næringene i regionene på Vestlandet. Rangering blant landets 83 regioner mht. nivå i 2012. Siste kolonne viser endringen i nivå fra 2000 til 2012.

Rang	Region	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Endring
2	Bergen	40,3	40,0	41,0	40,6	40,3	40,2	42,3	43,4	42,8	41,6	40,9	41,1	41,5	1,2
8	Stavangerregionen	29,3	29,3	28,9	28,9	29,2	29,1	30,3	31,3	31,3	30,4	30,7	31,0	30,9	1,6
9	Sunnfjord	28,9	28,9	29,0	29,0	29,2	28,5	29,1	28,6	29,6	30,0	30,8	30,2	30,6	1,6
11	Ålesundregionen	29,6	30,2	29,5	29,8	29,1	29,7	30,3	30,6	31,3	30,2	30,1	29,5	30,1	0,6
18	Voss	23,3	23,2	23,7	23,1	25,4	23,8	23,8	23,8	23,7	25,8	25,6	25,4	28,5	5,2
28	Romsdal	23,6	24,3	24,0	26,1	25,4	24,9	26,6	27,2	26,9	27,0	26,5	26,3	26,3	2,7
30	Haugesundregionen	24,5	25,2	24,8	25,2	25,7	25,4	25,8	25,9	25,8	25,7	25,6	26,1	26,1	1,6
32	HAFS	20,6	19,4	19,4	19,5	19,6	19,1	19,4	22,2	21,4	22,5	23,7	23,4	25,9	5,2
37	Søre Sunnmøre	19,5	21,0	20,3	20,8	21,2	21,9	22,7	23,5	23,7	23,1	22,6	23,5	25,3	5,8
40	Nordmøre	21,8	22,9	22,8	22,9	23,0	23,6	23,7	24,1	24,6	24,4	25,4	25,0	25,0	3,2
55	Nordfjord	20,4	20,6	21,0	21,9	22,2	22,0	23,1	22,6	22,4	22,6	22,7	22,5	22,7	2,3
57	Ryfylke	20,0	19,0	18,9	19,5	21,0	20,5	19,9	20,7	22,3	22,7	24,6	23,8	22,5	2,6
61	Storfjord	16,6	17,5	18,8	19,8	20,0	19,8	20,5	20,8	20,7	21,8	22,6	23,0	22,0	5,4
66	Sunnhordland	19,5	20,0	19,6	19,8	20,8	20,9	20,9	21,3	21,4	21,5	21,3	21,4	20,8	1,3
73	Sogn	19,4	18,7	19,0	21,6	21,5	20,4	20,7	21,3	20,6	20,7	21,3	21,8	20,2	0,8
75	Hardanger	21,6	19,5	19,4	20,0	20,3	20,5	20,4	21,1	21,5	21,3	21,6	21,3	19,8	-1,8
78	Dalane	18,1	17,3	18,0	18,0	18,1	17,3	17,1	19,2	20,9	20,2	19,8	19,2	19,4	1,3
79	Hordaland Vest	16,8	18,1	17,7	18,1	18,4	18,7	18,9	18,6	19,5	19,3	19,6	18,8	19,2	2,4
80	Nordhordland	15,2	16,0	15,1	15,3	15,5	15,5	15,8	16,7	18,0	16,0	16,6	17,6	18,3	3,1
82	Osterfjorden	14,2	13,8	14,4	16,3	15,0	15,4	15,9	15,1	15,7	13,8	14,5	15,0	15,7	1,6
83	Bjørnefjorden	13,2	14,1	14,7	15,6	15,2	15,6	16,2	16,3	16,2	14,8	15,2	15,0	15,5	2,3

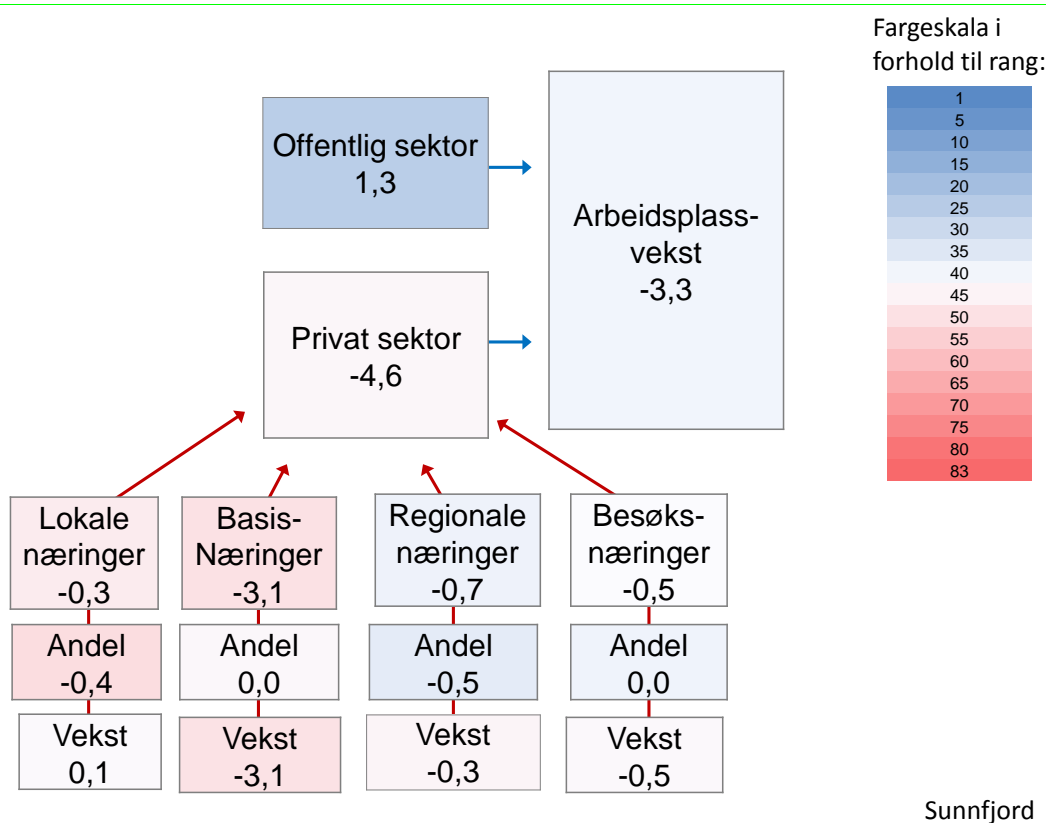
Hvert fylke på Vestlandet har sin region som fungerer som senter, Bergen i Hordaland, Stavanger i Rogaland, Ålesund i Møre og Romsdal. Førde/Sunnfjord ser ut til å være et funksjonelt senter for Sogn og Fjordane, med en høy konsentrasjon av de regionale næringene.

I nesten alle regionene har de regionale næringene økt sin andel av sysselsettingen.

Sunnfjord er rangert som nummer ni av de 83 regionene med hensyn til konsentrasjon av de regionale næringene, men andelen har økt forholdsvis lite fra 2000 til 2012.

1.9.3 Oppsummering arbeidsplassutvikling

Nå har vi gått gjennom arbeidsplassutviklingen i regionen, og sett hvordan utviklingen har vært i ulike sektorer, og ulike næringsstyper i regionen. I figuren under har vi satt utviklingen inn i en modell, der vi kan se den relative betydningen av utviklingen i de ulike sektorer og næringsstyper, samtidig som fargene angir hvordan Sunnfjord kommer ut i forhold til landsgjennomsnittet.



Figur 22: Oppsummering av arbeidsplassutvikling i Sunnfjord, alle tallene viser endring de siste 10 årene, i prosent av samlet sysselsetting i regionen, og i forhold til landsgjennomsnittet.

Som vi så tidligere, har Sunnfjord hatt en svakere arbeidsplassvekst de ti siste årene enn Norge, tilsvarende 3,3 prosentpoeng under veksten nasjonalt, men har likevel bedre arbeidsplassutvikling enn de fleste regionene, som vi ser av fargen. Offentlig sektor i Sunnfjord har bidratt til mer vekst enn i landet ellers.

Privat sektor har bidratt til en lavere sysselsettingsvekst i Sunnfjord enn ellers i landet. Forskjellen tilsvarer 4,6 prosentpoeng, i Sunnfjords disfavør.

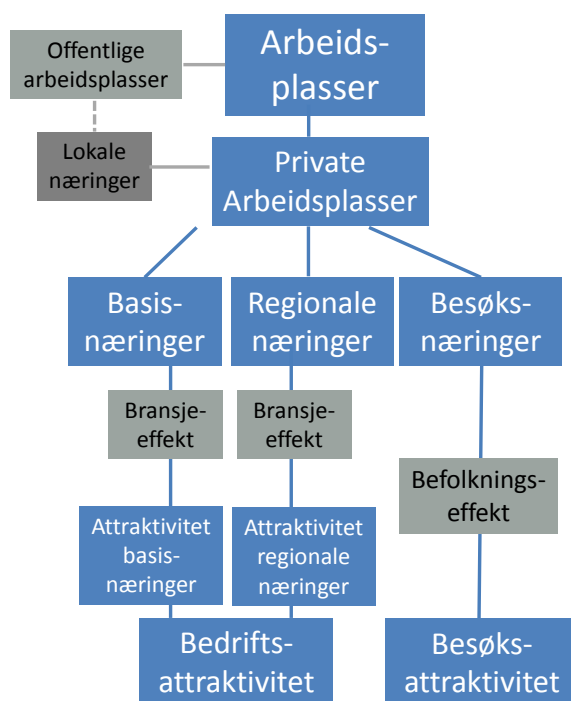
Mesteparten av den manglende veksten i næringslivet skyldes en svak utvikling i basisnæringene. Det har også vært svakere vekstimpulser fra de andre næringsstypene, men her er forskjellen mellom Sunnfjord og resten av landet ganske liten.

De gjennomgående duse fargene illustrerer at Sunnfjords arbeidsplassvekst har vært nær middels av regionene for de fleste komponentene. Det er bare veksten i offentlig sektor der Sunnfjord har en utvikling som avviker mye fra gjennomsnittsregionen, og da i positiv retning.

2. Attraktivitet for bedrifter og besøk

Vi har så langt beskrevet næringsutviklingen gjennom å se på utviklingen i de ulike næringstypene. Vi ønsker nå å se om vi kan forklare en del av avvikene mellom veksten i de ulike næringstypene i Sunnfjord og veksten ellers i landet. Ulike bransjestrukturer forklarer mye av forskjellene mellom regioner når det gjelder vekst i basisnæringer og regionale næringer. Besøksnæringene blir i stor grad påvirket av egen befolkningsutvikling. Når vi kan korrigere for slike forskjeller, får vi fram mål for bedrifts- og besøksattraktivitet.

I figuren under ser vi hvordan vi tenker oss en modell hvor vi identifiserer de viktigste drivkreftene for næringsutvikling, målt gjennom arbeidsplassveksten i næringslivet.



Figur 23: Modell for bedrifts- og besøksattraktivitet.

Vi har vist utviklingen i antall arbeidsplasser i næringslivet i Sunnfjord, hvor vi har delt inn næringslivet i fire næringstyper. Lokale næringer er bedrifter innenfor primærhelsetjenester, barnehager, grunnskole og liknende. Dette er bedrifter som har befolkningen på stedet som kunder, og som i stor grad substituerer kommunen som tjenesteleverandør. Utviklingen i denne sektoren er derfor i stor grad et utslag av hvordan fordelingen mellom kommune og næringslivet er når det gjelder tjenesteleveranser. F.eks. har noen skoler blitt privatisert etter nedleggelsesvedtak i kommunen, og fortsetter virksomheten i privat regi. Dette er ikke en næringslivsvekst som er spesielt interessant, ettersom antall arbeidsplasser i stor grad er de samme før og etter privatisering. Derfor har vi sett på utviklingen i lokale næringer i sammenheng med kommunal sektor.

De tre næringstypene som gjenstår er dermed basisnæringer, regionale næringer og besøksnæringer. Utviklingen i besøksnæringene må ses i sammenheng med befolkningsutviklingen på stedet. Et steds innbyggere er i stor grad kunder også i besøksnæringene. Høy besøksattraktivitet vil gi seg utslag i at antall arbeidsplasser i besøksnæringene øker raskere enn befolkningsveksten skulle tilsi. Noen steder med høy befolkningsvekst vil

kunne se en vekst i besøksnæringene, men uten at stedet egentlig trekker til seg flere besøkende. Besøksattraktivitet blir derfor målt som økning i antall arbeidsplasser i besøksnæringene utover det som befolkningsutviklingen tilsier.

Basisnæringene er de som produserer varer og tjenester for et nasjonalt eller internasjonalt marked, og som skaper ny kjøpekraft til stedet. De fleste av bransjene som inngår her omtales som konkurranseutsatte bransjer. Utviklingen i slike bransjer må ses på i lys av bransjestrukturen. Noen steder har en høy andel av basisnæringene i bransjer som er i kraftig vekst på landsbasis, som f.eks. olje- og gassrelatert virksomhet. Da er det «normalt» med vekst i basisnæringene. Andre steder har tyngdepunktet i basisnæringene i bransjer som landbruk og prosessindustri, bransjer som har hatt kraftig nedgang i Norge de siste årene. Da er det en prestasjon å unngå nedgang i antall arbeidsplasser i basisnæringene. Høy bedriftsattraktivitet vil vi anta at gir seg utslag i at veksten i disse næringene er høyere enn bransjestrukturen tilsier.

Det vi kaller regionale næringer, som omfatter bransjer som transport, engroshandel, bygg og anlegg og forretningsmessig tjenesteyting vil i mange tilfeller utvikle seg i tråd med regionens befolknings- og næringsvekst. Veksten blir da et resultat av vekst i andre næringer og som følge av økt etterspørsel fra en økende befolkning. Men de regionale næringene er svært ujevnt fordelt mellom kommunene. De regionale næringenes utvikling i en enkeltkommune kan derfor være svært interessant, og kan kanskje påvirkes sterkt gjennom å gjøre kommunene mer attraktive for slike næringer. For et større område, som et helt fylke, er kanskje utviklingen i disse næringene mindre interessant, fordi utviklingen ses på som et resultat av vekst andre steder. Vi vil derfor også se på hvordan utviklingen i de regionale næringene har vært, justert for virkninger av bransjestrukturen.

Hensikten med å beregne effekter av bransjestrukturen på basisnæringene og de regionale næringene, samt befolkningsendringseffekten på besøksnæringene, er at vi ønsker å se på næringsutviklingen når vi har korrigert for strukturelle effekter som ikke kan påvirkes regionalt eller lokalt. Hvor god eller dårlig er utviklingen i de ulike delene av næringslivet, når vi har korrigert for disse strukturelle forholdene? Bransjestrukturen i begynnelsen av en periode er gitt, den er et forhold som ikke kan endres på kort sikt. Det er derfor den relative utviklingen i de bransjene en region faktisk har, i forhold til utviklingen i resten av landet, som er målet for om næringslivet har lyktes eller ikke. Dette blir derfor et mål for stedets bedriftsattraktivitet.

For besøksnæringene har vi korrigert for befolkningsutviklingen. Besøksnæringene på et sted har svært begrenset innflytelse på egen befolkningsutvikling. Men befolkningsutviklingen har stor betydning for veksten i besøksnæringene, ettersom stedets egen befolkning i stor grad er kunder for stedets besøksnæring. Derfor måler vi arbeidsplassutviklingen i stedets besøksnæringer i relasjon til befolkningsutviklingen. Steder der besøksnæringene vokser hurtigere enn befolkningsutviklingen skulle tilsi, øker sine markedsandeler, enten ved å trekke til seg besøkende kunder utenfra, eller at egne innbyggere i større grad bruker stedets egne besøksnæringer.

I resten av kapitlet skal vi vise hvordan vi har beregnet næringsattraktiviteten, gjennom å se på utviklingen i basisnæringene, de regionale næringene og besøksnæringene i relasjon til de strukturelle forholdene.

2.1 Bransjestrukturens betydning for basisnæringene

Vi så tidligere at bransjestrukturen har en sterk og klar påvirkning på veksten i antall arbeidsplasser i næringslivet. Når vi skal analysere den regionale veksten i de ulike næringstypene, er det derfor naturlig å se på bransjestrukturens betydning. Vi så tidligere i dette kapitlet at det var stor forskjell på veksten innad i de ulike næringstypene. Innenfor basisnæringene var det eksempelvis en sterk vekst innenfor det vi kalte teknologiske tjenester, mens naturbaserte næringer hadde sterk nedgang.

I tabellen under er de tre næringstypene splittet opp ytterligere, og antall arbeidsplasser er indeksert slik at vi ser veksten fra 2000 til 2012.

Tabell 4: Arbeidsplassutvikling i basisnæringene i Norge fra 2000 til 2012, indeksert slik at nivået i 2000=100.

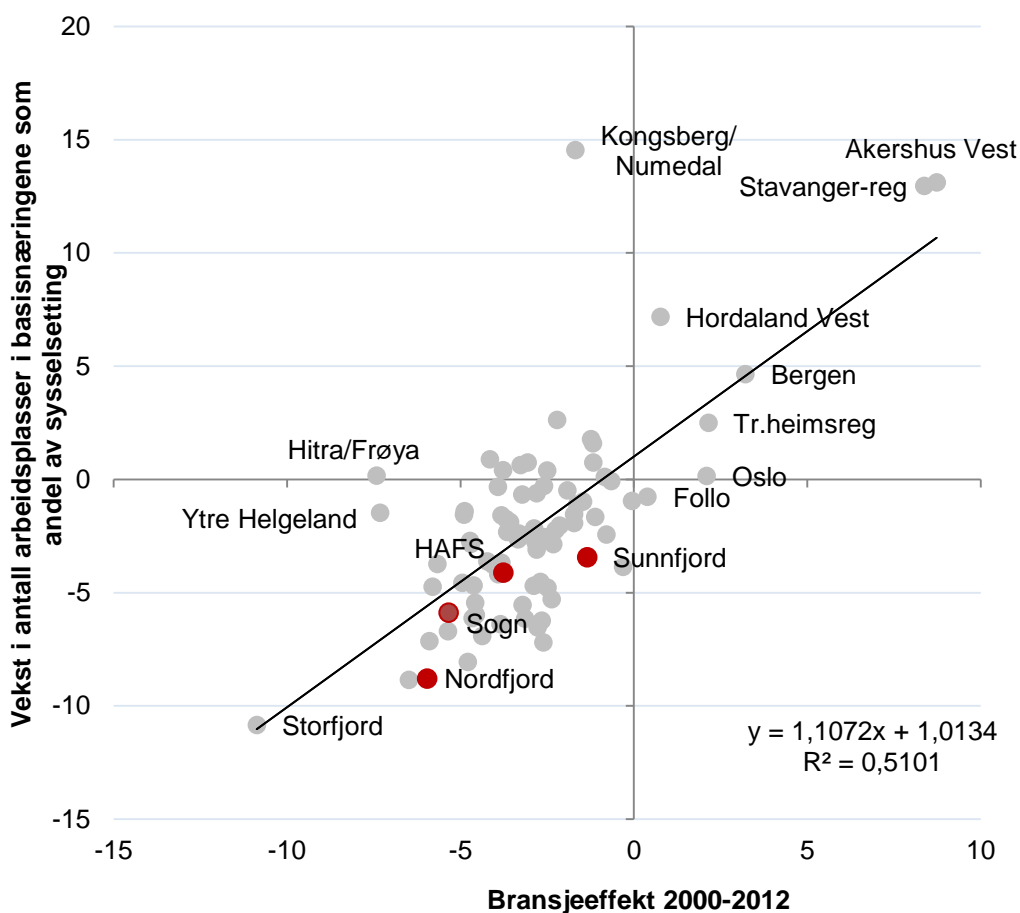
Næring	Næringstype-sub	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Industri	Anna industri	100	93,4	88,9	84,0	83,8	83,3	85,5	87,0	83,2	80,6	78,5	78,4	75,8
	Næringsmidler	100	98,9	97,2	95,7	92,4	89,5	88,5	88,9	87,9	84,6	84,4	85,7	86,3
	Olje og gass utvinning	100	102,2	103,0	103,5	103,6	107,1	117,5	120,8	128,7	131,0	137,8	147,3	157,5
	Prosessindustri	100	96,1	95,4	92,9	89,2	86,8	84,5	82,7	82,6	75,8	74,7	73,6	68,0
	Verkstedindustri	100	102,4	97,2	90,3	89,3	92,1	99,1	105,6	108,1	100,4	91,1	93,0	96,3
Natur	Fiske/havbruk	100	95,8	94,9	91,8	88,4	86,2	86,1	83,2	84,4	84,1	81,8	83,8	80,1
	Gruve	100	99,1	96,4	95,9	100,5	102,0	102,8	107,6	109,3	100,2	103,4	109,0	112,8
	Landbruk	100	92,3	89,5	93,5	86,1	89,0	91,7	87,2	87,4	85,3	79,0	75,6	74,4
Tekn. tjenester	Olje og gass	100	108,0	106,0	101,5	102,8	107,0	121,7	139,3	151,3	158,2	216,9	230,8	264,4
	Teknisk/vitenskap	100	101,4	147,1	129,9	132,2	136,6	149,1	154,4	168,5	148,9	149,1	156,6	165,0
	Telekom og IKT	100	109,0	99,7	94,7	95,6	101,2	105,7	113,8	120,0	120,7	124,0	126,5	132,1

Tjenester til olje- og gasssektoren har økt med hele 164,4 prosent fra 2000 til 2012. Teknologiske og vitenskapelige tjenester og olje- og gassutvinning har også hatt sterk vekst. Telekommunikasjoner og IKT, samt gruvedrift er andre subtyper av basisnæringene som har hatt vekst.

De andre subtypene har hatt nedgang. Størst nedgang har det vært i prosessindustri, landbruk, anna industri (bl.a. møbel) og fiske/havbruk.

Regionene har svært ulik fordeling av sine basisnæringer, og det forklarer ganske mye av forskjellene i vekst i antall arbeidsplasser i basisnæringene. Det er klart at en region som har hatt mye av sine basisnæringer i landbruk, fiske eller prosessindustri har hatt vanskeligheter med å oppnå vekst i denne perioden. Regioner med store andeler av basisnæringene innenfor olje- og gass eller teknologiske tjenester vil på sin side nesten ikke kunne ha unngått vekst.

I figuren under har vi satt veksten i basisnæringene opp mot effekten av bransjestrukturen. Bransjeeffekten har blitt målt hvert år i perioden, og det er den akkumulerte effekten for hele perioden som er blitt anvendt på den horisontale akse. Veksten i basisnæringene er målt som veksten i antall arbeidsplasser i basisnæringene i perioden som andel av samlet sysselsetting i regionene i 2000.



Figur 24: Vekst i basisnæringene, som andel av samlet sysselsetting, og bransjeeffekten for perioden 2000-2012 (tre års glidende gjennomsnitt).

I figuren over ser vi at det er en sterk korrelasjon mellom veksten i basisnæringene og bransjeeffekten. Kongsberg/Numedal skiller seg sterkt ut gjennom at de har hatt den sterkeste veksten i basisnæringene, til tross for at bransjeeffekten ikke er spesielt positiv. Stavangerregionen og Akershus Vest har hatt den klart mest gunstige bransjestrukturen, og de har også hatt en kraftig vekst i sine basisnæringer. Hordaland Vest, Bergen, Trondheimsregionen, Oslo og Follo er andre regioner med gunstig bransjestruktur.

Sunnfjord, har som vi har nevnt tidligere, en næringsstruktur som er ganske lik strukturen på landsbasis. Dermed blir bransjeeffekten også nær null. Mange regioner har hatt en uheldig bransjestruktur, fordi vekstbransjene er konsentrert til de største byene.

Sunnfjord har imidlertid en svakere vekst i sine basisnæringer enn bransjestrukturen tilsier. Vi så tidligere at industri og naturbaserte næringer har hatt sterkere nedgang enn ellers i landet. Det har vært sterkere vekst i de teknologiske tjenestene i Sunnfjord, men det har ikke oppveid nedgangen i de andre basisnæringene. Denne utviklingen har imidlertid gitt Sunnfjord et bedre strukturelt utgangspunkt for framtidig vekst.

2.1.1 Bransjejustert vekst i basisnæringene

I tabellen under ser vi hvordan regionene på Vestlandet kommer ut når det gjelder bransjejustert vekst i basisnæringene.

Tabell 5: Vekstimpulser fra bransjejustert vekst i basisnæringene i regionene på Vestlandet fra 2001 til 2012. Rangering blant landets 83 regioner mht. progressivt gjennomsnitt i første kolonne.

Rang	Region	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Prog snitt
4	Hordaland Vest	0,4	0,6	0,6	0,0	0,5	-0,1	0,7	-0,4	0,9	0,8	0,7	0,9	0,6
8	Søre Sunnmøre	-1,1	-0,2	-1,1	-0,3	0,8	0,8	0,2	0,3	1,5	1,8	-0,7	-0,2	0,4
12	Ryfylke	0,2	-0,2	1,0	0,3	0,2	-0,4	0,2	-0,6	0,7	1,6	0,4	-0,2	0,3
14	Sunnhordland	0,2	0,2	0,0	-0,5	-0,8	1,4	0,3	0,2	0,6	0,1	-0,1	0,4	0,3
15	Romsdal	1,1	0,4	-1,0	0,0	0,5	-0,1	0,5	0,4	0,0	0,5	0,5	0,0	0,2
18	Ålesundregionen	-0,3	-0,4	-0,7	0,1	0,0	-0,4	0,2	-0,3	0,6	1,0	0,3	-0,1	0,2
19	Stavangerregionen	2,9	-0,5	0,2	0,2	-0,5	1,4	0,5	0,0	0,2	-0,8	1,0	-0,1	0,2
20	Haugesundregionen	0,8	0,5	-0,2	0,2	0,2	0,6	0,4	0,0	0,1	0,1	-0,2	0,2	0,1
23	Nordhordland	0,4	0,4	0,6	0,0	0,1	0,8	1,2	0,9	1,7	-0,5	-1,5	-0,4	0,1
26	Nordmøre	-0,5	-0,3	0,3	0,2	0,2	0,3	-0,1	0,5	-0,1	-0,2	0,3	0,0	0,1
28	Bergen (Region)	0,6	-0,5	0,6	0,2	0,3	0,3	-0,6	-0,2	0,5	0,1	0,0	0,1	0,1
29	HAFS	0,4	-0,4	-0,1	-2,9	2,9	0,6	-1,1	0,0	-1,0	1,5	-0,6	0,5	0,1
41	Voss (Region)	-1,1	0,0	0,0	-1,2	0,6	-0,3	-0,2	0,6	-0,4	-0,1	0,6	-0,3	0,0
43	Sunnfjord	-0,4	0,3	-1,5	-1,8	1,3	0,1	-0,1	-0,3	0,8	-1,0	0,3	0,4	0,0
49	Hardanger	-0,9	0,6	0,5	-0,2	-1,7	-0,1	0,0	0,0	-0,2	0,6	-0,6	0,5	0,0
51	Sogn	1,1	-0,7	0,2	-0,2	-0,8	-0,2	0,0	0,6	-0,4	0,0	-0,9	0,8	-0,1
53	Storfjord (Region)	0,9	0,5	-0,7	1,0	-0,4	-1,7	0,3	0,1	-1,1	1,9	-0,9	0,2	-0,1
55	Nordfjord	-0,3	-0,8	0,0	-1,0	0,1	-2,0	1,1	-0,4	0,4	0,7	-0,8	0,0	-0,1
72	Osterfjorden	-0,2	-0,7	-0,1	0,8	-1,9	0,4	-0,6	0,0	0,5	-0,9	-0,3	-0,1	-0,2
73	Bjørnefjorden	0,3	0,3	1,5	0,6	-0,5	0,1	0,3	-0,3	-0,3	-0,1	-1,1	-0,4	-0,3
79	Dalane	1,8	-0,6	0,8	-0,5	0,6	-0,5	-0,5	-1,1	-0,1	0,9	-0,1	-1,5	-0,3

Sunnfjord hadde dårlige år for basisnæringene i 2003, 2004 og 2010. De to siste årene har basisnæringene i Sunnfjord gjort det ganske godt, og har gitt vekstimpulser også etter at vi har justert for bransjestrukturen.

Når vi rangere regionene etter progressivt gjennomsnitt, som også tar hensyn til trenden i utviklingen, er Sunnfjord rangert bare en plass under middels av regionene.

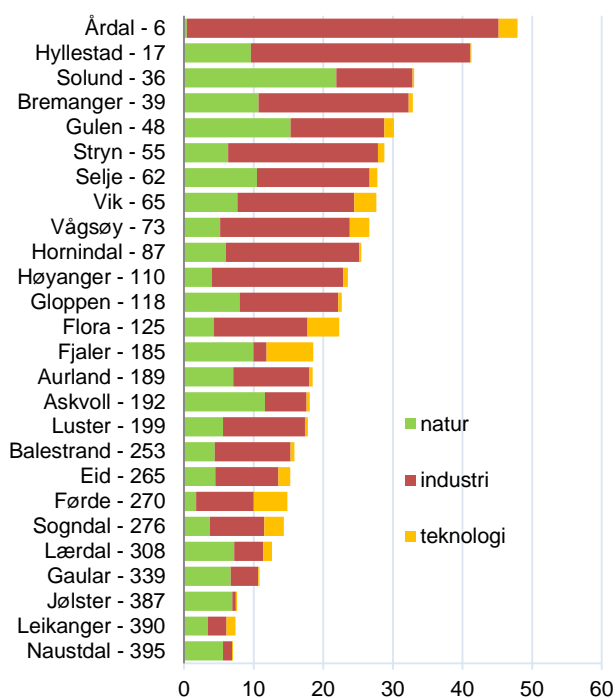
2.1.2 Basisnæringer i kommunene

I figur 25 ser vi nivå for basisnæringer i kommunene i fylket. Det er målt som basisnæringenes andel av samlet sysselsetting i kommunen.

Det er Flora som har høyeste konsentrasjon av basisnæringer av kommunene i Sunnfjord. Flora er rangert som nummer 125 av kommunene for konsentrasjon av basisnæringer. Som vi ser, er det ganske mange kommuner i fylket med høyere andel av basisnæringer.

Flora har mye industri og teknologiske tjenester. Førde har også en del teknologiske tjenester, men har samlet sett mindre nivå på basisnæringene sine enn middels av norske kommuner, som vi ser av rangeringsnummeret 270.

Gaular, Jølster og Naustdal har ganske lite basisnæringer.



Figur 25: Nivå på basisnæringene i kommunene i Sogn og Fjordane i 2012. Rangering blant landets 428 kommuner mht. nivå ved siden av kommunenavnet.

Tabell 6: Kommunene i Sogn og Fjordane, relativ vekst, bransjeeffekt og bransjejustert vekst i basisnæringene i perioden 2003 til 2012. Alt er målt som prosentvis andel av samlet sysselsetting i kommunene Rangering blant landets 428 kommuner mht. bransjejustert vekst i første kolonne.

I tabell 6 er kommunene i Sogn og Fjordane rangert etter bransjejustert vekst. Ingen av kommunene i fylket har en bransjestruktur som har gitt en positiv bransjeeffekt, men kommunene i Sunnfjord har ganske små negative bransjeeffekter.

Førde har en positiv bransjejustert vekst, mens de andre kommunene har hatt svakere vekst i basisnæringene enn bransjestrukturen skulle tilsi.

Rang	Kommune	Normalisert	Bransjeeffekt	Bransjejustert
31	Homindal	2,2	-4,5	6,7
37	Gulen	2,1	-3,9	6,0
51	Luster	2,1	-2,8	4,9
84	Balestrand	0,7	-2,8	3,5
92	Hyllestad	0,4	-2,9	3,4
114	Stryn	-1,9	-4,3	2,4
119	Gloppen	-1,3	-3,5	2,3
121	Fjaler	0,1	-2,0	2,1
137	Aurland	-1,1	-2,9	1,9
153	Førde	0,3	-1,4	1,7
156	Vik	-1,4	-3,0	1,6
169	Årdal	-9,9	-11,1	1,2
181	Sogndal	-1,1	-2,0	0,9
232	Solund	-6,1	-5,8	-0,3
273	Bremanger	-8,8	-7,6	-1,2
284	Naustdal	-2,8	-1,4	-1,4
313	Leikanger	-2,8	-0,8	-2,0
321	Eid	-4,7	-2,5	-2,2
353	Flora	-4,4	-1,2	-3,3
364	Selje	-9,3	-5,3	-4,0
366	Jølster	-6,7	-2,6	-4,1
390	Gaular	-7,9	-2,6	-5,4
400	Askvoll	-9,5	-3,4	-6,0
410	Lærdal	-8,7	-1,6	-7,1
423	Vågsøy	-15,3	-4,6	-10,7
425	Høyanger	-21,9	-6,4	-15,6

2.2 Besøksattraktivitet

Vi har sett utviklingen i besøksnæringene i kapittel 2. Der kom det fram at Sunnfjord hadde en forholdsvis svak vekst i antall arbeidsplasser i besøksnæringene. Besøksnæringene i Sunnfjord hadde en vekst i antall arbeidsplasser på ni prosent fra 2000 til 2012. Veksten på landsbasis var 14,6 prosent.

Besøksnæringene omsetter imidlertid ikke bare til besøkende, men i stor grad til den lokale befolkningen. Befolkningsveksten påvirker derfor utviklingen i besøksnæringene direkte. Det må vi justere for, for å få fram det vi kan kalle for besøksoverskuddet. En enkelt og direkte metode er å bruke antall arbeidsplasser i besøksnæringene på landsbasis som andel av folketallet, og trekke fra denne andelen for hver enkelt kommune, region eller fylke.

Tabell 7: Besøksoverskudd målt som prosent av samlet sysselsetting i regionene på Vestlandet. Rangering blant landets 83 regioner mht. nivå i 2012. Siste kolonne viser endringen i besøksoverskuddet mellom 2000 og 2012.

Rang	Region	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Endring
3	Voss	4,2	3,8	5,1	5,4	4,7	4,5	4,6	4,3	5,0	5,4	5,8	5,6	5,1	0,9
10	Bergen	2,4	2,9	2,8	2,7	2,9	3,0	2,8	2,7	2,7	2,5	2,7	2,6	2,8	0,4
18	Sunnfjord	1,0	0,9	0,7	0,9	1,1	1,1	1,1	2,3	2,0	1,8	1,8	1,6	0,8	-0,2
21	Ålesundregionen	0,9	0,3	0,3	0,3	0,5	0,5	0,3	0,5	1,0	1,2	1,0	0,9	0,6	-0,2
25	Stavangerregionen	0,9	0,6	0,3	0,2	0,2	0,4	0,5	0,5	0,6	0,5	0,5	0,4	0,3	-0,6
28	Haugesundregionen	0,2	-0,2	-0,1	-0,1	-0,2	-0,1	-0,1	0,4	0,2	0,1	0,2	0,2	0,1	-0,1
40	Romsdal	-0,3	-0,8	-0,8	-0,4	-0,5	-0,6	-0,5	-0,6	-0,6	-0,1	0,3	-0,3	-0,7	-0,4
42	Hardanger	-0,9	-1,0	-1,1	-0,9	-0,4	-1,1	-1,2	-0,6	-0,7	-1,0	-0,8	-0,1	-0,9	0,0
45	Nordfjord	-0,9	-1,1	-1,1	-1,3	-0,7	-0,8	-1,4	-1,5	-1,5	-1,7	-1,4	-0,6	-1,0	0,0
53	Sogn	-1,3	-1,6	-1,4	-1,4	-1,2	-1,8	-1,8	-2,3	-2,3	-2,3	-2,2	-1,6	-1,6	-0,3
59	Nordmøre	-3,3	-3,3	-3,2	-3,3	-3,1	-3,0	-2,5	-2,3	-2,3	-1,9	-2,1	-2,2	-2,3	1,0
61	Søre Sunnmøre	-3,7	-3,9	-4,2	-4,1	-4,3	-3,9	-3,6	-2,9	-2,8	-3,0	-2,7	-3,0	-2,7	1,0
65	Storfjord	-3,5	-3,3	-3,3	-4,0	-4,0	-3,8	-3,5	-4,5	-3,8	-3,4	-3,2	-2,9	-2,9	0,7
68	Dalane	-3,6	-3,8	-4,1	-4,5	-3,8	-3,6	-4,4	-4,2	-2,8	-2,5	-3,0	-3,0	-3,1	0,5
71	Bjørnefjorden	-3,8	-3,3	-3,3	-3,3	-3,4	-3,2	-3,2	-2,6	-3,1	-3,2	-3,7	-3,7	-3,9	0,0
72	Sunnhordland	-4,0	-4,4	-4,2	-4,0	-4,0	-4,2	-4,2	-4,2	-3,5	-3,4	-3,4	-3,6	-3,9	0,2
78	Hordaland Vest	-6,8	-6,4	-6,7	-6,6	-5,9	-5,6	-5,8	-5,9	-5,9	-5,6	-5,3	-5,4	-5,1	1,7
80	Ryfylke	-6,2	-5,3	-5,3	-5,1	-5,3	-5,6	-5,1	-5,4	-5,0	-4,7	-4,7	-5,2	-5,4	0,8
81	Nordhordland	-5,2	-5,8	-5,3	-5,2	-5,4	-5,4	-5,5	-5,5	-5,6	-5,1	-5,0	-5,3	-5,6	-0,4
82	HAFS	-8,2	-8,0	-7,7	-7,6	-7,7	-8,1	-8,4	-8,6	-7,7	-7,4	-7,3	-7,4	-7,0	1,2
83	Osterfjorden	-9,0	-8,3	-9,8	-9,4	-9,5	-9,8	-9,8	-10,4	-10,1	-9,9	-10,4	-9,8	-9,7	-0,7

I tabellen over ser vi hvordan besøksoverskuddet i regionene på Vestlandet har utviklet seg siden 2000. Hallingdal er den regionen i landet med høyest besøksoverskudd, mens Voss har høyest besøksoverskudd av regionene på Vestlandet.

Sunnfjord er rangert som nummer 18 av de 83 regionene med hensyn til besøksoverskuddet, som vi også kan kalle konsentrasjon av besøksnæring. Overskuddet i besøksnæringene tilsvarer 0,8 prosent av samlet sysselsetting i regionen. Dette kan synes lite, men sammenliknet med regioner som kan ha besøksunderskudd som tilsvarer nesten ti prosent av samlet sysselsetting, blir det mange arbeidsplasser.

Sunnfjord har hatt en liten nedgang i besøksoverskuddet fra 2000 til 2012.

2.2.1 Vekst i besøksnæringenes overskudd

På forrige side så vi hvordan besøksnæringenes overskudd har utviklet seg. Vi så da på besøksnæringenes nivå, eller besøksnæringenes konsentrasjon i de ulike regionene. I tabellen under ser vi på utviklingen i besøksoverskuddet fra ett år til et annet.

Tabell 8: Årlig endring i besøksnæringenes sysselsettingsoverskudd. Regionene er rangert med hensyn til gjennomsnittlig vekst helt til venstre.

Rang	Region	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Prog snitt
10	HAFS	0,3	0,3	0,1	0,1	-0,6	-0,4	-0,3	0,9	0,5	0,0	-0,1	0,4	0,1
13	Storfjord (Region)	0,2	0,0	-0,6	0,0	0,1	0,4	-1,2	0,7	0,6	0,1	0,3	0,0	0,1
18	Søre Sunnmøre	-0,3	-0,1	0,2	-0,2	0,3	0,1	0,6	0,1	-0,2	0,3	-0,3	0,3	0,1
22	Bergen (Region)	0,4	-0,1	-0,1	0,3	0,1	0,0	0,1	0,1	-0,3	0,2	0,0	0,3	0,1
26	Voss (Region)	-0,4	1,5	0,3	-0,9	-0,2	0,2	-0,1	0,8	0,4	0,4	-0,1	-0,5	0,1
32	Nordmøre	0,0	0,1	-0,1	0,2	-0,1	0,5	0,1	0,0	0,4	-0,3	0,0	-0,1	0,0
36	Dalane	-0,2	-0,3	-0,3	0,7	0,1	-0,9	-0,1	1,4	0,3	-0,4	0,0	-0,2	0,0
39	Nordfjord	-0,1	-0,1	-0,1	0,6	-0,2	-0,6	-0,2	-0,1	-0,1	0,1	0,8	-0,3	0,0
40	Haugesundregionen	-0,3	0,0	0,0	-0,1	0,1	0,0	0,6	-0,2	-0,1	0,1	0,0	0,0	0,0
44	Sogn	-0,3	0,2	-0,1	0,3	-0,7	-0,1	-0,5	0,0	0,0	0,2	0,6	-0,2	0,0
45	Ålesundregionen	-0,5	0,0	0,0	0,3	-0,1	-0,2	0,2	0,5	0,2	-0,2	-0,1	-0,2	0,0
48	Hordaland Vest	0,3	-0,3	-0,1	0,6	0,2	-0,5	-0,5	-0,1	0,4	0,1	-0,2	0,2	0,0
50	Stavangerregionen	-0,2	-0,3	-0,1	0,0	0,2	0,0	0,0	0,2	-0,1	-0,1	-0,1	0,0	0,0
55	Hardanger	-0,1	-0,1	0,3	0,6	-0,7	-0,1	0,6	-0,2	-0,3	0,2	0,7	-0,9	0,0
56	Sunnhordland	-0,5	0,2	0,2	0,0	-0,3	-0,2	0,0	0,6	0,1	0,0	-0,2	-0,3	0,0
57	Osterfjorden	0,6	-1,4	0,4	-0,2	-0,3	-0,3	-0,8	0,2	0,2	-0,4	0,4	0,0	0,0
60	Romsdal	-0,5	0,0	0,5	-0,1	-0,1	0,1	-0,1	-0,1	0,6	0,4	-0,6	-0,4	-0,1
67	Ryfylke	0,8	0,1	0,2	-0,3	-0,4	0,3	-0,6	0,4	0,3	-0,1	-0,4	-0,2	-0,1
68	Sunnfjord	0,0	-0,3	0,1	0,3	0,0	0,0	1,4	-0,3	-0,3	0,0	-0,2	-0,9	-0,1
75	Nordhordland	-0,6	0,5	0,0	-0,2	-0,1	-0,4	-0,3	-0,2	0,6	0,0	-0,4	-0,4	-0,1
80	Bjørnefjorden	0,6	-0,1	0,1	-0,1	0,0	0,1	0,4	-0,5	-0,2	-0,6	-0,1	-0,2	-0,2

Sunnfjord har hatt nedgang i besøksoverskuddet alle årene siden 2007. Før de var det fem år uten nedgang. Trenden er således ganske negativ, særlig etter at det ble en kanskje kraftig negativ vekstimpuls fra nedgang i besøksoverskuddet i 2012. Utviklingen i besøksnæringene i Sunnfjord er tredje svakest av regionene på Vestlandet.

2.2.2 Besøksattraktivitet i kommunene

Figur 26 viser besøksoverskuddet i de ulike underkategoriene av besøksnæringene i alle kommunene i Sogn og Fjordane i 2012. Kommuner som Førde, Sogndal og Stryn har stort besøksoverskudd. Førde har et overskudd i alle besøksnæringene, men spesielt stort overskudd i handel.

Flora har et besøksunderskudd, men likevel mer besøksnæringer enn middels av kommunene i landet.

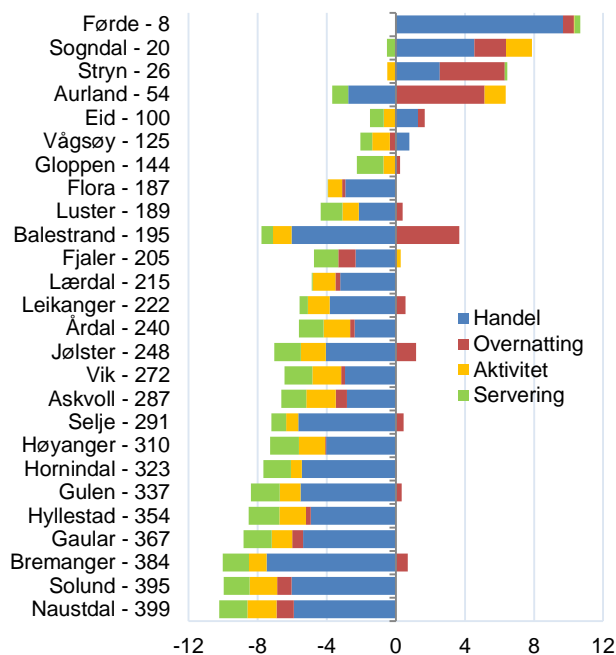
Jølster, Gaular og Naustdal har stor besøksunderskudd. I disse kommunene er det også stor handelslekkasje, men handelen blir tilsynelatende i regionen, ettersom Førde er handelssentrum for regionene, og deler av Nordfjord også, kan det se ut til.

I tabell 9 ser vi hvordan hvilke vekstimpulser, det vi si hvor stor økning i arbeidsplasser det har vært i besøksnæringene som prosent av samlet sysselsetting. Vi har også dekomponert denne veksten i en del som skyldes befolkningsvekst og en del som kan tilskrives bedring av besøksoverskuddet, som også er en indikator for besøksattraktivitet i perioden.

Førde har hatt en høyere vekst i sine besøksnæringer enn resten av landet, til tross for at befolkningen har vokst saktere. Det viser at besøksoverskuddet har økt, og gitt vekstimpuls tilsvarende 2,0 prosent av samlet sysselsetting. Naustdal har også bedret sin besøksbalanse, gjennom at besøksunderskuddet har minsket litt.

Gaular, Flora og Jølster har alle fått økt besøksunderskudd de ti siste årene.

I denne tabellen er de ti siste årene sett under ett. Vi må også huske på at de fem siste årene var mye svakere enn de fem forrige, som vi så på forrige side.



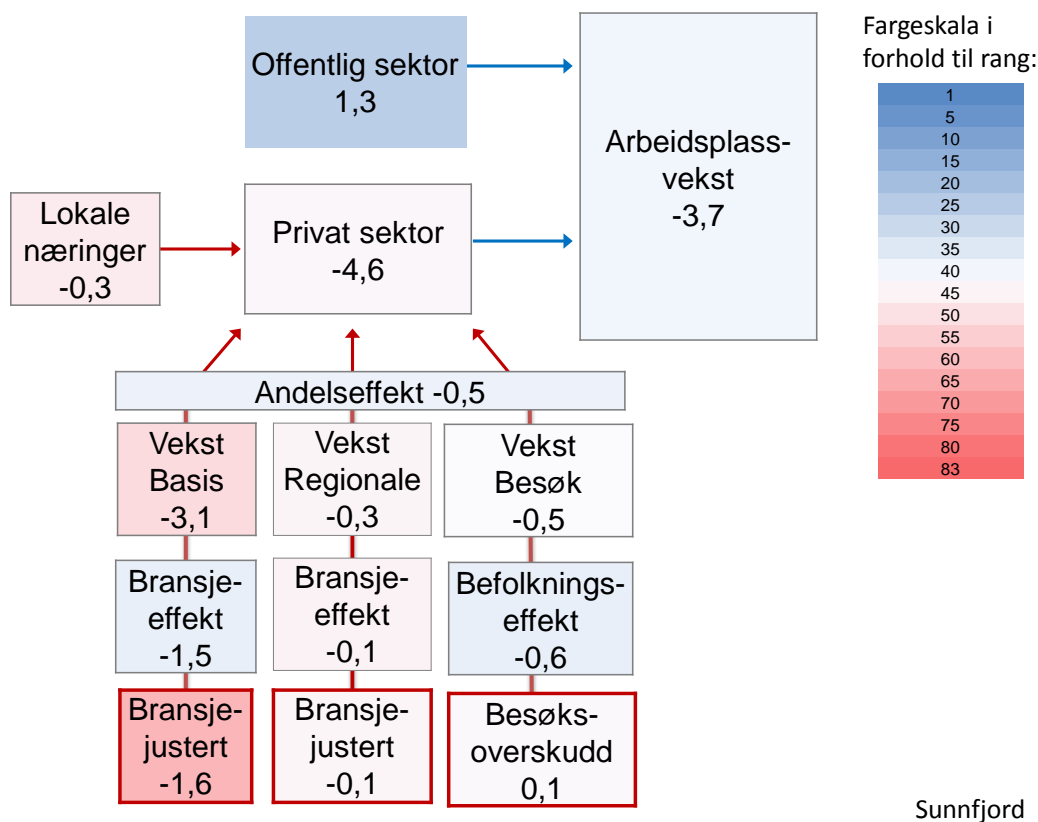
Figur 26: Overskudd av de ulike besøksnæringene som prosent av samlet sysselsetting i 2012. Rangering blant landets kommuner ved siden av kommunenavnet.

Tabell 9: Vekstimpuls fra besøksnæringene, dekomponert i befolkningseffekt og besøksoverskudd. Rang for vekst i besøksoverskudd blant de 428 kommunene til venstre.

Rang	Kommune	Vekstimpuls	Befolknings-effekt	Besøks-overskudd
69	Stryn	1,0	-1,2	2,3
73	Askvoll	-0,2	-2,3	2,2
77	Fjaler	0,7	-1,5	2,2
85	Førde	1,3	-0,7	2,0
115	Balestrand	-1,2	-2,6	1,4
132	Luster	0,4	-0,8	1,2
201	Naustdal	-0,1	-0,5	0,4
208	Sogndal	-0,5	-0,8	0,3
212	Selje	-1,7	-1,9	0,2
215	Solund	-1,5	-1,7	0,1
217	Eid	-0,9	-1,0	0,1
227	Gulen	-1,6	-1,7	0,0
259	Vågsøy	-2,3	-2,1	-0,2
268	Aurland	-3,0	-2,6	-0,4
270	Gloppen	-1,8	-1,4	-0,4
276	Høyanger	-2,7	-2,2	-0,5
289	Gaular	-1,2	-0,4	-0,8
310	Flora	-1,8	-0,7	-1,1
334	Årdal	-2,7	-1,4	-1,3
341	Hyllestad	-2,8	-1,5	-1,3
357	Leikanger	-2,3	-0,8	-1,5
365	Bremanger	-3,3	-1,6	-1,7
372	Jølster	-2,4	-0,6	-1,7
391	Vik	-4,2	-2,0	-2,2
397	Lærdal	-3,3	-1,0	-2,3
415	Hornindal	-4,0	-0,7	-3,4

2.2.3 Oppsummering bedrifts og besøksattraktivitet

I figuren under er analysen av arbeidsplassutviklingen i Sunnfjord illustrert.



Figur 27: Arbeidsplassutvikling i Sunnfjord beregnet de ti siste årene, som prosent av sysselsetting og i forhold til landsgjennomsnittet. Utviklingen i privat sektor er dekomponert i en veksteffekt og en andelseffekt. Andelseffekten for basisnæringene, de regionale næringene og besøksnæringene er slått sammen i figuren. Veksteffekten i basisnæringene og i de regionale næringene er dekomponert i bransjeeffekt og bransjejustert vekst. Veksteffekten i besøksnæringene er dekomponert i befolkningseffekt og besøksoverskudd.

I figuren over oppsummerer vi arbeidsplassutviklingen i Sunnfjord, og kan analysere hvorfor utviklingen har vært slik den har vært de ti siste årene. Som vi har vært inne på tidligere, har Sunnfjord fått høyere arbeidsplassvekst i offentlig sektor enn ellers i landet, men svakere vekst i privat sektor.

Det er basisnæringene som har bidratt mest til den svake veksten i næringslivet. Svak vekst i basisnæringene har alene ført til en «manglende» sysselsettingsvekst på 3,1 prosent. Sagt på en annen måte, arbeidsplassveksten i basisnæringene i Sunnfjord har vært 3,1 prosentpoeng lavere enn veksten på landsbasis. Omtrent halvparten av dette kan tilskrives bransjestrukturen i basisnæringene. Vi ser imidlertid av fargen på bransjeeffekten av basisnæringene at Sunnfjord likevel har hatt en mer fordelaktig bransjestruktur enn de fleste regioner. Når vi korrigerer for bransjestrukturen i basisnæringene, har Sunnfjord en utvikling som er ganske dårlig i forhold til andre regioner, og som har redusert sysselsettingsveksten tilsvarende 1,6 prosent av samlet sysselsetting. Omtrent halvparten av den negative utviklingen i basisnæringene skyldes en negativ bransjejustert vekst. De regionale næringene og besøksnæringene har utviklet sett normalt de ti siste årene.

I denne figuren ser vi de ti siste årene under ett. Tidligere i dette kapitlet har vi sett at utviklingen har bølget litt de siste årene. I 2012 var det faktisk basisnæringene som hadde best utvikling, mens besøksnæringene hadde en veldig svak utvikling.

3. Pendling og arbeidsmarkedsintegrasjon

Et viktig forhold for alle regioner er hvordan arbeidsmarkedet i kommunene er integrert med hverandre, og med arbeidsmarkedet utenfor kommunen. Dette kommer til uttrykk gjennom ut- og innpendling til andre kommuner som er innenfor praktisk pendlingsavstand.

3.1 Intern arbeidsmarkedsintegrasjon

Først kan vi se på den interne arbeidsmarkedsintegrasjonen i regionen. Denne kommer til uttrykk gjennom pendling mellom kommunene. I tabellen under kan vi se hvordan pendlingen er mellom kommunene i Sunnfjord. Vi har da målt antall pendlere i forhold til samlet sysselsetting i kommunen.

Tabell 10: Pendling mellom kommunene i regionen, som prosentvis andel av samlet sysselsetting i kommunene.

		Arbeidskommune					
		Flora	Førde	Gaular	Jølster	Naustdal	Utenfor
Bostedskommuner	Flora	81,0	6,0	0,0	0,0	0,3	12,6
	Førde	1,8	82,4	1,9	1,3	1,2	11,6
	Gaular	0,7	37,7	44,6	0,6	0,4	16,1
	Jølster	0,9	35,6	0,7	49,9	0,2	12,6
	Naustdal	4,9	46,2	0,8	0,5	36,4	11,2
	Utenfor	10,4	16,3	9,5	7,0	1,8	

Det mest framtreddende er den store pendlingen fra kommunene Gaular, Jølster og Naustdal til Førde. Store deler av de som har arbeid i disse tre kommunene pendler til Førde. I Naustdal er det flere som har arbeid i Førde enn i egen kommune. Pendlingen fra Førde til disse kommunene blir lav, ettersom vi måler som andel av sysselsettingen i Førde, fordi det er så mange sysselsatte i Førde i forhold til disse tre kommunene.

Det er også mange som pendler fra Flora til Førde. Seks prosent av de som har arbeid og bor i Flora pendler til Førde. I Førde er det 1,8 prosent av de sysselsatte som pendler til Flora.

Det er også en ganske stor pendling fra Naustdal til Flora, nesten fem prosent av de som har arbeids i Naustdal pendler til Flora.

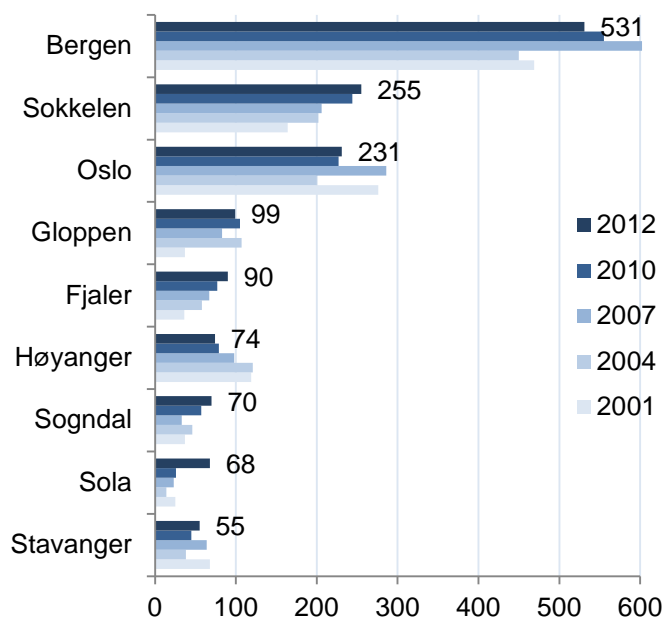
Andelen av de sysselsatte som pendler til andre regioner varierer mellom 11,2 prosent i Førde til 16,1 prosent i Gaular. Vi skal se hvilke kommuner dette er senere. I Førde er det også en innpendling tilsvarende 16,3 prosent av sysselsettingen i kommunen, mens Naustdal har svært liten innpendling fra andre regioner.

3.2 Utpendling

Det er mange som er registrert bosatt i Sunnfjord som pendler til Bergen og Oslo. Blant disse kan det være en del studenter som er registrert bosatt i Sunnfjord som har arbeid.

Det er 255 personer som pendler til Nordsjøen som bor i Sunnfjord. Antallet som pendler til Soddelen er økende.

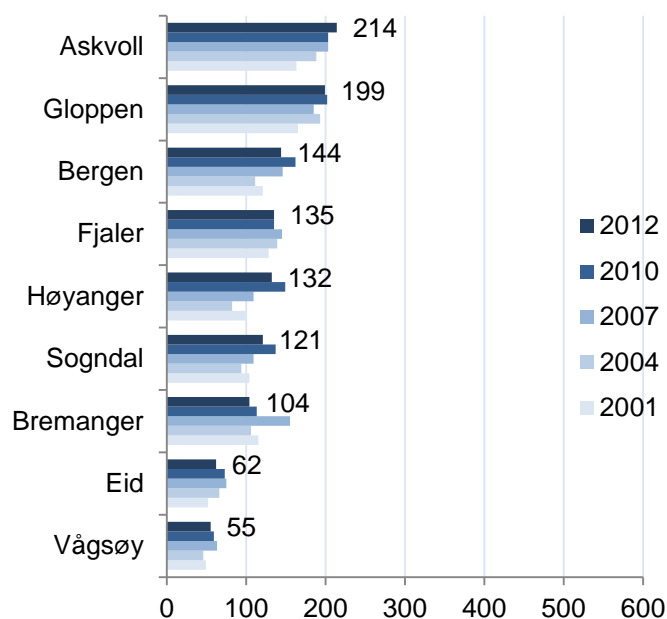
Utenom Bergen, Oslo og Soddelen er det forholdsvis liten pendling. Det er noe pendling til Gloppen, Fjaler, Høyanger og Sogndal. Antallet pendlere til Høyanger er dalende, mens det har blitt mer pendling til de andre.



Figur 28: Pendling ut av Sunnfjord, antall personer.

3.3 Innpendling

Det er langt flere som pendler inn til Sunnfjord fra andre deler av fylket enn den andre veien. Det er flest innpendlere fra Askvoll og Gloppen.



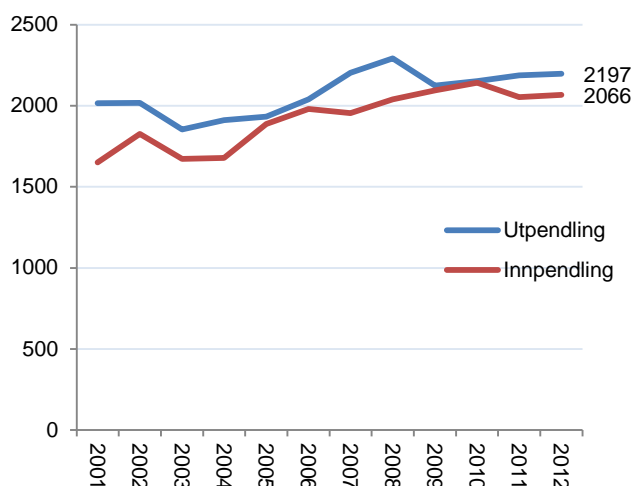
Figur 29: Pendling inn til Sunnfjord, antall personer.

3.4 Samlet pendling

På slutten av 2012 var det 2 066 personer som pendlet inn til Sunnfjord, mens det var 2 197 som bodde i Sunnfjord og som pendlet ut.

Forskjellen er mindre enn antall som bor i Sunnfjord og pendler til Sokkelen. Regionen kan sies å være selvforsynt med arbeidsplasser.

I forhold til resten av fylket er det en god del mer innpendling til Sunnfjord enn utpendling. Det er spesielt Førde som har stor innpendling.



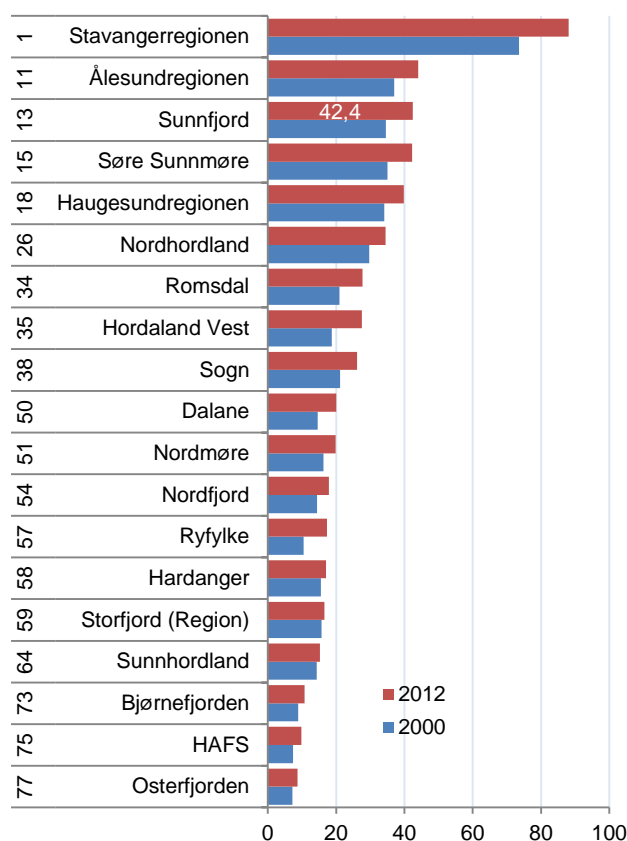
Figur 30: Antall som bor i Sunnfjord og pendler ut, og antall som bor utenfor Sunnfjord og pendler inn fra 2001 til 2012.

3.5 Intern arbeidsmarkedsintegrasjon

Et godt integrert arbeidsmarked er en styrke for en region. Det gjør at innbyggerne i regionen har et større spekter av arbeidsplasser å velge blant enn om de hadde vært isolerte fra hverandre.

Et godt integrert arbeidsmarked gjør at det er lettere og med fordelaktig å samarbeide om næringsutvikling. Det spiller da ikke så stor rolle i hvilken kommune arbeidsplassene er lokalisert, så lenge de er lokalisert i regionen.

I figuren er regionene på Vestlandet rangert i forhold til den interne integrasjonen. Sunnfjord er en region med sterk intern arbeidsmarkedsintegrasjon, og er rangert som den 11. best integrerte regionene av de 83 regionene i landet.



Figur 31: Intern arbeidsmarkedsintegrasjon i regionene på Vestlandet i 2000 og 2012.

4. Befolkning

Befolkningsutviklingen er kanskje den viktigste indikatoren for regional utvikling, og også den indikatoren som det knytter seg størst interesse til. Mange fylker, regioner og kommuner har befolkningsvekst som overordnet mål i sine regionale planer og strategier. Dette er ikke bare fordi vekst er et mål i seg selv, men også fordi befolkningsveksten, og spesielt flyttebalansen er en indikator for at stedet utvikler seg positivt. Det er også lettere å endre et sted i retning av høyere kvalitet når det er vekst, vekst gir høyere inntekter til offentlig sektor og større muligheter til å forbedre samfunnet.

4.1 Befolkningsutvikling i Sunnfjord

Befolkningen i Sunnfjord talte 33 184 ved utgangen av tredje kvartal i 2013.

Folketallet har økt med nesten 3 000 siden 2000. Befolkningsveksten har vært ganske jevn, men høyere etter 2007.

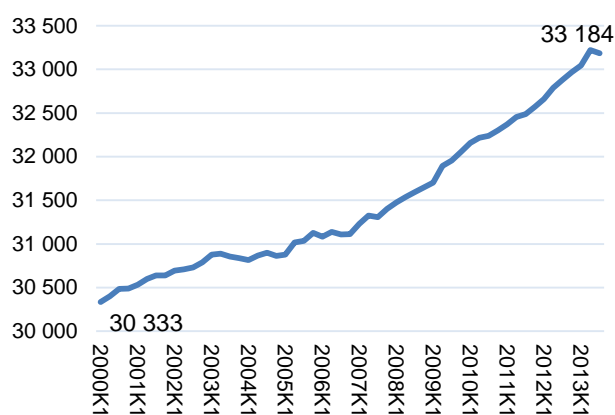
I figur 33 ser vi den årlige folketallsveksten i Sunnfjord og i Norge. Stolpene viser den prosentvise årlige veksten, og verdiene er angitt i prosent av folketallet på venstre akse. Linjene i grafen viser den indekserte utviklingen, der 2000-nivået er satt til å være lik 100. Verdiene på den indekserte utviklingen er angitt på høyre akse.

Det var bare i 2006 at det var nedgang i folketallet i Sunnfjord, eller har det vært vekst hvert år.

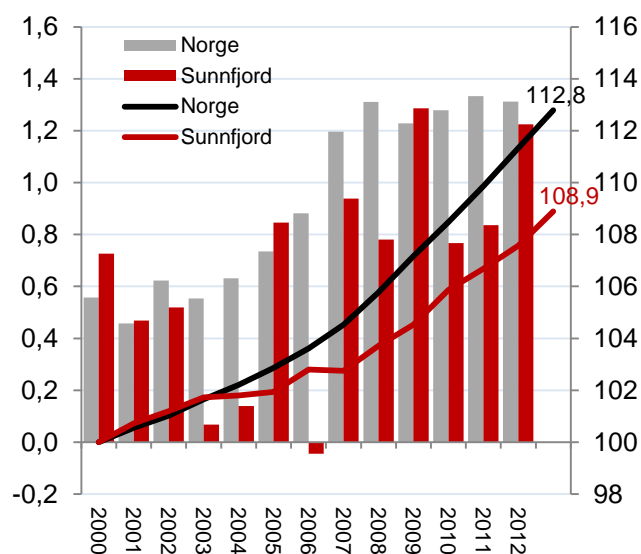
2009 var det eneste året hvor befolkningsveksten i Sunnfjord var høyere enn veksten på landsbasis.

Det var ganske høy befolkningsvekst i Sunnfjord i 2012. Veksten i 2012 er nest høyest siden 2000, og bar så vidt under veksten på landsbasis.

I perioden fra 2000 til 2013 har befolkningen i Sunnfjord vokst med 8,9 prosent, mens veksten på landsbasis har vært 12,8.



Figur 32: Folketallet i Sunnfjord ved utgangen av hvert kvartal siden 2000.



Figur 33: Befolkningsvekst i Norge og Sunnfjord fra 2000 til 2013. Venstre akse viser årlig prosentvis vekst i folketall i Norge og Sunnfjord. Høyre akse viser indeksert vekst, der 2000-nivået = 100.

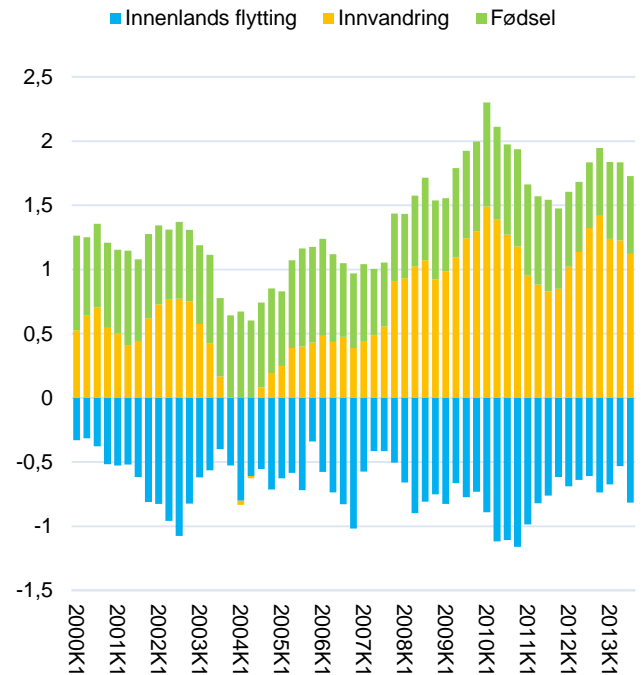
4.2 Befolkningsutvikling i Sunnfjord dekomponert

Endringene i befolkningen kan deles inn i tre komponenter: Innenlands nettoflytting, netto innvandring og fødselsoverskudd. I figur 34 har vi illustrert hvordan disse tre komponentene har bidratt til befolkningsveksten for Sunnfjord.

Fødselsbalansen i Sunnfjord er positiv og høy. Det fødes betydelig flere hvert år enn det dør.

Det er også netto innvandring fra utlandet, som har bidratt til vekst i befolkningen, særlig etter 2007.

Det er imidlertid et flyttetap mot andre norske regioner. Det er hvert år flere som flytter ut av Sunnfjord til andre deler av Norge enn som flytter inn.



Figur 34: Kvartalsvis befolkningsutvikling i Sunnfjord siden 2000, dekomponert.

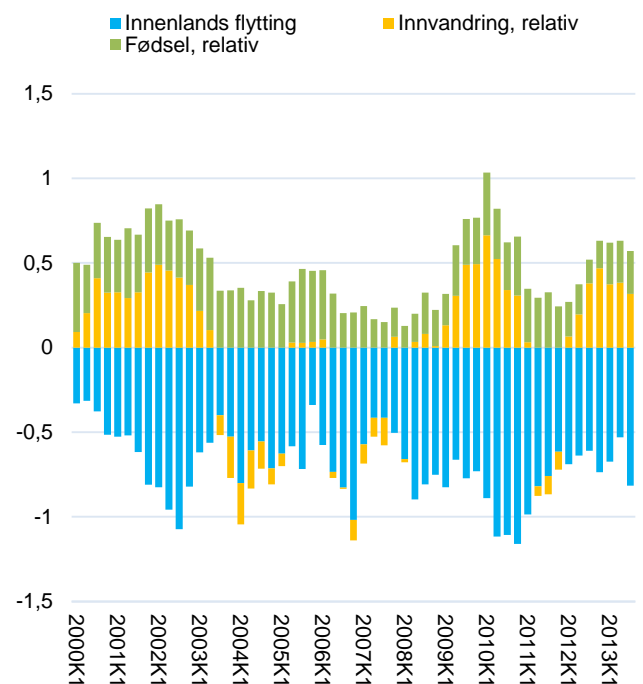
4.3 Befolkningsutvikling i Sunnfjord, relativ

Det er interessant å se på hvordan befolkningsutviklingen på et sted avviker fra gjennomsnittet for Norge. Det kaller vi relativ utvikling, og tallene for Sunnfjord er vist i figur 35. Figuren viser hvordan de ulike komponentene i befolkningsutviklingen i Sunnfjord avviker fra landsgjennomsnittet.

Fødselsoverskuddet er høyere i Sunnfjord enn ellers i landet, og bidrar derfor positivt til den relative befolkningsutviklingen.

Innvandringen har vært høyere enn i resten av landet i de siste periodene.

Den negativ innenlandske flyttebalansen fører til at befolkningsveksten har blitt lavere enn ellers i landet. Fødselsoverskuddet og innvandringen har ikke vært stor nok til å veie opp for den innenlandske nettoflyttingen.

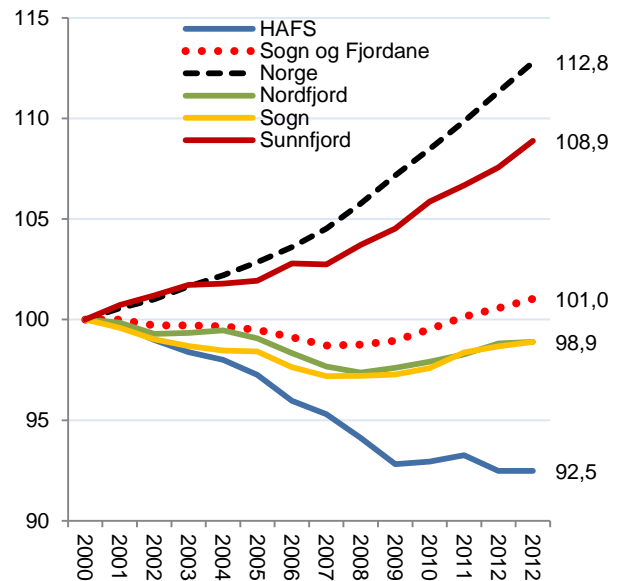


Figur 35: Kvartalsvis befolkningsutvikling i Sunnfjord siden 2000 sammenliknet med resten av landet, dekomponert.

4.4 Befolkningsutvikling i regionene

Sunnfjord er den eneste av regionene i Sogn og Fjordane som har hatt befolkningsvekst siden 2000. De andre regionene har hatt nedgang i folketallet siden 2000, selv om Sogn og Nordfjord har hatt litt vekst siden 2007.

Befolkningsveksten i Sunnfjord har vært en del under veksten på landsbasis siden 2000. Det er bare 20 av 83 regioner som har hatt en høyere befolkningsvekst enn landet i denne perioden. Sunnfjord er rangert som nummer 30 av de 83 regionene for vekst i folketallet siden 2000. Så en kan velge å presentere befolkningsveksten i Sunnfjord som «under veksten nasjonalt», eller som «godt over middels av norske regioner».



Figur 36: Indeksert befolkningsutvikling i regionene i Sogn og Fjordane fra 2000 til 2012. 2000-nivået = 100.

4.5 Befolkningsutvikling i kommunene

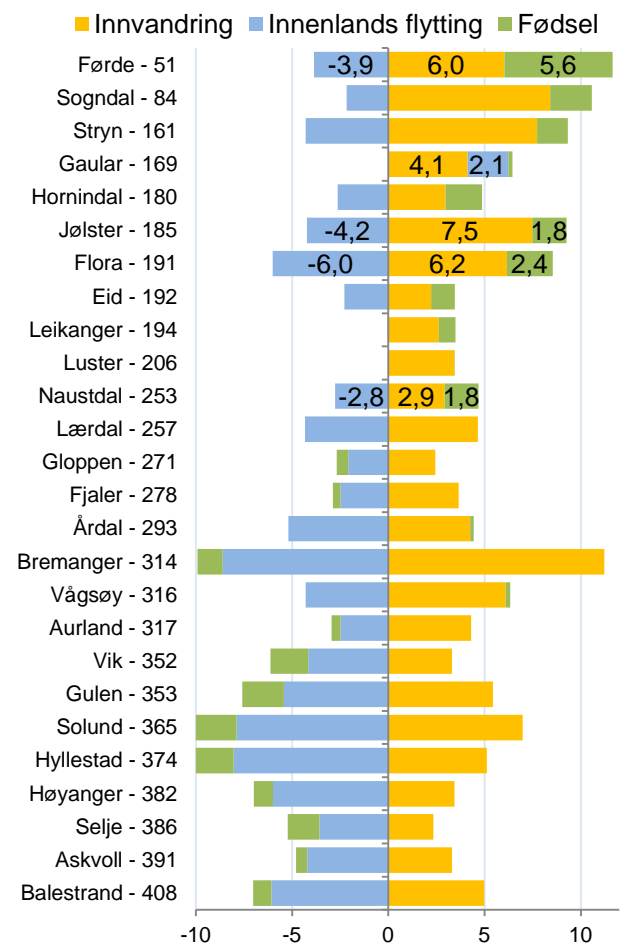
Førde har hatt høyest befolkningsvekst siden 2000 av kommunene i Sogn og Fjordane. Førde har et høyt fødselsoverskudd, ganske høy netto innvandring, men en del innenlands utflytting.

Gaular er eneste kommune i Sogn og Fjordane som har hatt netto innflytting fra andre norske kommuner de ti siste årene.

Jølster og Flora har begge høy innvandring og positiv fødselsbalanse, men også noe innenlands utflytting.

Naustdal har også netto innvandring og positiv fødselsbalansen, men innenlands utflytting.

Ingen av kommunene i Sunnfjord har hatt nedgang i folketallet de siste ti årene.



Figur 37: Befolkningsendringer i kommunene siste ti år, dekomponert. Rangering med hensyn til vekst ved siden av kommunenavn.

4.6 Relativ flytting

Relativ flytting er nettoflyttingen til et sted inklusive innvandring, fratrukket Norges nettoflytting. Med dette målet får vi et mål for nettoflyttingen til steder som betyr det samme over en lengre tidsperiode, selv om nettoinnvandringen til Norge varierer fra år til år. Den relative nettoflyttingen er dermed et mål som vi kan bruke for å sammenlikne regioner med hverandre, og over et lengre tidsrom.

Tabell 11: Relativ nettoflytting i regionene på Vestlandet, rangert etter progressivt gjennomsnitt for de siste ti årene. Siste kolonne viser trenden i den siste tiårsperioden.

Rang	Region	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Prog snitt	Trend
3	Hordaland Vest	0,6	1,0	0,9	0,9	1,0	0,6	-0,7	0,7	0,3	0,2	0,4	0,5	0,6	0,5	-0,06
5	Bjørnefjorden	0,0	0,1	0,6	0,6	0,6	0,9	0,6	0,9	0,0	-0,1	0,9	0,4	0,3	0,4	-0,04
9	Nordhordland	-0,1	0,0	0,1	0,3	0,0	0,0	0,3	0,6	0,5	0,4	0,5	0,0	0,3	0,3	0,02
19	Ålesundregionen	-0,1	-0,1	0,0	-0,1	-0,3	0,0	0,0	-0,2	0,1	0,1	0,4	0,2	0,1	0,1	0,05
23	Bergen	0,0	0,4	0,1	0,1	-0,1	0,2	-0,1	-0,1	0,2	0,4	0,0	-0,2	0,1	0,1	-0,01
32	Osterfjorden	-0,1	-0,1	-0,4	0,2	-0,3	-0,7	-1,0	0,1	-0,5	-0,6	0,1	-0,4	0,2	-0,2	0,02
34	Romsdal	-0,4	-0,5	-0,4	-0,3	-0,4	-0,4	-0,5	-0,7	-0,4	-0,3	-0,6	0,0	0,1	-0,3	0,04
35	Søre Sunnmøre	-0,7	-0,5	-0,8	-0,6	-0,9	-1,2	-0,9	-0,5	-0,5	0,3	0,4	-0,5	-0,2	-0,3	0,11
39	Dalane	-0,5	-0,6	-0,7	-0,3	-0,5	-0,8	-0,1	-0,3	-0,3	0,0	-0,2	-0,4	-0,5	-0,3	0,02
45	Sunnhordland	-0,2	-1,0	-0,9	-0,5	-0,7	-0,6	-0,7	-0,5	-0,6	-0,1	-0,2	-0,4	-0,3	-0,4	0,05
47	Nordmøre	-0,1	-0,6	-0,1	-0,4	-0,8	-0,6	-0,7	-0,5	-0,6	-0,2	-0,3	-0,4	-0,3	-0,4	0,04
53	Lister	-0,2	-0,7	0,1	-0,5	-0,5	-0,6	-0,7	-0,3	-0,4	-0,4	-0,8	-0,5	-0,6	-0,5	-0,01
54	Voss	0,2	-0,9	0,0	-0,6	0,1	-0,6	-0,8	-1,0	-0,2	-0,5	-0,4	-0,9	-0,4	-0,6	-0,02
55	Setesdal	0,3	-1,3	-0,7	0,4	-1,0	-0,8	-0,8	-0,8	0,1	-0,6	0,6	-1,0	-1,1	-0,6	-0,03
56	Sunnfjord	-0,2	-0,4	-0,5	-0,8	-0,8	-0,3	-1,1	-0,4	-0,8	-0,2	-0,9	-0,7	-0,3	-0,6	0,03
59	Storfjord	0,0	-0,7	-1,0	-1,2	-0,7	-1,2	-0,8	-0,8	-0,2	-0,6	-0,7	-0,6	-0,4	-0,6	0,07
63	Hardanger	-0,8	-1,0	-1,2	-0,8	-0,9	-1,4	-1,2	-1,0	-0,9	0,0	-0,5	-0,5	-0,5	-0,6	0,08
67	Sogn	-0,8	-0,8	-0,8	-0,5	-0,4	-1,3	-1,1	-0,9	-1,0	-0,5	-0,2	-0,6	-0,8	-0,7	0,02
74	Nordfjord	-0,6	-0,9	-0,4	-0,3	-1,0	-1,3	-1,4	-1,2	-0,8	-0,5	-0,6	-0,4	-0,9	-0,8	0,03
81	HAFS	-0,1	-0,8	-0,7	-0,4	-0,7	-1,4	-0,9	-1,5	-1,9	-0,3	-0,2	-1,7	-0,8	-1,0	-0,02

Regionene i Sogn og Fjordane har alle hatt svakere nettoflytting enn landet som helhet. Sunnfjord har i snitt hatt en nettoflytting som er 0,6 prosentpoeng lavere enn nettoflyttingen til Norge. Det rangerer Sunnfjord som nummer 56 av 83 regioner. Sunnfjord framstår mye svakere når vi rangerer flyttetallene, enn når vi rangerte for befolkningsvekst, der Sunnfjord var nummer 30. Det er fordi Sunnfjord har et stort fødselsoverskudd.

4.6.1 Relativ flytting kommuner

Vi kan også se på relativ flytting for kommuner, som vi viser i tabellen under. Mange kommuner har et lavt folketall. Da vil små endringer i flyttemønstrene gi uforholdsmessig store utslag. Derfor har vi i tabellen under operert med tre års glidende gjennomsnitt.

Tabell 12: Relativ flytting i kommunene, tre års glidende gjennomsnitt. Rangert etter progressivt gjennomsnitt for de siste ti årene til venstre. Siste kolonne viser trenden, dvs. retningen på verdiene de siste årene.

Rang	Region	2001 - 2003	2002 - 2004	2003 - 2005	2004 - 2006	2005 - 2007	2006 - 2008	2007 - 2009	2008 - 2010	2009 - 2011	2010 - 2012	Prog. snitt	Trend
115	Sogndal	-0,6	0,1	-0,2	-0,5	-0,8	-0,8	-0,4	-0,1	0,6	0,8	0,0	0,1
154	Gaular	-1,0	-1,1	-0,7	-1,2	-0,7	-0,7	-0,1	-0,2	0,1	0,7	-0,2	0,2
198	Luster	-0,3	-0,5	-0,6	-0,7	-1,0	-1,0	-0,5	0,1	0,1	-0,3	-0,4	0,1
207	Førde	0,0	-0,2	-0,1	-0,3	-0,2	-0,4	-0,4	-0,5	-0,7	-0,5	-0,4	-0,1
208	Stryn	-0,3	-0,1	-0,6	-1,4	-1,2	-0,7	0,1	0,0	-0,1	-0,5	-0,4	0,0
221	Jølster	-1,1	-1,0	-1,1	-0,6	-0,8	-0,5	-0,4	-0,2	-0,3	-0,3	-0,5	0,1
250	Leikanger	-0,9	-0,3	-0,3	-0,4	-1,3	-1,7	-1,4	-0,4	0,2	0,1	-0,6	0,1
261	Lærdal	-0,6	-0,7	-0,6	-0,6	-0,4	-0,3	-0,4	-0,2	-0,8	-1,1	-0,6	0,0
276	Fjaler	-0,3	-0,2	-0,7	-0,7	-1,1	-0,9	-0,7	-0,1	-0,9	-0,7	-0,7	0,0
289	Eid	-0,6	-0,5	-0,5	-0,5	-0,4	-0,8	-1,0	-0,8	-0,6	-0,8	-0,7	0,0
321	Solund	-0,9	-1,3	-0,6	-1,0	-0,2	-0,4	-0,3	-0,6	-1,3	-1,5	-0,8	0,0
322	Flora	-0,7	-0,7	-0,9	-0,9	-0,9	-1,1	-0,6	-0,9	-0,7	-1,0	-0,9	0,0
324	Årdal	-1,0	-0,6	-0,9	-1,2	-0,9	-0,4	0,1	-0,6	-1,0	-1,7	-0,9	0,0
325	Hornindal	-0,9	-0,5	-0,4	-0,5	-0,5	-0,3	-0,4	-1,4	-1,5	-1,0	-0,9	-0,1
327	Bremanger	-0,7	-0,8	-1,2	-1,5	-1,6	-1,2	-0,7	-0,5	-0,8	-0,5	-0,9	0,1
329	Gloppen	-0,2	-0,1	-0,4	-0,7	-1,3	-1,5	-1,1	-0,7	-0,7	-0,8	-0,9	-0,1
348	Vågsøy	-1,1	-1,4	-1,7	-1,8	-1,8	-1,6	-1,2	-0,7	-0,1	-0,3	-1,0	0,1
350	Aurland	-0,5	-0,9	-1,3	-1,9	-2,0	-1,5	-1,4	-0,9	-0,1	-0,1	-1,0	0,1
352	Hyllestad	0,0	0,0	-0,7	-1,4	-0,6	-0,9	-0,3	-1,0	-0,8	-2,0	-1,0	-0,1
354	Naustdal	-1,1	-1,6	-1,2	-1,4	-1,2	-1,5	-0,9	-0,8	-0,6	-0,9	-1,0	0,1
364	Gulen	-0,2	-0,3	-0,7	-1,0	-1,7	-2,3	-1,9	-1,0	-0,1	-0,5	-1,0	0,0
378	Vik	-0,3	-0,2	-0,5	-0,9	-1,4	-1,4	-1,3	-1,2	-1,0	-1,0	-1,1	-0,1
398	Askvoll	-1,4	-1,2	-1,1	-1,1	-1,7	-1,9	-2,0	-1,3	-0,9	-0,6	-1,3	0,0
403	Selje	-0,4	-0,7	-1,2	-1,9	-1,8	-1,6	-1,7	-1,3	-0,9	-0,8	-1,3	0,0
407	Høyanger	-1,1	-1,2	-1,3	-1,3	-1,4	-1,3	-1,7	-1,3	-1,6	-1,1	-1,4	0,0
412	Balestrand	-1,7	-1,8	-2,2	-1,7	-1,9	-2,0	-2,0	-1,3	-0,8	-0,8	-1,5	0,1

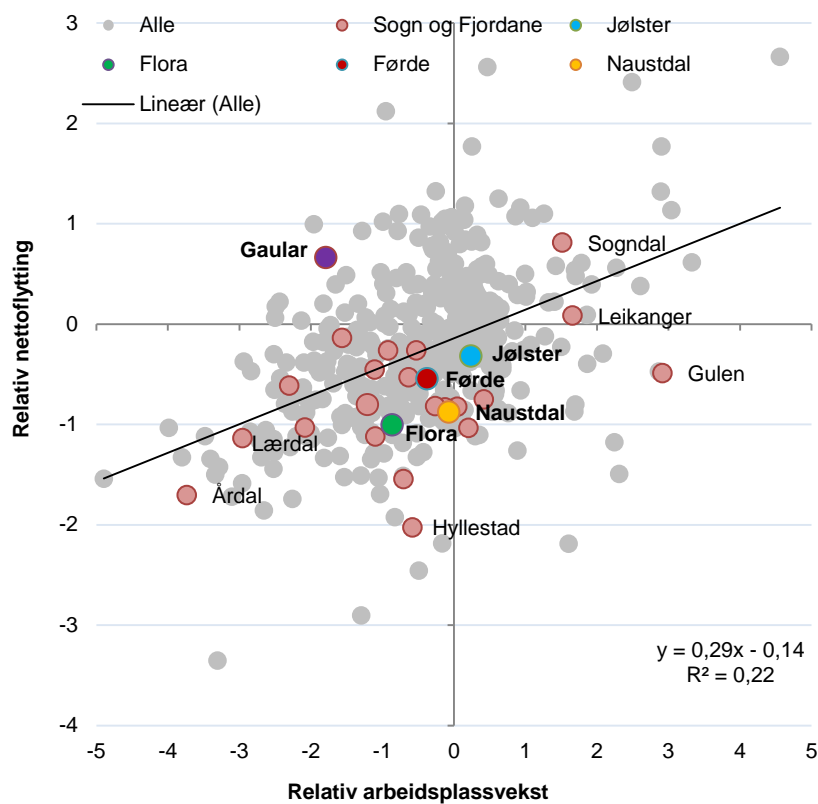
Det er bare Sogndal, Gaular, Luster, Førde og Stryn som har over middels god nettoflytting av kommunene i Sogn og Fjordane. Jølster er litt under middels.

Flora har en nettoflytting som har vært 0,9 prosentpoeng svakere per år enn landet som helhet de siste årene, mens Naustdal har en nettoflytting som i snitt har vært 1,0 prosentpoeng svakere per år.

Alle kommunene i Sunnfjord unntatt Førde har en positiv trend.

5. Bostedsattraktivitet

Flytting og arbeidsplassvekst er de dominerende størrelsene for å beskrive regional utvikling. Det er åpenbart en sterk positiv sammenheng mellom et steds nettoflytting og den samlede arbeidsplassveksten. Steder med sterk vekst i antall arbeidsplasser vil trekke til seg innflyttere, og da vil den sterke arbeidsplassveksten være en årsak til innflyttingen. Andre steder kan ha sterk innflytting uten arbeidsplassvekst i en periode, og da vil denne innflyttingen føre til arbeidsplassvekst i skjermede sektorer i senere perioder. Flytting og arbeidsplassvekst vil dermed her en gjensidig positiv påvirkning.



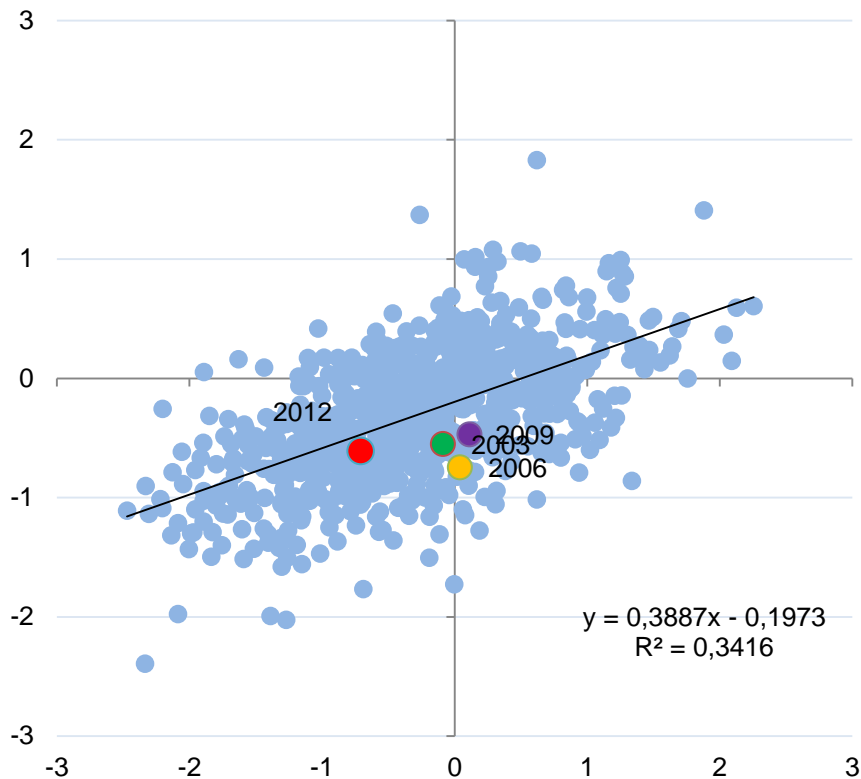
Figur 38: Kommunene i Norge i perioden 2010-2012 etter relativ nettoflytting og relativ arbeidsplassvekst.

Figuren viser hvordan sammenhengen mellom nettoflytting og arbeidsplassvekst har vært i kommunene i Norge i perioden 2010 til og med 2012. Streken viser den statistiske sammenhengen mellom disse to størrelsene, og representerer forventet nettoflytting gitt nivået på arbeidsplassveksten. Sammenhengen er positiv, men mange kommuner har en nettoflytting som avviker ganske sterkt fra forventningsverdien.

Gaular har høy netto innflytting, selv om arbeidsplassveksten har vært svak de tre siste årene. Jølster, Førde og Naustdal har hatt omtrent gjennomsnittlig arbeidsplassvekst de siste tre årene, men har noe svakere nettoflytting enn en kunne forvente. Flora har hatt noe svakere arbeidsplassvekst enn middels, og har også lavere nettoflyttingstall enn forventet.

5.1.1 Regioner

Vi kan sette regionene i Norge inn i det samme diagrammet som vi gjorde for kommunene på forrige side. Vi legger da like godt inn alle regionene for de ti siste treårsperiodene. Det er da en ganske klar sammenheng mellom regionenes arbeidsplassvekst og regionenes nettoflytting.



Figur 39: Nettoflytting og arbeidsplassvekst i regionene i Norge i perioden i de ti siste treårsperiodene. Verdiene Sunnfjord er markert for fire påfølgende perioder, og benevnt med det siste året i treårsperioden.

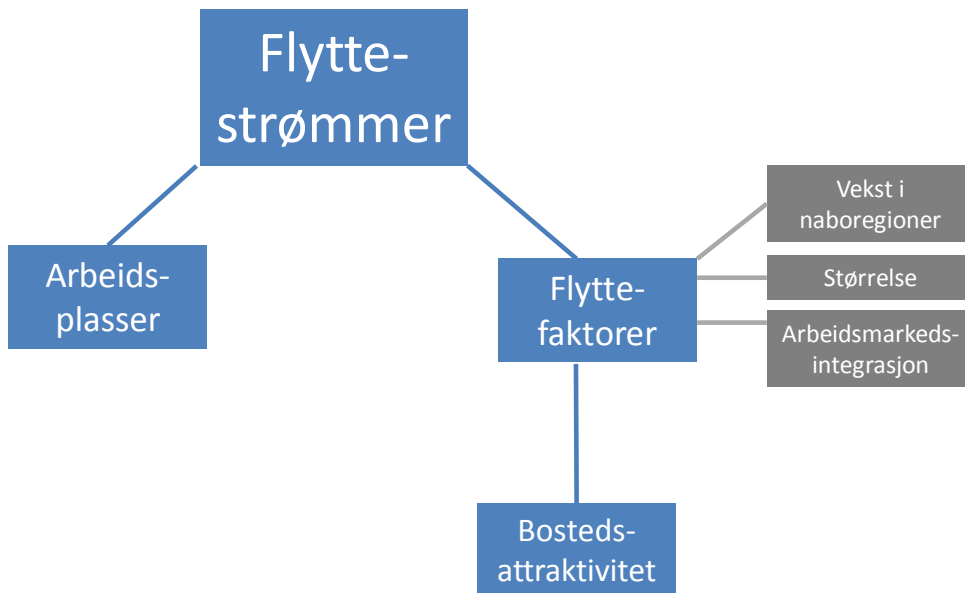
I figuren over ser vi at Sunnfjord i de tre første periodene hadde omtrent middels arbeidsplassvekst, men at nettoflyttingen var en del svakere enn arbeidsplassveksten skulle tilsi, ved at de lå under forventningslinjen.

I den siste treårsperioden, fra 2010 til 2012 har arbeidsplassveksten blitt en del lavere enn middels for Sunnfjord, som vi ser ved at regionen har beveget seg til venstre i diagrammet. Flyttetallene for Sunnfjord har imidlertid ikke blitt særlig dårligere, og er i denne siste perioden ganske nær forventet verdi.

Avviket mellom faktisk og forventet flytting ut fra arbeidsplassveksten er interessant, fordi den sier noe om i hvilken grad et sted trekker til seg innbyggere, av andre årsaker enn arbeidsplassvekst, og står sentralt i våre analyser av bostedsattraktivitet. I resten av dette kapitlet skal vi analysere dette fenomenet i mer detalj.

5.2 Hva styrer flyttestrømmene?

Som vi så på forrige side, påvirker arbeidsplassveksten på et sted nettoflyttingen på en positiv måte. Men vi så også at noen steder har mye bedre flyttebalanse enn arbeidsplassveksten tilsier, mens andre har mye dårligere flyttebalanse. Det er dermed faktorer ved siden av arbeidsplassveksten på et sted som har stor betydning for flyttebalansen. Det er svært interessant å få avdekket hva de andre flyttefaktorene består i.



Figur 40: Faktorer som styrer flyttestrømmene.

I figuren over har vi definert tre strukturelle forhold som har en signifikant og positiv betydning for flyttebalansen til et sted, når effekten av arbeidsplassveksten er tatt hensyn til.

Det ene er stedets *befolkningsstørrelse*, som betyr at steder med en stor befolkning har systematisk bedre flyttebalanse enn steder med lav befolkning. Det er et uttrykk for at steder med en høy konsentrasjon av folk virker tiltrekkende.

Dernest ser vi at steder med høy *arbeidsmarkedsintegrasjon* har systematisk bedre flyttebalanse enn steder med lav. Det betyr at steder som ligger innenfor et større arbeidsmarked, og dermed har gode pendlingsmuligheter for befolkningen, får en gevinst i form av høyere netto innflytting.

Arbeidsmarkedsintegrasjonen regnes ut ved å legge sammen den prosentvise andelen av de sysselsatte på stedet som pendler ut med den prosentvise andelen av arbeidsplassene på stedet som det pendles inn til.

Den tredje strukturelle faktoren, *nabovest*, er vekst i antall arbeidsplasser på omkringliggende steder som ligger innenfor pendlingsavstand. Dersom det er arbeidsplassvekst i nabokommunene, vil dette føre til høyere netto innflytting.

Telemarksforskning har analysert hvordan disse faktorene påvirker nettoflyttingen i kommunene i Norge i en regresjonsanalyse med input av data fra 2001 til og med 2012. Når vi kjenner disse sammenhengene, kan vi analysere hvordan disse faktorene hver for seg og til sammen har påvirket nettoflyttingen i en bestemt kommune. Et steds *bostedsattraktivitet* blir målt som en restfaktor; avviket mellom den faktiske nettoflyttingen og den forventede nettoflyttingen når vi tar hensyn til stedets arbeidsplassvekst, arbeidsplassveksten i nabokommuner, befolkningsstørrelse og arbeidsmarkedsintegrasjon. Steder som har bedre nettoflytting enn forventet vil da bli karakterisert som attraktive som bosted. Slike steder har egenskaper som fører til høyere nettoflytting enn hva som er «statistisk normalt».

5.2.1 Strukturfaktorer for kommuner og regioner

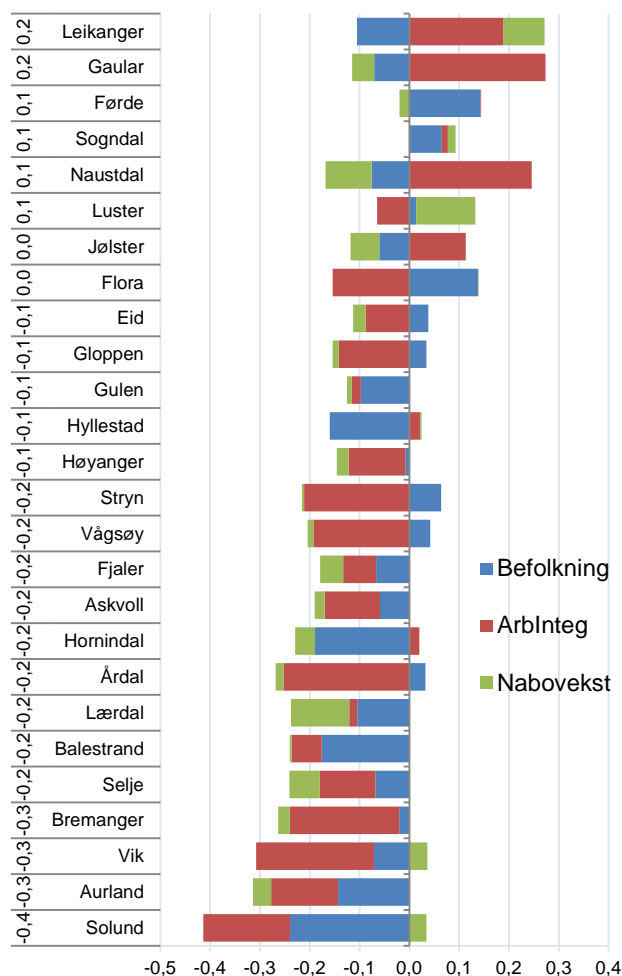
Leikanger og Gaular har de beste forutsetningene for å få positiv nettoflytting i Sogn og Fjordane. Dette skyldes først og fremst at kommunene er godt integrert med arbeidsmarkedet i andre kommuner. Naustdal har også en god arbeidsmarkedsintegrasjon, men befolkningsstørrelsen og lav arbeidsplassvekst i nabokommuner gjør kommunen mindre fordelaktig for tilflytting.

Førde, Sogndal og Flora en befolkningsstørrelse som virker positivt på nettoflyttingen. Det motsatte er tilfellet for blant annet Hornindal, Balestrand og Solund. Arbeidsplassveksten i nabokommuner har positiv effekt på nettoflyttingen i Leikanger og Luster. Sett under ett viser figur 41 at det hovedsakelig er lav arbeidsmarkedsintegrasjon og lav befolkning som har negativ effekt på nettoflyttingen til kommunene i Sogn og Fjordane.

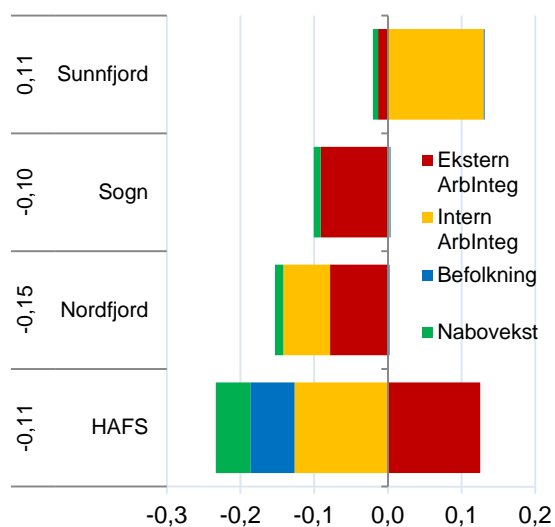
I figur 42 ser vi struktureffektene for regionene. Her har vi også beregnet den interne arbeidsmarkedsintegrasjonen mellom kommunene i regionen, som har en påvist positiv effekt på nettoflyttingen.

Sunnfjord har de beste strukturelle forholdene for å få høy innflytting. Dette skyldes i hovedsak god intern arbeidsmarkedsintegrasjon. Det at kommunene ligger godt samlet slik at det er lett å pendle mellom kommunene gjør at befolkningen kan dele på et større arbeidsmarked. Det er gunstig for innflyttingen. Sunnfjord har ikke spesielt mye pendling ut og inn av regionen, og den eksterne arbeidsmarkedsintegrasjonen er derfor nær middels, og påvirker derfor nettoflyttingen i liten grad. Det er heller ikke særlig effekt på flyttingen av naboregioners arbeidsplassvekst.

Samlet sett virker de strukturelle flyttefaktorene i Sunnfjord positivt, tilsvarende en årlig nettoflytting på 0,11 prosent av folketallet. De andre regionene i fylket er mindre heldig stilt, og der virker de strukturelle flyttefaktorene negativt.



Figur 41: Strukturfaktorenes betydning for årlig nettoflytting i perioden 2010-2012. Samlet struktureffekt helt til venstre, som årlig ekstra netto innflytting av folketallet.

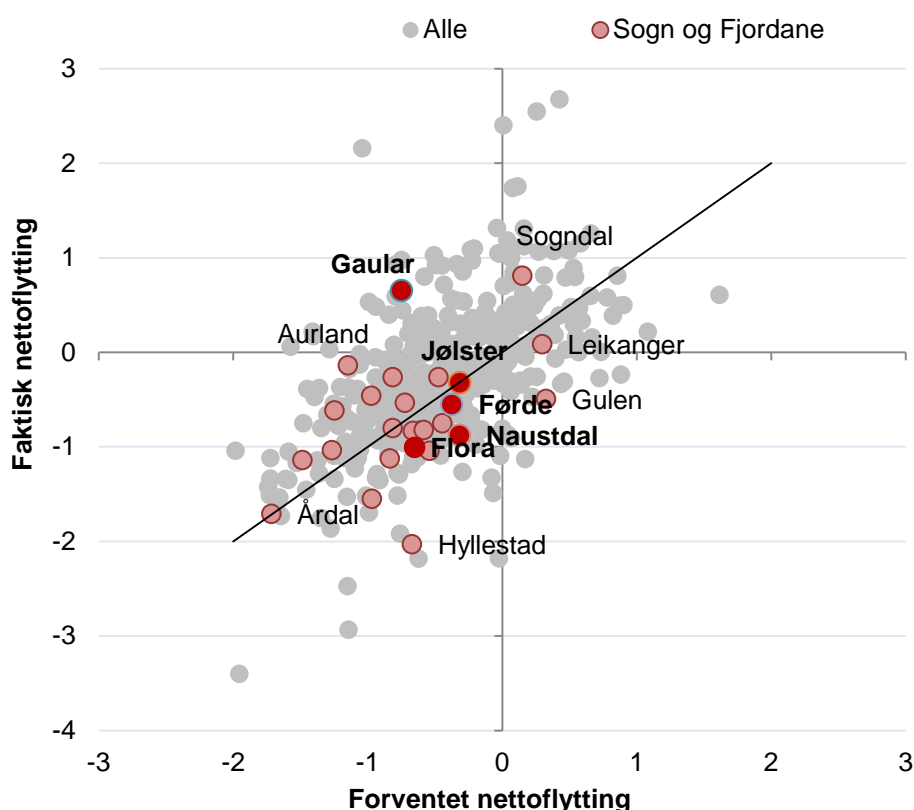


Figur 42: Strukturfaktorenes betydning på årlig nettoflytting i perioden 2010-2012. Samlet struktureffekt helt til venstre.

5.3 Bostedsattraktivitet

Vi har så langt i dette kapitlet vist at nettoflyttingen til en kommune eller region påvirkes positivt av arbeidsplassveksten på stedet. Det er en velkjent og nesten selvfølgelig sammenheng. Dernest har vi vist at nettoflyttingen også påvirkes positivt av arbeidsplassvekst i nabokommuner eller naboregioner, at størrelsen på folketallet påvirker nettoflyttingen positivt og at også arbeidsmarkedsintegrasjonen målt med brutto inn- og utpendling påvirker nettoflyttingen i positiv retning. Dermed er det fire kjennetegn ved kommuner og regioner som har en påviselig statistisk positiv sammenheng med nettoflyttingen.

Vi kan da regne ut hvor stor nettoflytting en kommune er forventet å få, gitt disse fire størrelsene. I figuren under er forventet nettoflytting regnet ut for alle kommunene i landet, og sammenholdt med den faktiske nettoflyttingen



Figur 43: Faktisk nettoflytting og forventet nettoflytting ut fra arbeidsplassvekst og strukturelle forhold i perioden 2010-2012.

I figuren over er kommunene i Sunnfjord de røde prikkene, de rosa er andre kommuner i Sogn og Fjordane, mens de grå er alle andre kommuner i landet. Når vi har korrigert for både arbeidsplassvekst og strukturelle forhold, er det Gaular som har høyest positivt avvik mellom faktisk og forventet nettoflytting, som er indikatoren for bostedsattraktivitet. Jølster har flytting likt forventet verdi, mens Førde, Naustdal og Flora har svakere flyttetall enn forventet.

Dermed har Gaular vært attraktiv som bosted i den siste perioden, Jølster middels attraktiv, mens Førde, Naustdal og Flora framstår som under middels attraktiv som bosted de tre siste årene. Det imidlertid snakk om ganske små avvik fra forventet verdi for disse tre.

Det statistiske målet for bostedsattraktivitet vil variere en del fra år til år, og da spesielt for de små kommunene. En ukjent andel av denne variasjonen er nok et utslag av ekte tilfeldigheter. Det er derfor best å se på utviklingen av bostedsattraktiviteten over tid.

I tabellen under ser vi hvordan bostedsattraktiviteten har vært i kommunene de siste ti treårsperiodene.

Tabell 13: Bostedsattraktiviteten de siste ti treårsperiodene. Tallene til venstre viser rangeringen til kommunen blant de 428 kommunene i landet med hensin til ti års progressivt gjennomsnitt. Siste kolonne viser trenden, dvs. retningen på verdiene de siste årene.

Rang	Kommune	2001-2003	2002-2004	2003-2005	2004-2006	2005-2007	2006-2008	2007-2009	2008-2010	2009-2011	2010-2012	Prog. snitt	Trend
70	Lærdal	-0,4	-0,1	0,6	0,8	1,0	-0,3	0,0	0,1	0,9	0,3	0,4	0,05
91	Stryn	0,4	0,2	-0,2	-0,6	0,0	0,7	0,9	0,6	0,2	0,2	0,3	0,04
106	Sogndal	-0,3	0,2	0,2	0,1	0,0	0,0	0,2	0,1	0,4	0,7	0,3	0,06
131	Luster	0,2	0,1	-0,3	0,0	-0,4	-0,2	0,2	0,7	0,6	0,2	0,2	0,06
134	Årdal	-0,1	0,4	0,4	0,4	0,7	0,4	0,4	-0,1	-0,2	0,0	0,2	-0,04
135	Solund	0,6	0,7	0,8	0,2	0,4	0,5	0,8	0,5	-0,4	-0,6	0,2	-0,11
156	Gaular	-0,7	-0,7	-0,1	-0,5	-0,3	-0,5	0,0	-0,1	0,5	1,4	0,2	0,17
159	Bremanger	0,3	0,6	0,0	0,2	-0,3	0,0	0,1	0,0	0,1	0,5	0,1	-0,01
167	Høyanger	-0,3	-0,4	0,1	0,1	-0,1	0,1	0,3	0,7	0,4	-0,3	0,1	0,06
193	Hornindal	0,1	0,3	0,3	0,7	0,8	1,2	0,6	-0,6	-0,7	-0,5	0,1	-0,10
197	Fjaler	0,1	0,3	-0,1	0,2	-0,1	-0,1	0,1	0,6	0,0	-0,3	0,1	-0,01
231	Eid	-0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1	-0,2	-0,1	0,1	0,0	0,0	0,00
234	Vik	0,6	0,2	0,4	0,2	-0,2	-0,3	-0,4	-0,2	0,0	0,2	0,0	-0,06
237	Jølster	-0,5	-0,7	-0,7	-0,2	-0,3	0,4	0,1	0,3	-0,1	0,0	0,0	0,09
276	Hyllestad	1,2	1,9	0,0	-0,3	-0,7	0,6	0,6	-0,1	0,0	-1,4	-0,1	-0,20
280	Gloppen	-0,2	-0,1	-0,1	0,4	-0,2	-0,2	-0,3	0,0	-0,2	-0,2	-0,1	-0,02
303	Aurland	1,0	0,4	-0,2	-0,5	-0,6	-0,5	-0,9	-0,8	0,0	1,0	-0,2	-0,04
304	Vågsøy	-0,1	-0,3	-0,4	-0,3	-0,5	-0,5	-0,6	-0,3	0,1	0,5	-0,2	0,05
339	Førde	0,0	-0,1	-0,2	-0,5	-0,1	0,1	-0,1	-0,3	-0,6	-0,2	-0,2	-0,02
343	Leikanger	-0,8	0,8	2,0	1,5	0,3	-1,1	-1,0	-1,0	-0,6	-0,2	-0,3	-0,17
360	Askvoll	-0,6	-0,3	-0,6	-0,2	-1,3	-0,5	-1,2	-0,1	-0,1	0,6	-0,3	0,07
375	Flora	0,0	0,1	-0,2	-0,4	-0,5	-0,6	-0,4	-0,5	-0,2	-0,4	-0,4	-0,04
393	Selje	1,5	1,0	0,0	-0,8	-0,9	-0,4	-1,1	-0,6	-0,6	-0,2	-0,5	-0,18
396	Balestrand	-0,3	-0,3	-1,1	-0,5	-0,7	-0,1	-0,9	-0,7	-0,5	-0,2	-0,5	0,00
414	Gulen	0,2	0,0	-0,3	-0,1	-0,6	-1,1	-1,3	-0,9	-0,1	-0,8	-0,7	-0,11
417	Naustdal	-1,0	-1,4	-1,0	-0,9	-0,4	-0,7	-0,6	-1,0	-0,5	-0,6	-0,7	0,07

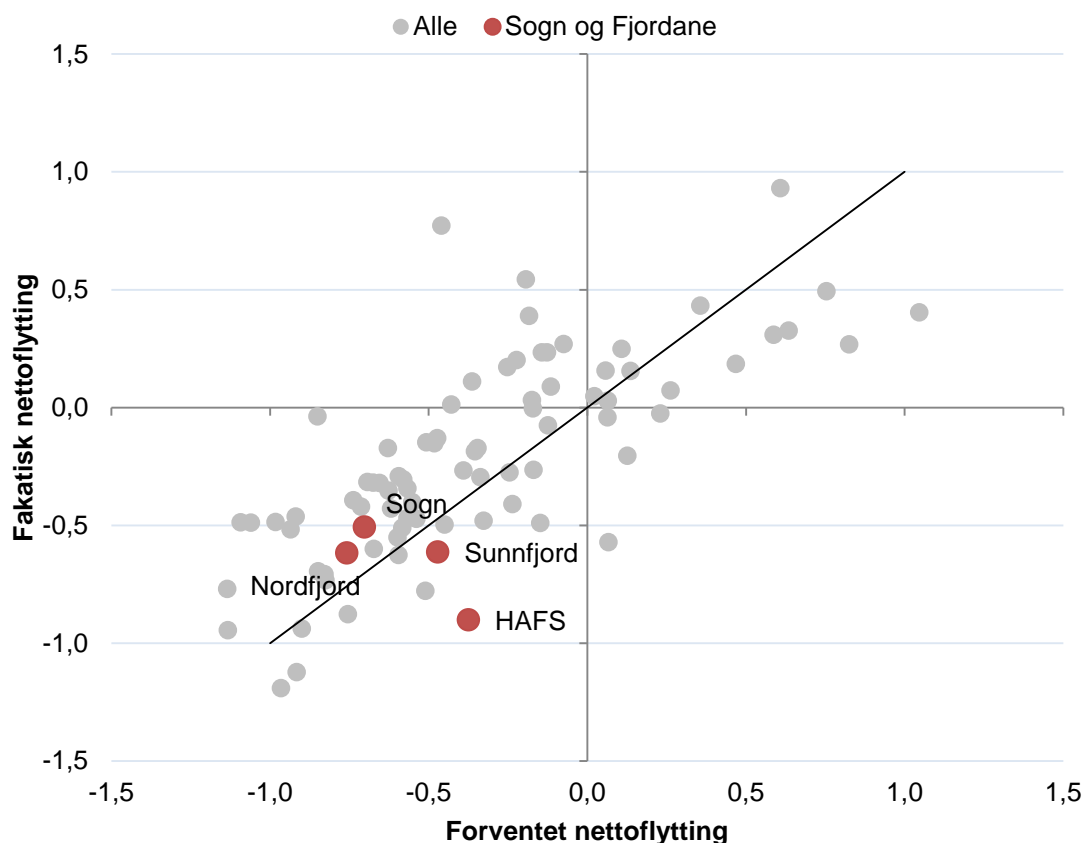
Mange kommuner i Sogn og Fjordane kommer forholdsvis godt ut på det nye attraktivitetsbarometeret, der vi kompenserer for de strukturelle flyttefaktorene.

Gaular kom svært godt ut for den siste perioden, men har vært lite attraktiv tidligere. Jølster har vært ganske middels når vi ser de siste ti årene under ett.

Førde, Flora og Naustdal kommer ganske langt ned på lista. I disse kommunene har nettoflyttingen vært uforklarlig svak. Det indikerer at bostedsattraktiviteten har vært lav.

5.3.1 Bostedsattraktivitet for regioner

Vi kan også se på regionene i Sogn og Fjordane, med hensyn til faktisk nettoflytting, og forventet nettoflytting ut fra arbeidsplassvekst og strukturelle forhold.



Figur 44: Faktisk nettoflytting og forventet nettoflytting ut fra arbeidsplassvekst og strukturelle forhold for regionene i Norge i perioden 2010-2012 (tre års glidende gjennomsnitt).

Regionene i Sogn og Fjordane har alle en forventet lav nettoflytting, når vi tar hensyn til de faktorene som statistisk sett påvirker nettoflyttingen, som arbeidsplassvekst i egen region, i naboregioner, befolkningsstørrelse og ekstern og intern arbeidsmarkedsintegrasjon.

Sunnfjord har en forventet relativ nettoflytting på -0,5 prosent årlig, men har hatt en relativ nettoflytting på -0,6. Det er under forventet verdi. Sogn har lavere forventet nettoflytting enn Sunnfjord, men har likevel bedre flyttetall. Dermed ser ikke Sunnfjord ut til å ha vært attraktiv som bosted i den siste perioden.

5.3.2 Regionene på Vestlandet

I tabellen under ser vi bostedsattraktiviteten i alle regionene på Vestlandet.

Tabell 14: Bostedsattraktiviteten de siste ti treårsperiodene. Tallene til venstre viser rangeringen til kommunen blant de 83 regionene i landet med hensyn til ti års progressivt gjennomsnitt. Siste kolonne viser trenden, dvs. retningen på verdiene de siste årene.

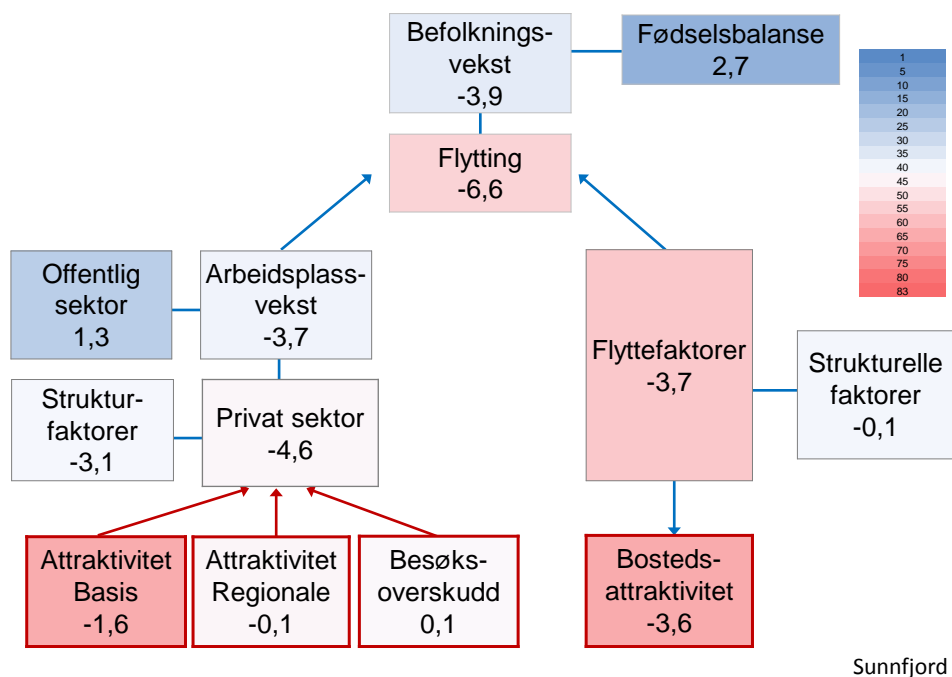
Rang	Region	2001-2003	2002-2004	2003-2005	2004-2006	2005-2007	2006-2008	2007-2009	2008-2010	2009-2011	2010-2012	Prog.-snitt	Trend
7	Bjørnefjorden	0,1	0,5	0,3	0,3	0,4	0,3	0,2	0,4	0,5	0,7	0,4	0,04
16	Hardanger	0,1	-0,3	-0,3	-0,1	-0,1	-0,1	0,2	0,3	0,4	0,5	0,2	0,08
18	Ålesundregionen	0,3	0,1	0,2	0,2	0,2	0,1	-0,1	0,1	0,2	0,4	0,2	0,00
21	Sogn	-0,1	0,2	0,4	0,4	0,3	0,0	0,1	0,0	0,2	0,2	0,1	0,00
29	Storfjord (Region)	-0,2	-0,5	-0,5	-0,3	0,1	0,6	0,5	0,2	0,0	0,1	0,1	0,07
31	Nordmøre	0,1	-0,2	-0,3	-0,2	-0,1	0,1	0,1	0,2	0,2	0,3	0,1	0,05
32	Osterfjorden	0,4	0,1	-0,1	-0,5	0,1	0,0	0,3	0,1	0,1	0,2	0,1	0,00
38	Nordhordland	0,0	0,0	-0,1	0,0	0,0	-0,1	-0,1	0,1	0,2	0,3	0,1	0,03
39	Romsdal	-0,2	0,0	0,1	0,0	-0,2	-0,2	-0,1	0,0	0,2	0,3	0,1	0,03
42	Dalane	-0,1	-0,2	-0,3	0,0	-0,1	-0,1	-0,2	0,0	0,3	0,3	0,0	0,05
44	Haugesundregionen	-0,4	-0,5	-0,3	-0,2	0,0	0,1	0,0	0,1	0,0	0,2	0,0	0,07
48	Nordfjord	0,2	0,2	-0,1	0,0	-0,1	0,2	-0,1	-0,1	-0,1	0,1	0,0	-0,01
55	Sunnhordland	-0,5	-0,4	-0,1	-0,2	-0,2	-0,4	-0,3	0,1	0,2	0,4	0,0	0,07
65	Ryfylke	-0,5	-0,3	-0,6	-0,4	-0,4	-0,1	-0,1	-0,3	-0,2	0,4	-0,2	0,06
69	Søre Sunnmøre	0,1	0,0	-0,6	-1,0	-1,1	-0,7	-0,2	0,2	0,3	0,0	-0,2	0,05
71	Bergen (Region)	-0,2	-0,4	-0,5	-0,5	-0,4	-0,4	-0,1	0,0	-0,1	-0,3	-0,2	0,03
77	Hordaland Vest	0,1	0,1	-0,1	-0,2	-0,1	-0,2	-0,4	-0,6	-0,4	-0,3	-0,3	-0,07
78	HAFS	0,0	0,3	-0,3	0,0	-0,6	-0,3	-0,5	-0,2	-0,3	-0,5	-0,3	-0,06
79	Sunnfjord	-0,3	-0,4	-0,4	-0,5	-0,4	-0,3	-0,3	-0,5	-0,4	-0,2	-0,3	0,01
80	Voss (Region)	-0,5	-0,3	-0,2	0,3	0,2	0,2	-0,4	-0,6	-0,9	-0,7	-0,4	-0,06
81	Stavangerregionen	-0,4	-0,1	-0,1	-0,4	-0,4	-0,5	-0,3	-0,3	-0,5	-0,6	-0,4	-0,03

Sunnfjord kommer ganske dårlig ut når vi beregner bostedsattraktiviteten de siste ti treårsperiodene. Den årlige nettoflyttingen til Sunnfjord er dårligere enn forventet, tilsvarende 0,3 prosent av folketallet årlig. Det er faktisk bare fire regioner i landet som har svakere bostedsattraktivitet.

Bostedsattraktiviteten for Sunnfjord i den siste perioden var imidlertid noe bedre enn i tidligere perioder, slik at trenden er positiv.

5.3.3 Oppsummering attraktivitet

I figuren under oppsummeres Sunnfjord sin utvikling de siste ti årene.



Figur 45: Relativ utvikling i Sunnfjord de ti siste årene, dvs. differanse mellom utviklingen i Sunnfjord og i Norge. Tallene som har med arbeidsplassvekst å gjøre er i prosent av sysselsetting, mens tall for befolkningsvekst og bostedsattraktivitet til venstre i prosent av befolkning. De nederste boksene viser attraktiviteten. De tre nederste boksene til venstre viser bedriftsattraktiviteten. Nederste boks til høyre viser bostedsattraktiviteten.

Befolkningsveksten har vært 3,9 prosentpoeng lavere i Sunnfjord enn i landet som helhet. Av fargen ser vi at dette faktisk er bedre enn de fleste regionene i landet. Befolkningsveksten dekomponeres i fødselsbalanse og flytting. Sunnfjord har en mye bedre fødselsbalanse enn andre regioner. Dette har bidratt positivt til befolkningsveksten. Sunnfjord har imidlertid en negativ nettoutflytting i forhold til andre regioner, og dette har bidratt til at folketallet har fått en lavere vekst enn resten av landet.

Arbeidsplassveksten i Sunnfjord har vært lavere enn for landet som helhet, men det forklarer ikke de svake flyttetallene fullt ut. Sunnfjord har egentlig ikke noen strukturelle ulemper når det gjelder flytting, så de svake flyttetallene i forhold til arbeidsplassveksten ser ut til å komme av at regionen ikke har vært attraktiv som bosted.

Sunnfjord har hatt fordel av at offentlig sektor har hatt sterkere arbeidsplassvekst enn i resten av landet.

Næringslivet har imidlertid hatt lavere vekst enn ellers i landet. Bransjestrukturen i næringslivet i Sunnfjord forklarer mesteparten av avviket mellom næringslivets arbeidsplassvekst i Sunnfjord og ellers i landet, men ikke alt. Når vi korrigerer for de strukturelle forholdene i de ulike delene av næringslivet, ser vi at basisnæringene i Sunnfjord har hatt en svakere utvikling enn i landet for øvrig. Besøksnæringene har hatt en utvikling så vidt under middels, når vi har justert for befolkningsutviklingen.

Sunnfjord har dermed vært lite attraktivt for bedrifter og som bosted de siste ti årene, men middels attraktivt for besøk. Regionens styrker har vært en høy fødselsbalanse og sterk vekst i offentlig sektor.

6. NæringsNM

NæringsNM er utviklet for å måle hvordan næringslivet presterer i ulike områder i Norge. For å måle næringsutviklingen i en kommune, ser vi på fire mål: Nyetableringer, lønnsomhet, vekst og næringslivets størrelse^{iv}.

NæringsNM	Nyetableringer	<ol style="list-style-type: none"> 1. Etableringsfrekvens: Antall nyregistrerte foretak som andel av eksisterende foretak i begynnelsen av året 2. Bransjejustert etableringsfrekvens: Basert på etableringsfrekvens, justert for effekten av bransjestrukturen 3. Vekst i antall foretak: Etableringsfrekvensen fratrukket nedlagte foretak
	Lønnsomhet	<ol style="list-style-type: none"> 4. Andel foretak med positivt resultat før skatt 5. Bransjejustert lønnsomhet: Andel foretak med positivt resultat før skatt, justert for effekten av bransjestrukturen 6. Andel foretak med positiv egenkapital
	Vekst	<ol style="list-style-type: none"> 7. Andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen (KPI) 8. Andel foretak med realvekst justert for effekten av bransjestrukturen 9. Andel foretak med vekst i verdiskaping
	Næringslivets størrelse	<ol style="list-style-type: none"> 10. Antall arbeidsplasser i næringslivet som andel av befolkningen

Nyetableringer i regioner og kommuner blir målt med tre indikatorer. Den første, etableringsfrekvens, måler antall nyregistrerte foretak i forhold til eksisterende antall foretak i begynnelsen av året. Bransjejustert etableringsfrekvens er etableringsfrekvensen fratrukket virkningen av bransjestrukturen i regioner og kommuner. Denne indikatoren viser om regionen har få eller mange etableringer når vi tar hensyn til at etableringsfrekvensen varierer mye mellom ulike bransjer. Den tredje indikatoren er vekst i antall foretak. Dette vil være etableringsfrekvensen fratrukket frekvensen av nedlagte foretak.

Lønnsomheten i regionenes næringsliv blir målt med tre indikatorer. Den første er andel foretak med positivt resultat før skatt. I tillegg har vi målt andel lønnsomme foretak justert for bransjestrukturen. Den tredje indikatoren er andel foretak med positiv egenkapital.

Vekst i regionene er målt med andel foretak med omsetningsvekst større enn prisstigningen. Også her har vi en andre indikator som justerer for bransjestruktur. Den tredje indikatoren er andel foretak med vekst i verdiskaping.

Indikatoren "næringslivets størrelse" er antall arbeidsplasser i næringslivet som andel av befolkningen.

For hver indikator rangeres regioner og kommuner. Rangeringsnumrene legges så sammen innenfor hver gruppe.

Til slutt summeres rangeringsnumrene for de fire indeksene nyetablering, lønnsomhet, vekst og næringslivets størrelse. Den regionen og kommunen som har lavest sum, kommer ut som vinner av årets NæringsNM.

6.1 Nyetableringer

Etableringsfrekvensen er antall nyetablerte foretak som prosent av antall eksisterende foretak i begynnelsen av året.

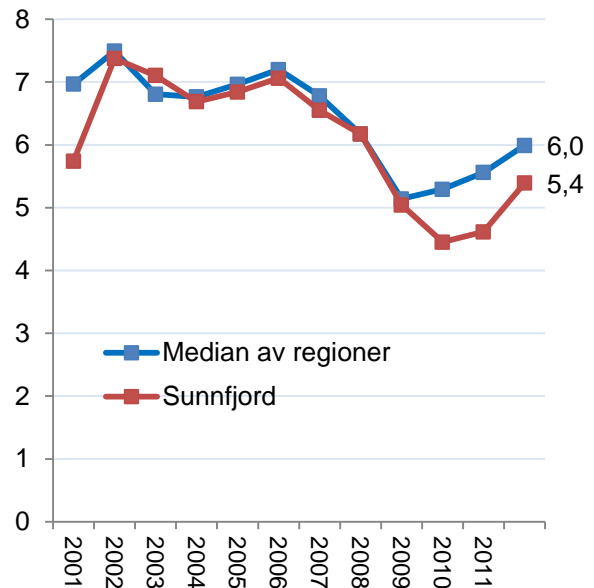
Etableringsfrekvensen i Norge har vært ganske høy i hele perioden fra 2001 til 2006, før den begynte å synke. I denne perioden økte også antall foretak raskere enn veksten i økonomien. Det kan være flere årsaker til det. Kanskje ble det flere foretak som ble registrert, som tidligere var uregistrert? Kanskje ble det vanligere å splitte opp virksomheter i drifts- og eierselskap? En tredje årsak kan være at det kreves et registrert foretak for å opprette et domene på internett. Det kan synes som om etableringsfrekvensen og veksten i antall foretak nå er på et mer normalt nivå, og at økningen de siste to årene reflekterer at veksten i næringslivet er på vei opp.

Etableringsfrekvensen i Sunnfjord har vært under middels av regionene de siste tre årene. Det har vært en økning av etableringsfrekvensen i Sunnfjord i 2012, men den er fremdeles under middels.

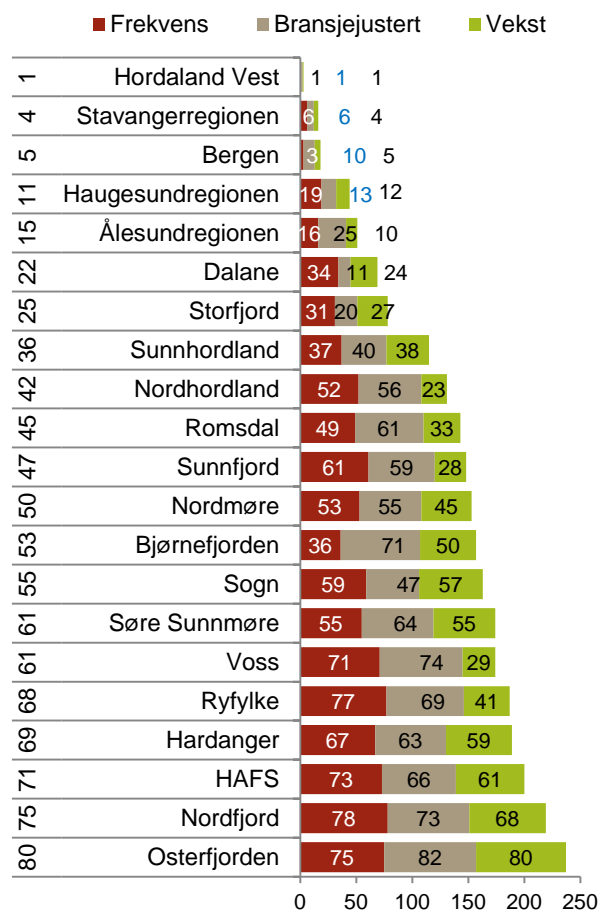
6.1.1 Etableringsindeksen for regioner

Etableringsindeksen har tre indikatorer for nyetablering, etableringsfrekvensen, den bransjejusterte etableringsfrekvensen og vekst i antall foretak. Den bransjejusterte etableringsfrekvensen tar hensyn til bransjestrukturen, og måler etableringsfrekvensen bransje for bransje. Vekst i antall foretak er etableringsfrekvens fratrukket andel nedlagte foretak. Til sammen gir etableringsindeksen et godt bilde på etableringsaktiviteten i regionene.

Sunnfjord ble rangert som nummer 47 på etableringsindeksen i 2012. Det er under middels etableringsfrekvens, både før og etter bransjejustering. Sunnfjord har imidlertid forholdsvis god vekst i antall foretak, fordi det har vært en liten andel nedlagte foretak.



Figur 46: Etableringsfrekvensen i Sunnfjord og medianen av regionene i Norge i perioden 2001-2012.



Figur 47: Etableringsindeksen i regionene på Vestlandet i 2012.

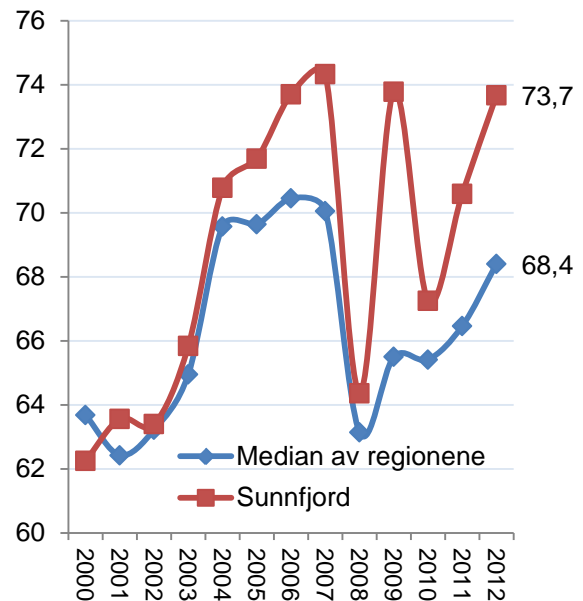
6.2 Lønnsomhet

Lønnsomheten i næringslivet måles som andel av foretakene med positivt resultat før skatt. Med denne metoden teller små og store foretak likt.

Lønnsomheten i norsk næringsliv var på topp i årene fra 2004 til 2007. I 2008 sank lønnsomheten brått, men har vært stigende i de fire siste årene. I 2012 hadde 68,4 prosent av alle regnskapspliktige foretak et positivt resultat før skatt.

Næringslivet i Sunnfjord har hatt en høyere andel av foretak med positivt resultat enn middels av regionene i alle år etter 2000.

I 2012 hadde 73,7 prosent av foretakene i Sunnfjord positivt resultat før skatt. Medianregionen i landet hadde 68,4 prosent, mens andelen på landsbasis fra 67,4 prosent.



Figur 48: Prosentvis andel foretak med positivt resultat før skatt sammenliknet med medianen av regionene i Norge.

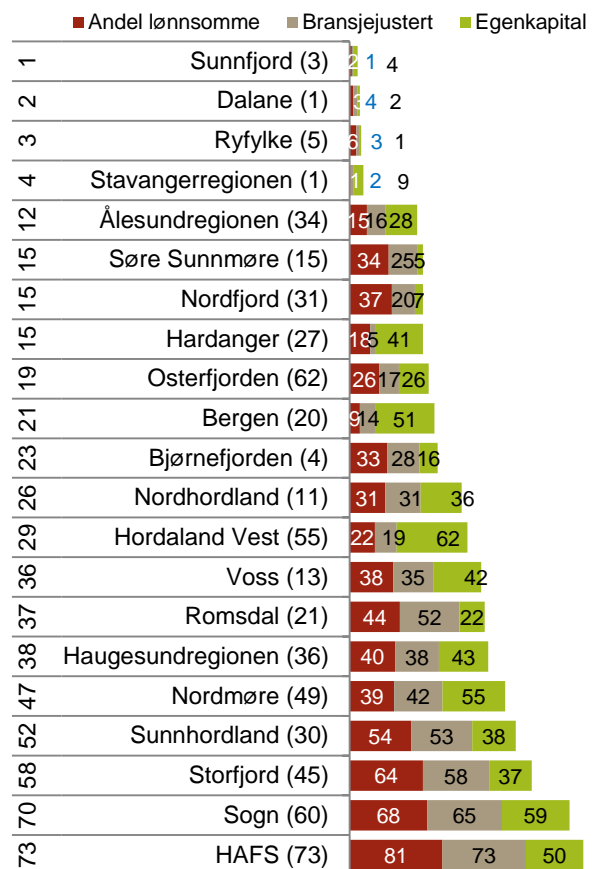
6.2.1 Lønnsomhetsindeksen for regioner

I figur 49 ser vi hvordan regionene gjør det på lønnsomhetsindeksen. Lønnsomhetsindeksen er sammensatt av tre indikatorer; andel foretak med positivt resultat, den bransjusterte andelen og andelen av foretak med positiv egenkapital.

Sunnfjord er neste beste region for andel lønnsomme foretak, og beste region for den bransjusterte andelen. Sunnfjord ble nummer fire for andel foretak med positiv egenkapital.

Sunnfjord hadde det mest lønnsomme næringslivet av alle regionene i landet i denne målingen. Sunnfjord har for øvrig blitt kåret til å ha det mest lønnsomme næringslivet også tidligere, i 2009.

God lønnsomhet har dermed vært et kjennetegn for Sunnfjord i mange år nå. Vi ser at Sunnfjord er tredje best av regionene med hensyn til lønnsomhet de ti siste årene.



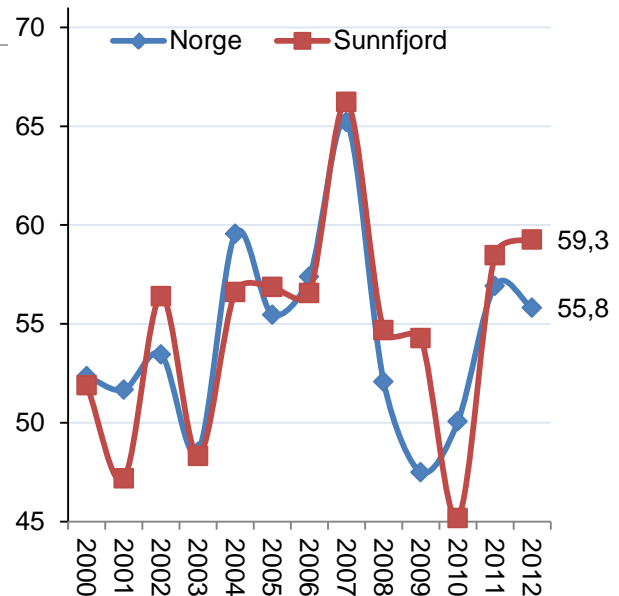
Figur 49: Lønnsomhetsindeksen for regioner. Rangering blant landets 83 regioner i 2012 til venstre, og rangering siste ti år i parentes. Rangering for de tre lønnsomhetsindikatorerne vises i figuren.

6.3 Vekst

Andel vekstforetak i Norge var rekordhøyt i 2007, da 65,2 prosent av foretakene hadde omsetningsvekst høyere enn prisstigningen. Andel vekstforetak sank deretter dramatisk de to neste årene, og var på 47,5 prosent i 2009. Etter dette har andel vekstforetak tatt seg opp, og det var en sterk økning i andel vekstforetak fra 2010 til 2011, før andelen sank igjen i 2012. I 2012 var det 55,8 prosent av foretakene i Norge som hadde vekst høyere enn prisstigningen.

Sunnfjord hadde en høyere andel vekstforetak enn landet i 2009. I 2010 var andelen vekstforetak i Sunnfjord svært lavt. De to siste årene har andelen vekstforetak igjen kommet på et høyt nivå.

I 2012 hadde 59,3 prosent av foretakene i Sunnfjord realvekst i omsetning, mot 55,8 prosent på landsbasis.



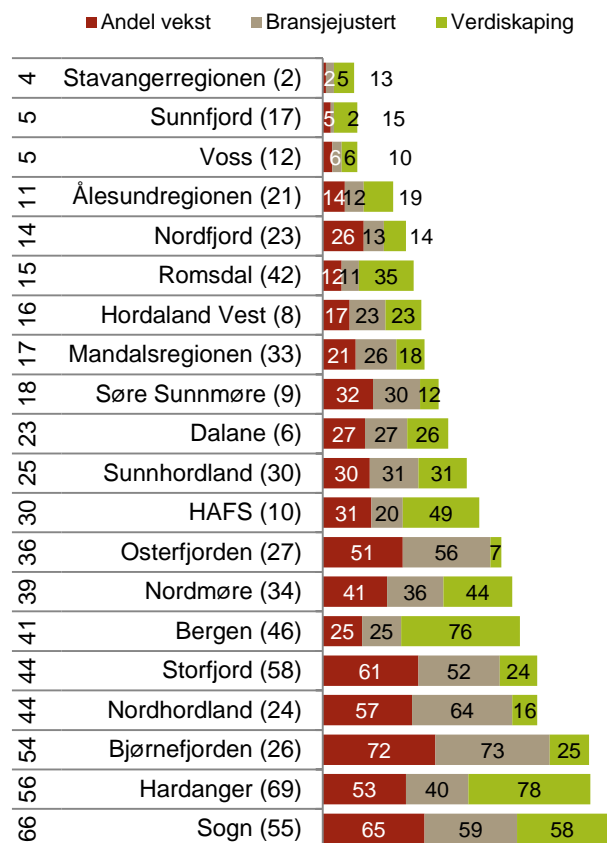
Figur 50: Andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen og medianen av regionene i Norge.

6.3.1 Vekstindeksen for regioner

Vi måler veksten i næringslivet i regionene ved hjelp av tre indikatorer. Den første indikatoren er andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen. Den andre indikatoren er andel vekstforetak, justert for bransjestrukturen i regionene. Den tredje indikatoren er andel foretak med vekst i verdiskaping. Den endelige vekstindeksen er basert på regionenes rangering med hensyn til de tre vekstindikatorerne.

Sunnfjord ble nummer fem av regionene med hensyn til andel vekstforetak i 2012, og nummer to etter at hadde korrigert for bransjestrukturen. Sunnfjord kom på 15. plass for andelen av foretak med vekst i verdiskaping.

Til sammen ble Sunnfjord nummer fem på vekstindeksen i 2012.



Figur 51: Vekstindeksen for regioner. Rangering blant landets 83 regioner i 2012 til venstre, og rangering siste ti år i parentes. Rangering for de tre vekstindikatorerne vises i figuren.

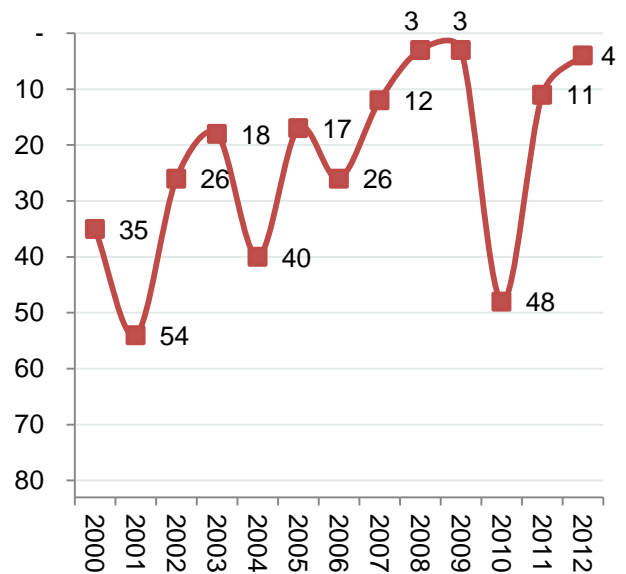
6.4 NæringsNM for regioner

NæringsNM er en rangering av kommuner, regioner og fylker basert på et sett med ti indikatorer for nyetableringer, lønnsomhet, vekst og næringslivets størrelse. Formålet er å komme fram til et mål som forteller hvordan næringslivet samlet sett gjør det i en region. Telemarksforskning har utarbeidet NæringsNM for NHO de siste ni årene.

Figur 52 viser plasseringen til Sunnfjord i årene 2000-2012.

Sunnfjord har to tredjeplasser fra før, i 2008 og 2009. I 2010 falt Sunnfjord mange plasser og havnet som nummer 48.

De to siste årene har Sunnfjord klatret mange plasser i NæringsNM, og ble nummer 11 i 2011 og nummer fire i 2012.



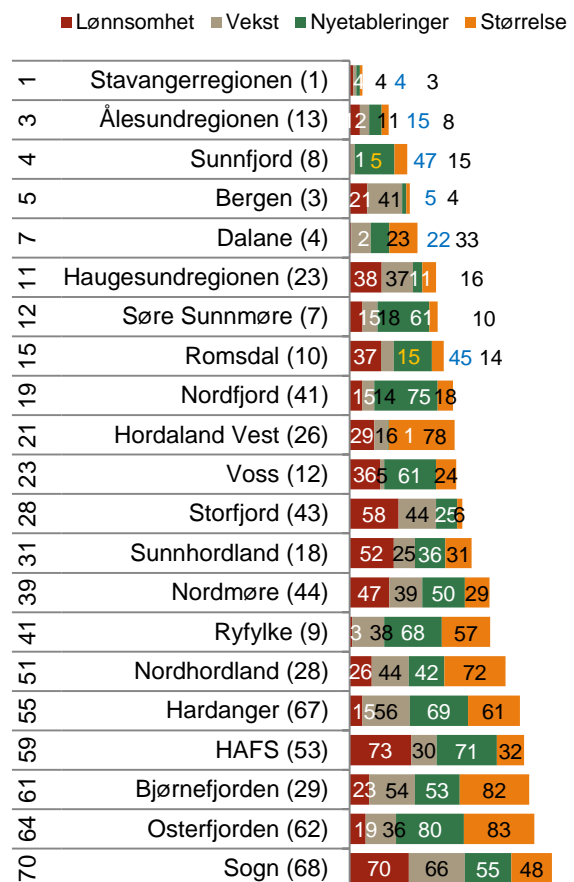
Figur 52: Rangeringen til Sunnfjord i NæringsNM i årene 2000-2012.

6.4.1 Regionene på Vestlandet

Sunnfjord ble kåret til nummer fire i NæringsNM 2012. Sunnfjord ble nummer en for lønnsomhet, fem for vekst og nummer 15 for næringslivets størrelse. Sunnfjord gjorde det imidlertid under middel for nyetableringer, og ble nummer 47 på etableringsindeksen.

De siste ti årene er Sunnfjord nummer åtte i NæringsNM.

Naboregionen i nord, Nordfjord gjorde det også ganske godt, på en 19. plass. HAFS og Sogn gjorde det svakt.



Figur 53: NæringsNM for regionene på Vestlandet. Rangering blant landets 83 regioner i 2012 til venstre, og rangering siste ti år i parentes. Rangering for de fire indeksene vises i figuren.

6.5 NæringsNM for kommuner

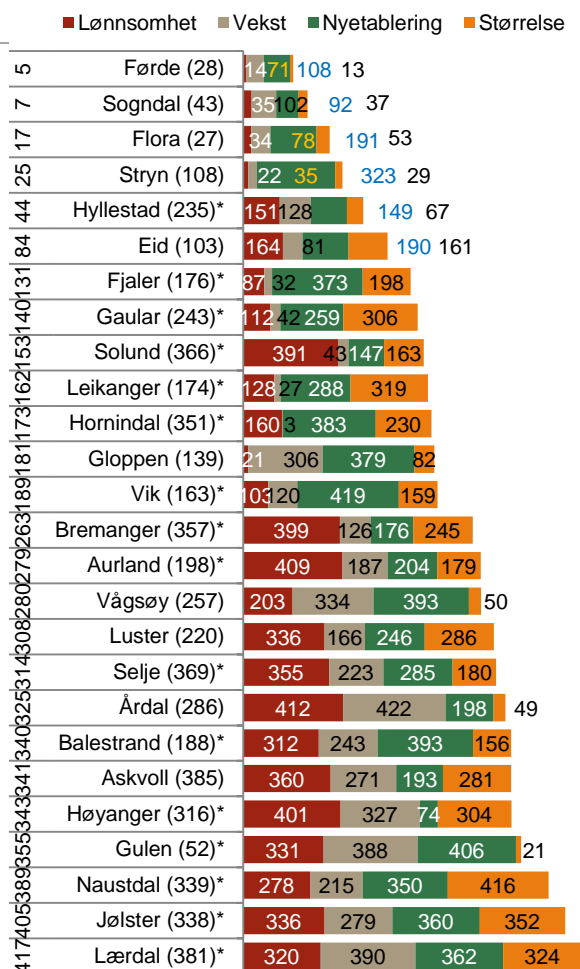
Førde gjorde det svært godt i siste NæringsNM, og ble nummer fem av 428 kommuner i landet.

Flora gjorde det også godt, på en 17. plass. Flora er rangert som nummer 27 for de siste ti årene, mens Førde er rangert som nummer 28.

Førde og Flora er dermed kommuner som har gjort det svært bra i disse kåringene.

Gaular kom på plass nummer 140, og ble dermed rangert godt over middels. For de siste ti årene er Gaular nummer 243.

Naustdal og Jølster gjorde det imidlertid svært dårlig i NæringsNM 2012. Disse kommunene har historisk sett også svake resultat i NæringsNM.



Figur 54: De største kommunenes resultat i NæringsNM. Alle tall er rangeringer blant landets 428 kommuner, til venstre rangering for NæringsNM siste år, i parentes siste ti år. I figuren vises rangeringer for hver av de fire indeksene. Kommuner markert med * er små kommuner.

7. Innovasjon

Innovasjon er et sentralt begrep for å forklare global vekst. Nye produkter og forbedrede prosesser skaper økonomisk vekst. Det er derfor interessant å forsøke å måle regionale variasjoner i næringslivets innovasjon. Kan slike forskjeller være med på å forklare hvorfor regionene har ulik næringsutvikling?

Statistisk Sentralbyrå gjennomfører regelmessig en spørreundersøkelse om innovasjon i næringslivet, som vi har fått tilgang til. Siste utgave av denne undersøkelsen ble gjennomført i 2010 og omfattet 6 595 foretak. Mange av disse hadde virksomhet i flere bransjer og kommuner, og hadde til sammen 10 870 bedrifter. Undersøkelsen har en rekke spørsmål om FoU, innovasjon og samarbeid. Vi har konsentrert oss om spørsmål som går direkte på om bedriftene faktisk har gjennomført innovasjoner.

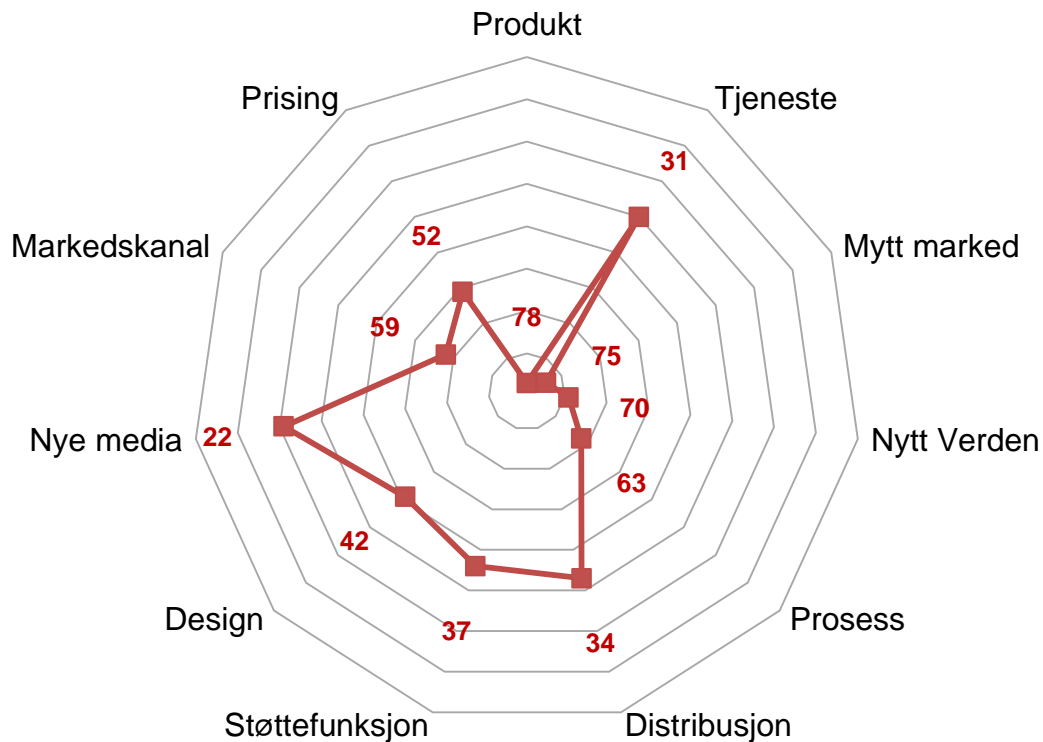
Tabell 15: Spørsmål fra innovasjonsundersøkelsen som er brukt i innovasjonsmålingen.

	Tekst: Verdi lik 1 hvis...	Kort navn	Vekt
Produkt-innovasjon	foretaket introduserte produktinnovasjon i form av nye eller vesentlig forbedrede varer i perioden 2008-2010	Vare	2
	foretaket introduserte produktinnovasjon i form av nye eller vesentlig forbedrede tjenester i perioden 2008-2010	Tjeneste	2
	foretaket hadde produktinnovasjoner nye for markedet i perioden 2008-2010	Nytt for markedet	4
	foretaket hadde produktinnovasjoner nye for verdensmarkedet i perioden 2008-2010	Nytt i verden	4
Prosess-innovasjon	foretaket har introdusert nye eller vesentlig forbedrede metoder for produksjon eller fremstilling av varer og tjenester i 2008-2010	Metode	2
	foretaket har introdusert nye eller vesentlig forbedrede metoder for lagring, levering eller distribusjon av varer og tjenester i 2008-2010	Distribusjon	1
	foretaket har introdusert nye eller vesentlig støttefunksjoner, som systemer for vedlikehold, innkjøp, regnskap eller IT i 2008-2010	Støttefunksjon	1
Markeds-innovasjon	foretaket i 2008-2010 introduserte markedsinnovasjoner i form av: vesentlige endringer i design (utseende/utforming) av en vare eller tjeneste	Design	1
	foretaket i 2008-2010 introduserte markedsinnovasjoner i form av: nye media eller nye måter for promotering av produktet	Media	1
	foretaket i 2008-2010 introduserte markedsinnovasjoner i form av: nye måter for produkt plassering eller salgskanaler	Markedskanal	0,5
	foretaket i 2008-2010 introduserte markedsinnovasjoner i form av: nye metoder for prising	Prising	0,5

I tabellen over ser vi de spørsmålene som danner grunnlag for indikatorer for innovasjon i regioner og fylker. De er samlet i tre typer av innovasjon: Produktinnovasjon, prosessinnovasjon og markedsinnovasjon. Det er også definert vekt for hvert av spørsmålene, som vi bruker når vi skal lage en samlet indeks for innovasjon. Vektingen er skjønnsmessig, og baserer seg på at noen av spørsmålene intuitivt virker å være viktigere enn andre. Spørsmål om produktinnovasjoner er nye for markedet og om produktinnovasjonene er nye for verdensmarkedet er tillagt størst vekt. Spørsmål om nye måter for produkt plassering eller nye metoder for prising er gitt lavest vekt.

7.1 Innovasjon i Sunnfjord

De ulike spørsmålene på forrige side har med ulike typer innovasjon å gjøre. Svarene fra bedriftene i Sunnfjord viser hvor stor andel av bedriftene som har oppgitt ulike innovasjonstyper. Disse andelene har vi rangert blant de 80 regionene vi bruker for innovasjonsundersøkelsen. For rangeringen bruker vi en kombinasjon av andel bedrifter med innovasjon av de ulike typene, og andel av sysselsettingen i innovative bedrifter.



Figur 55: Sunnfjords rangering med hensyn til andel som oppgir å ha gjennomført ulike typer av innovasjoner.

Rangeringen til Sunnfjord for de 11 ulike innovasjonstypene er vist i figuren. Rangeringsnumrene går fra 1= beste region til 80= dårligste region.

Sunnfjords næringsliv har over middels andel av bedrifter som oppgir at de har introdusert nye tjenester, der rangeringsnummeret er 31. Det er også en høyere andel enn middels som oppgir å ha introdusert nye metoder for distribusjon, for støttefunksjoner og bruk av nye media i markedsføring.

Andelen som oppgir å ha utviklet nytt design er så vidt under middels.

Det er ganske lave andeler av bedriftene i Sunnfjord som har introdusert nye produkter eller varer, og det er få som har nye produkter eller tjenester som er nye for markedet, eller nye på verdensmarkedet.

7.1.1 Innovasjonsgrad i regionene

Vi har brukt spørsmålene som var vist på forrige side til å finne andelen av bedriftene som oppgir å ha gjennomført innovasjoner på de ulike områdene. En del av bedriftene som har svart på undersøkelsen er store bedrifter som har virksomhet i flere regioner. Vi har da tatt med slike bedrifter også, men vektet svarene fra disse bedriftene lavere enn for bedrifter som har hele sin virksomhet i regionen. Det er fordi vi anser at de lokale bedriftene er mer representative for regionens innovasjonsklima enn avdelinger av større foretak.

I tabellen under viser vi resultatene for regionene på Vestlandet.

Tabell 16: Andel innovative bedrifter for de ulike innovasjonstypene, blant regionene på Vestlandet og Agder. Samlet rang for frekvens, og rang for andel av samlet sysselsetting innen innovative bedrifter helt til høyre.

Rang	Region	Vare	Tjeneste	Nytt marked	Nytt i verden	Metode	Distribusjon	Støttefunk.	Design	Nye media	Markeds-kanal	Prising	Rang frekvens	Rang veid syss
4	Storfjord	50,0	12,4	50,8	11,6	27,5	3,1	14,7	41,5	17,8	6,2	9,3	3	7
7	Sogn	21,9	13,6	24,7	13,3	31,6	8,9	17,5	24,9	15,5	19,2	9,4	17	5
8	Nordhordland/Osterfjorden	39,6	4,4	32,4	16,4	28,4	6,2	12,0	28,9	20,0	16,0	9,3	5	12
9	Nordfjord	28,3	17,0	31,2	6,2	35,7	4,5	12,5	34,6	36,3	21,0	9,6	4	17
12	Romsdal	31,5	10,4	34,1	13,8	28,1	8,9	8,1	23,4	23,7	13,6	14,6	7	19
13	Nordmøre	25,7	14,1	27,6	11,5	19,9	9,6	19,9	15,4	16,0	12,2	6,4	25	6
16	Bergen	22,5	19,5	27,7	11,8	13,1	7,7	16,3	21,2	22,1	17,6	13,9	21	14
17	Bjørnefjorden	53,8	0,0	27,9	14,0	27,9	5,3	0,0	22,6	5,3	14,0	14,0	13	22
23	Stavangerregionen	20,4	13,7	23,1	10,9	13,8	5,0	13,7	16,9	16,4	10,4	7,9	44	8
26	Mandalsregionen	28,4	14,2	20,1	18,3	28,4	8,2	7,8	16,4	20,6	16,0	4,1	20	32
31	Søre Sunnmøre	28,2	11,3	29,8	10,0	14,8	2,6	12,8	12,3	17,3	12,6	8,8	32	28
33	Ålesundregionen	26,8	9,8	27,8	10,5	15,9	9,5	11,6	19,1	19,6	13,8	8,5	30	38
35	Hordaland Vest	27,5	11,1	25,7	14,5	9,8	1,7	9,6	14,5	12,9	11,3	6,5	40	27
36	Haugesundregionen	16,1	7,2	19,3	9,0	12,6	5,4	11,2	14,8	13,0	13,0	9,0	61	11
37	Arendalregionen	23,3	9,5	24,3	11,2	21,8	2,5	9,6	17,5	15,6	10,5	5,4	37	33
38	HAFS	11,7	26,9	23,4	5,8	24,2	15,2	21,1	15,2	21,1	18,4	11,7	31	54
41	Sunnhordland	27,0	6,3	22,5	11,7	18,0	9,0	15,3	18,9	9,0	8,1	8,1	41	44
46	Kristiansandregionen	17,0	9,2	16,6	6,1	15,5	6,4	8,1	14,9	13,4	8,3	8,6	68	21
51	Voss	18,4	12,8	23,9	0,0	27,5	0,0	5,5	31,2	25,7	14,6	12,8	39	71
57	Hardanger	12,9	10,4	23,3	5,2	23,3	5,2	13,0	5,2	15,5	10,3	12,9	55	51
59	Lister	13,0	10,3	15,6	7,7	20,6	2,6	15,3	15,6	7,6	15,3	10,2	62	56
64	Dalane	35,0	8,5	19,8	0,0	15,2	0,0	13,6	15,6	7,0	9,0	7,0	59	62
72	Ryfylke	18,0	2,6	10,3	2,6	23,1	0,0	22,4	5,1	9,0	14,7	2,6	74	52
73	Sunnfjord	6,5	13,0	8,5	1,1	13,0	6,5	11,9	18,2	22,1	9,8	7,3	75	60

Sunnfjord er rangert helt sist av regionene på Vestlandet. Det er en lav andel av bedriftene i Sunnfjord som har innovasjon i form av nye varer, og lave andeler som har produktinnovasjoner som er nye for markedet.

Sunnfjord gjør det svært bra på andre indikatorer, som f eks NæringsNM, men har altså tilsynelatende liten innovasjon i næringslivet.

7.2 Innovasjonsklima

Andelen av innovative foretak varierer ganske sterkt mellom ulike bransjer. I en bransje som produksjon av datamaskiner og elektroniske produkter oppgir over 65 prosent av foretakene at de har introdusert nye produkter på markedet, mens i andre bransjer er andelen null. Samtidig øker sannsynligheten for at bedriften er innovativ med størrelsen til bedriften. Dermed vil en region som har mange bedrifter i bransjer med høy innovasjonsgrad naturlig få en høyere andel innovative bedrifter, mens regioner med mange bedrifter i bransjer med lav andel innovative bedrifter vil sannsynligvis få lave andeler med innovative bedrifter. Vi kan måle andelen innovative bedrifter i regionene, der vi samtidig korrigerer for ulikheter i bransjestruktur og fordeling mellom små og store bedrifter. Da får vi et uttrykk for om regionen har høy eller lav andel innovative foretak gitt sin bransje- og størrelsesstruktur. Vi kaller dette for *innovasjonsklima*^v. Vi konsentrerer oss om enbedriftsforetakene i denne analysen. Resultatene av denne analysen er gitt i tabellen under.

Tabell 17: Innovasjonsklima, målt som sannsynlighet for at en bedrift er innovativ gitt bransje og størrelse. Oslo er referansefylke, og har derfor verdien 0 for alle indikatorene. Tallene måler sannsynligheten for innovasjon i forhold til Oslo.

Rang	Fylke	Vare	Tjeneste	Nytt marked	Nytt Verden	Metode	Distribusjon	Støttefunk.	Design	Nye media	Markedskanal	Prising	Indekstall
1	Møre og Romsdal	0,3	0,3	0,3	0,1	0,7	0,2	0,4	0,1	0,1	-0,2	-0,3	4,8
2	Hordaland	0,2	0,2	0,1	0,3	0,4	0,2	0,7	0,1	0,0	0,2	0,3	4,7
3	Sør-Trøndelag	0,2	0,2	0,3	0,3	0,7	-0,3	0,0	0,1	0,1	-0,1	-0,4	4,5
4	Buskerud	0,2	-0,1	0,0	0,3	0,4	0,1	-0,2	0,1	0,1	0,0	0,1	2,9
5	Akershus	0,2	-0,2	0,0	0,2	0,2	-0,2	0,1	0,0	-0,1	-0,1	-0,2	0,9
6	Oppland	0,0	0,0	0,0	0,2	0,4	-0,3	0,4	-0,1	0,0	-0,4	0,0	0,9
7	Sogn og Fjordane	-0,3	0,5	0,0	-0,6	0,7	-0,6	0,3	0,3	0,4	-0,2	0,2	0,2
8	Oslo	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
9	Nordland	-0,2	0,6	-0,1	-0,5	0,3	-0,4	0,7	0,1	0,0	0,2	-0,3	-0,7
10	Telemark	-0,2	0,3	-0,4	-0,4	0,5	0,3	0,2	-0,1	0,0	0,0	0,0	-1,6
11	Rogaland	0,0	-0,2	-0,2	-0,2	0,2	-0,3	0,3	0,1	-0,3	-0,3	-0,3	-2,2
12	Troms	-0,2	0,3	-0,2	-0,2	0,1	0,1	-0,1	-0,3	-0,3	-0,2	-0,3	-2,3
13	Vestfold	0,0	0,0	-0,2	-0,3	0,0	-0,4	0,2	0,1	0,0	-0,1	0,1	-2,3
14	Nord-Trøndelag	0,0	0,1	-0,2	-0,9	0,6	0,2	0,0	0,2	0,1	0,1	0,4	-2,4
15	Aust-Agder	0,2	-0,4	0,0	0,1	0,3	-1,4	-0,9	0,1	-0,2	-0,2	-1,0	-2,7
16	Vest-Agder	-0,3	0,1	-0,5	-0,2	0,3	0,1	-0,1	0,2	-0,2	-0,4	-0,1	-2,7
17	Østfold	0,0	-0,2	-0,2	-0,3	0,2	-0,5	-0,3	-0,1	0,1	0,0	0,0	-3,0
18	Hedmark	-0,8	-0,1	-0,6	-2,3	0,0	-1,0	-0,4	-0,4	-0,2	-0,4	-0,3	-16,2
19	Finnmark	-1,0	-0,8	-0,7	-17,7	-0,3	-0,7	-0,3	-0,6	-1,0	-0,9	-1,1	-82,0

Møre og Romsdal er rangert best av fylkene når det gjelder innovasjonsklima, foran Hordaland og Sør-Trøndelag. Finnmark og Hedmark kommer ut klart svakere enn de andre fylkene. Det er forholdsvis jevnt mellom de andre fylkene.

Sogn og Fjordane kommer ut som nummer sju av fylkene. Sogn og Fjordane skårer godt for nye tjenester, nye produksjonsmetoder, nytt design og bruk av nye media i markedsføringen, men svakt for nye varer, nye metoder for distribusjon og markedskanaler.

7.2.1 Innovasjonsklima i regionene

Vi kan bruke samme metode for å beregne innovasjonsklima i regionene. Vi tar da utgangspunkt i rangeringer for hver enkelt innovasjonstype. Resultatene for regionene på Vestlandet og i Agder er vist i tabellen under.

Tabell 18: Innovasjonsklima, målt som sannsynlighet for at en bedrift er innovativ gitt bransje og størrelse. Oslo er referanseregion. Tallene i tabellen viser rangering for hver av indikatorene fra 1=beste region til 80=dårligste region.

Rang	Region	Vare	Tjeneste	Mytt marked	Nytt Verden	Metode	Distribusjon	Støttefunk.	Design	Nye media	Markeds-kanal	Pricing	Indekstall	Rang 2008
2	Mandalsregionen	4	10	29	1	4	6	49	17	13	15	57	294	45
4	Romsdal	10	35	15	6	8	15	51	23	24	50	17	360	33
5	HAFS	39	1	2	18	39	5	7	60	17	34	4	406	39
6	Storfjord	14	7	4	36	12	43	20	11	54	60	30	410	7
10	Bergen	23	20	23	13	41	23	13	24	26	12	14	435	18
12	Nordfjord	27	9	13	48	6	62	30	7	3	14	20	454	45
13	Hardanger	49	12	6	12	15	27	54	75	6	8	5	468	14
19	Sunnhordland	24	36	27	20	32	8	21	15	73	64	21	547	74
20	Nordmøre	21	19	21	26	20	17	12	64	49	30	56	557	28
22	Søre Sunnmøre	5	29	19	33	35	61	57	47	16	45	45	619	4
24	Ålesundregionen	43	31	33	27	46	19	18	26	29	33	64	647	17
29	Hordaland Vest	17	61	37	11	53	34	46	45	35	11	39	684	44
34	Arendalregionen	28	50	31	21	34	48	63	38	44	29	63	709	40
36	Nordhordland/Osterfjorden	38	68	39	22	23	24	25	46	53	31	29	726	32
38	Stavangerregionen	36	48	42	29	51	32	23	28	45	53	49	761	27
42	Voss	25	41	11	73	50	75	34	9	48	80	58	812	6
44	Lister	63	24	49	32	38	30	35	31	75	56	44	826	43
47	Sogn	60	58	43	16	25	67	50	48	74	51	42	856	34
50	Ryfylke	3	49	47	49	19	59	78	61	72	25	51	895	15
51	Setesdal	52	72	44	58	33	51	8	1	60	79	79	922	5
58	Bjørnefjorden	6	66	60	43	55	66	70	51	80	52	25	1023	2
59	Haugesundregionen	64	56	57	39	61	46	38	53	59	35	41	1033	8
64	Kristiansandregionen	53	57	64	51	62	40	53	32	56	62	37	1067	73
68	Dalane	9	26	58	79	43	68	52	63	77	68	69	1096	29
72	Sunnfjord	77	52	72	76	71	33	39	42	9	72	26	1206	52

Sunnfjord er lavest rangert av regionene i denne landsdelen, og nummer 72 av 80 regioner i landet. Sunnfjords rangering for innovasjonsklima ble ikke særlig mye bedre enn for innovasjonsfrekvens. Det er altså ikke slik at den lave andelen av innovative bedrifter i Sunnfjord kom av at næringslivet har sitt tyngdepunkt i bransjer med lav innovasjonsgrad.

Sunnfjord har også påfallende lavere rangering for innovasjon enn sine naboregioner. HAFS og Nordfjord har høye andeler av bedrifter med innovasjon.

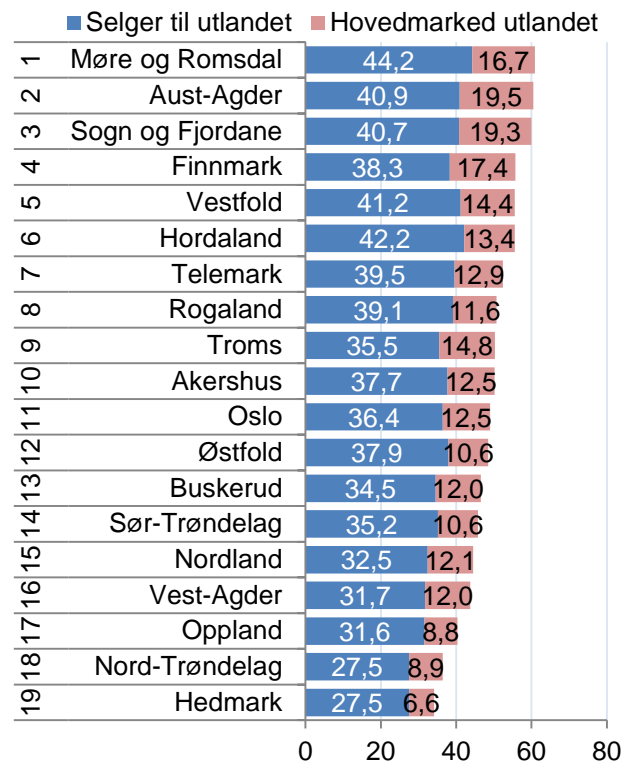
7.3 Internasjonalisering

Hvilke fylker har det mest internasjonale næringslivet? Innovasjonsundersøkelsen har også data om hvorvidt bedriftene selger varer og tjenester til utlandet, og om de har sitt hovedmarked utenlands. Det kan vi bruke for å se hvordan tilbøyeligheten til å selge varer og tjenester utenlands varierer mellom fylkene.

I figur 56 ser vi hvordan andelen som har eksport og som har sitt hovedmarked utenlands varierer mellom fylkene.

Møre og Romsdal har den høyeste andelen av eksportbedrifter i utvalget. Aust-Agder har den høyeste andelen av bedrifter som har sitt hovedmarked utenlands. Hedmark, Nord-Trøndelag og Oppland har lavest andel eksportbedrifter.

Sogn og Fjordane er nummer tre på denne rangeringen.



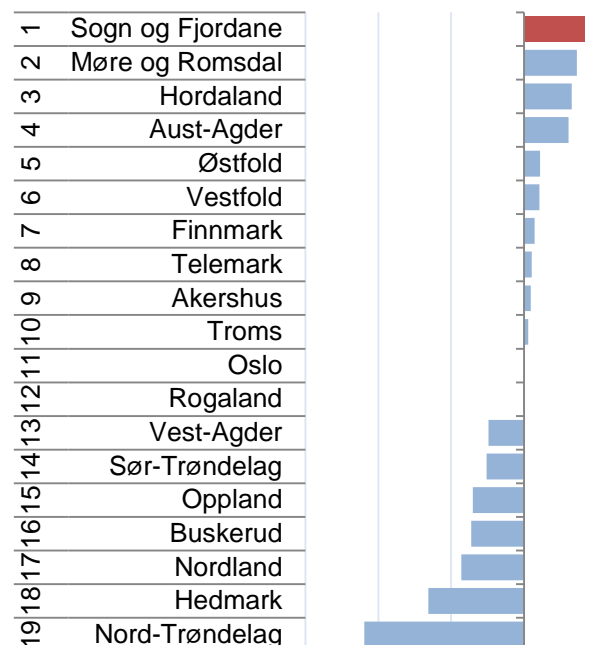
Figur 56: Andel av bedrifter i innovasjonsundersøkelsen som oppgir at de selger til utlandet, og som har sitt hovedmarked utenlands i 2010.

7.3.1 Eksportklima

Innovasjonsundersøkelsen er en utvalgsundersøkelse, og vi kan ikke være helt sikre på at utvalget er helt representativt for næringslivet i fylkene. Tilbøyeligheten til å eksportere varierer med hensyn til bransje, der det er noen bransjer som har mye eksport. Det er også flere store bedrifter som eksporterer enn små.

Vi kan derfor måle *eksportklima*^{vi} med å bruke samme metode som vi brukte for å måle innovasjonsklima. Resultatene er vist i figur 57. Her ser vi at Sogn og Fjordane, Møre og Romsdal, Hordaland og Aust-Agder har en høyere en høyere eksporttilbøyelighet enn de andre fylkene.

Sogn og Fjordane er dermed de fylket i landet med høyest tilbøyelighet til å ha eksportere, når vi samtidig justerer for bransje- og størrelsesstruktur.



Figur 57: Eksportklima: Tilbøyelighet til å ha eksport, korrigert for størrelse og bransje i 2010.

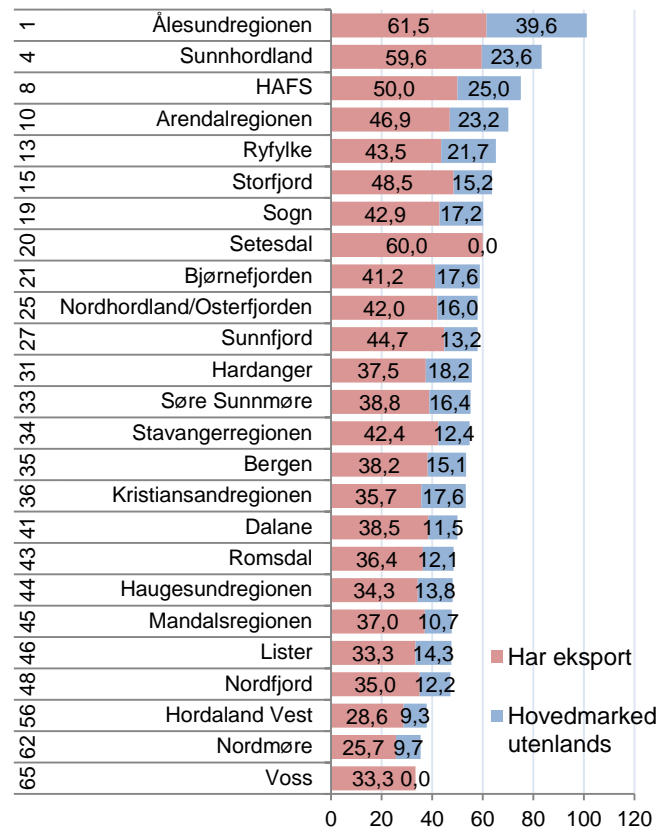
7.3.2 Internasjonalisering regioner

Andelen av bedrifter som har eksport varierer ganske sterkt mellom regionene.

I figur 58 ser vi hvordan andelen eksportbedrifter varierer i regionene på Vestlandet og Agder.

Ålesundregionen har den høyeste andelen eksportbedrifter av de bedriftene som har deltatt i innovasjonsundersøkelsen. Hele 61,5 prosent av bedriftene i Ålesundregionen oppgir å ha kunder i utlandet, mens 39,6 prosent oppgir å ha sitt hovedmarked utenlands.

Sunnfjord har over middels andel av eksportbedrifter, og er rangert som nummer 27. 44,7 prosent av de som var med på innovasjonsundersøkelsen fra Sunnfjord oppga at de hadde eksport, og for 13,2 prosent av bedriftene var hovedmarkedet for bedriften i utlandet.



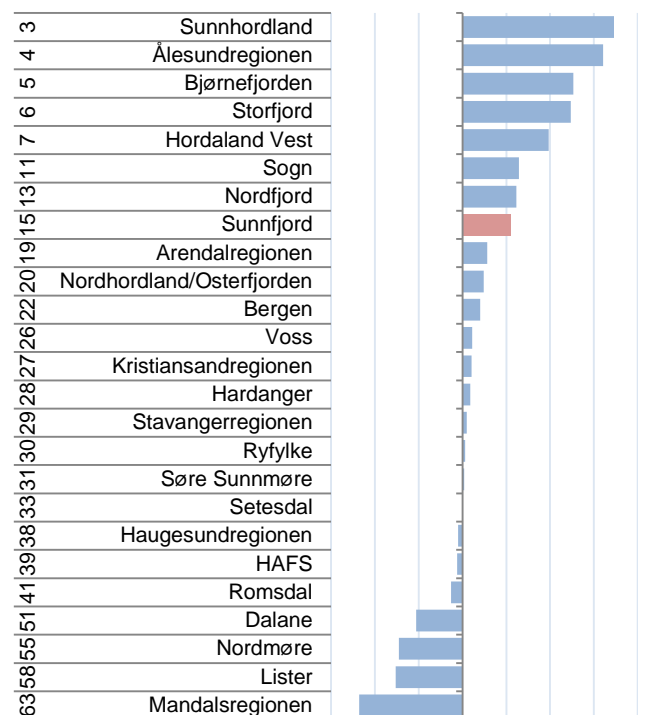
Figur 58: Andel av bedriftene i innovasjonsundersøkelsen som har eksport og som har sitt hovedmarked utenlands i 2010.

7.3.3 Eksportklimate regioner

Når vi måler eksportklimate, eller eksporttilbøyeligheten, korrigerer vi for forskjeller i størrelse og bransje. Da blir rangeringen noe annerledes. Halden har høyest eksporttilbøyelighet av alle regionene i landet, men mange regioner på Vestlandet har høy eksporttilbøyelighet.

Vi har illustrert resultatene i figuren til høyre. Tallverdiene er ganske vanskelige å tolke intuitivt, med viser og bedriftene har en positiv eller negativ over hyppighet av eksport, gitt bransje og størrelse.

I denne analysen kommer Sunnfjord opp på 15. plass av regionene. Det er altså en ganske stor andel av bedriftene i regionen som har eksport når vi korrigerer for forskjeller i bedriftenes størrelse og bransje mellom regionene.



Figur 59: Eksporttilbøyelighet korrigeret for størrelse og bransje i 2010.

7.4 Innovasjonssamarbeid

Innovasjonsundersøkelsen har også detaljerte spørsmål om innovasjonssamarbeid. Det spørres om hvilke typer institusjoner som bedriftene har samarbeid med, og hvor disse samarbeidspartnerne er lokalisert geografisk.

De første vi undersøker er hvor stor andel av bedriftene som har innovasjonssamarbeid, og hvor disse er lokalisert. Her viser vi bare resultater på fylkesnivå, fordi tallgrunnlaget blir for lite for regionene.

Tabell 19: Andel av enbedriftsforetak som oppgir samarbeid, fordelt etter samarbeidspartnerens lokalisering i 2010. N= antall enbedriftsforetak som har svart på undersøkelsen.

Fylke	Regionalt	Norge	Norden	Europa	USA	Kina/India	Andre land	Har samarbeid	SUM utland	N
Sør-Trøndelag	8,7	6,8	3,2	4,2	2,3	0,6	1,9	17,7	12,2	311
Møre og Romsdal	13,7	21,9	4,3	7,3	2,1	1,2	1,8	16,1	16,7	329
Oppland	16,5	15,9	4,4	6,0	5,5	0,5	0,5	15,9	17,0	182
Troms	7,5	9,5	4,1	5,4	2,7	0,7	0,0	15,0	12,9	147
Sogn og Fjordane	24,2	18,5	4,8	6,5	0,8	0,0	0,0	12,1	12,1	124
Akershus	9,9	7,1	5,0	5,8	3,4	3,4	3,2	11,9	21,0	496
Nord-Trøndelag	18,6	12,4	3,1	9,3	3,9	2,3	3,1	11,6	21,7	129
Hedmark	10,1	11,3	4,4	2,5	0,6	0,0	0,6	11,3	8,2	159
Telemark	11,3	18,1	9,6	9,6	1,1	1,7	2,3	11,3	24,3	177
Vest-Agder	13,8	15,5	7,2	8,3	3,3	1,1	2,2	11,0	22,1	181
Rogaland	9,3	10,6	5,0	6,1	3,5	0,9	1,7	11,0	17,3	538
Aust-Agder	14,7	14,7	6,2	10,1	1,6	2,3	3,1	10,9	23,3	129
Hordaland	5,0	6,6	1,9	3,7	1,4	0,6	0,4	10,3	8,1	484
Oslo	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,5	0,7	10,0	3,6	990
Nordland	16,3	10,5	1,0	4,8	1,4	1,0	2,4	9,6	10,5	209
Buskerud	9,2	15,8	7,0	9,5	1,1	0,0	0,7	8,8	18,3	284
Vestfold	8,7	7,9	6,7	9,5	3,2	2,8	4,3	8,7	26,5	253
Østfold	7,7	5,4	5,8	5,0	0,4	1,2	1,2	8,1	13,5	260
Finnmark	6,8	6,8	0,0	1,4	0,0	0,0	1,4	5,5	2,7	73

Fylkene er sortert etter hvor stor andel av bedriftene som har samarbeid. Det er Sør-Trøndelag og Møre og Romsdal som har høyest andel av bedrifter som har innovasjonssamarbeid. Det kan også være interessant å se hvor mange som har innovasjonssamarbeid med utenlandske partnere. Her er det Vestfold som skårer høyest, fulgt av Telemark og Aust-Agder. Sogn og Fjordane har klart høyest andel som har innovasjonssamarbeid regionalt, mens Oslo har klart lavest andel av regionale partnere. En skulle kanskje tro at bedrifter i Oslo ville hatt mange flere potensielle partnere å samarbeide med enn Sogn og Fjordane, så dette er kanskje noe overraskende.

Bedriftene i Sogn og Fjordane er dermed kjennetegnet av at det er mange som har innovasjonssamarbeid med andre bedrifter i regionen, men relativt få som har innovasjonssamarbeid med utlandet. Det står litt i kontrast til det vi fant om eksport, der bedriftene i Sogn og Fjordane har høy eksporttilbøyelighet.

7.4.1 Type innovasjonspartner

Det er også interessant å se hvilke typer innovasjonspartnere som bedriftene samarbeider med. I spørreundersøkelsen spørres det om hvorvidt partnere er kunde, leverandør, konkurrent, universitet, FoU-institusjon eller forskningsinstitutt.

Tabell 20: Andel som har innovasjonssamarbeid med ulike typer partnere i 2010.

Fylke	Har samarbeid	Eget konsern	Forskningsinstitutt	Konkurrenter	Konsulenter	Kunder	Lab/FoU-foretak	Leverandører	Universiteter
Østfold	8,1	3,1	3,1	0,8	2,3	5,8	3,5	5,4	2,7
Akershus	11,9	4,8	4,2	4,2	4,4	7,1	2,8	6,3	4,0
Oslo	10,0	0,7	0,5	0,7	0,7	0,7	0,6	0,7	0,6
Hedmark	11,3	1,9	3,1	2,5	2,5	7,5	2,5	6,3	3,1
Oppland	15,9	7,7	4,4	3,3	6,6	7,7	6,0	8,8	4,9
Buskerud	8,8	5,3	4,9	2,5	4,2	8,8	4,9	8,1	4,6
Vestfold	8,7	8,3	4,0	2,0	4,3	7,1	5,1	9,5	2,8
Telemark	11,3	7,9	7,3	1,1	5,1	10,7	5,1	9,0	7,3
Aust-Agder	10,9	4,7	3,9	7,0	4,7	11,6	3,9	13,2	3,9
Vest-Agder	11,0	7,2	5,5	2,2	4,4	6,6	8,3	9,4	7,7
Rogaland	11,0	4,5	3,3	4,1	4,1	7,2	3,5	6,7	3,7
Hordaland	10,3	2,1	2,3	1,4	2,7	3,1	2,7	3,5	1,9
Sogn og Fjordane	12,1	7,3	4,8	4,0	9,7	10,5	2,4	11,3	4,8
Møre og Romsdal	16,1	7,0	5,5	3,3	4,9	10,6	4,6	10,9	5,5
Sør-Trøndelag	17,7	2,6	3,5	2,9	2,9	6,1	2,3	3,9	3,5
Nord-Trøndelag	11,6	2,3	5,4	2,3	5,4	11,6	3,9	13,2	8,5
Nordland	9,6	3,8	2,9	3,3	1,9	10,5	1,9	7,2	5,7
Troms	15,0	1,4	2,0	2,7	4,1	7,5	2,7	5,4	4,1
Finnmark	5,5	2,7	2,7	0,0	2,7	4,1	1,4	2,7	0,0
<i>Norge</i>	11,4	3,9	3,3	2,5	3,4	6,3	3,1	6,1	3,5

Det er kunder som det er flest som har innovasjonssamarbeid med. 6,3 prosent av utvalget har samarbeid med kundene sine. Dernext er det leverandører som har nest høyest hyppighet, med 6,1 prosent. Universiteter, konsulenter, forskningsinstitutter og FoU-foretak har henholdsvis mellom 3 og 4 prosent av utvalget innovasjonssamarbeid med. Konkurrenter har lavest hyppighet for innovasjonssamarbeid, kanskje ikke så overraskende. Det er likevel 2,5 prosent av bedriftene som har innovasjonssamarbeid med konkurrenter. Samarbeid innen eget konsern er også en kategori.

Det er ganske stor variasjon mellom fylkene når det gjelder hvem bedriftene samarbeider med. Bedriftene i Sogn og Fjordane har mye innovasjonssamarbeid med konsulenter, kunder og leverandører.

8. Utdanning

Det er stor interesse for utdanningsnivået, både generelt i befolkningen og i næringslivet. Et høyt utdanningsnivå regnes ofte som en kvalitet i seg selv, samtidig som mange antar at et høyt utdanningsnivå også er vekstfremmende for næringslivet. I regionale utviklingsstrategier, både blant fylkeskommuner og primærkommuner, er det ofte selvstendige målsettinger om å oppnå økt utdanningsnivå. Derfor har vi tatt med dette temaet i denne rapporten. Telemarksforskning har fått tilgang til data fra SSB om utdanningsnivå for alle sysselsatte fordelt på arbeids- og bokommune, og etter sektor og næring. Vi vil først presentere noen data om utdanningsnivå i befolkningen, deretter konsentrerer vi oss om utdanningsnivået i næringslivet.

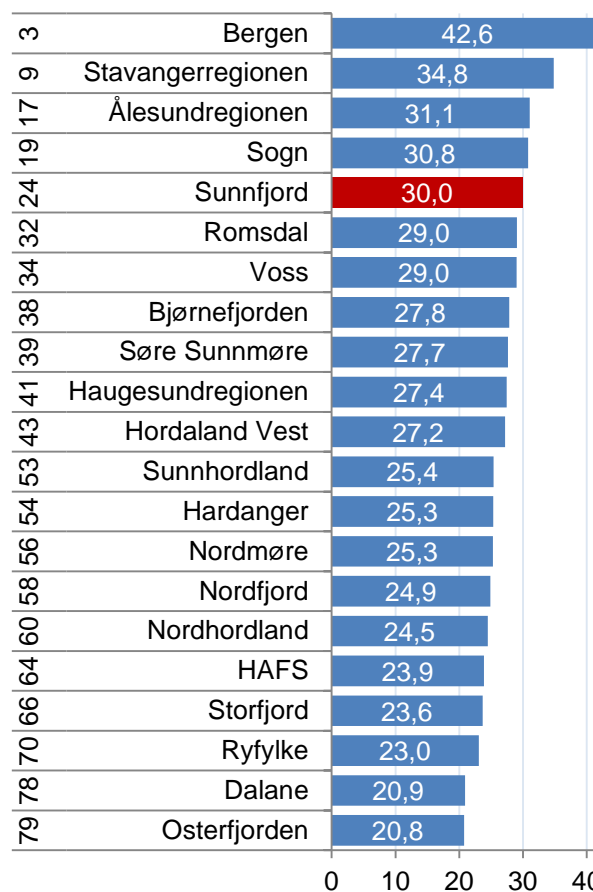
8.1 Utdanning i befolkning

Utdanningsnivået i befolkningen varierer ganske mye mellom regionene. Oslo har klart høyest utdanningsnivå i sin befolkning. 50,9 prosent av den sysselsatte befolkningen i Oslo har høyere utdanning, dvs. minst tre år på universitet eller høyskole.

På Vestlandet er det Bergen som har det høyeste utdanningsnivået i befolkningen. 42,6 prosent av de som bor i Bergen og er sysselsatt har høyere utdanning.

Sunnfjord har et ganske høyt utdanningsnivå i sin sysselsatte befolkning. 30 prosent av disse har høyere utdanning. Sunnfjord er rangert som nummer 24 av 83 regioner med hensyn til utdanningsnivå i befolkningen.

Rangeringen av regionene etter utdanningsnivå i 2000 er ikke svært forskjellig, da var Sunnfjord rangert som nummer 22 av regionene.

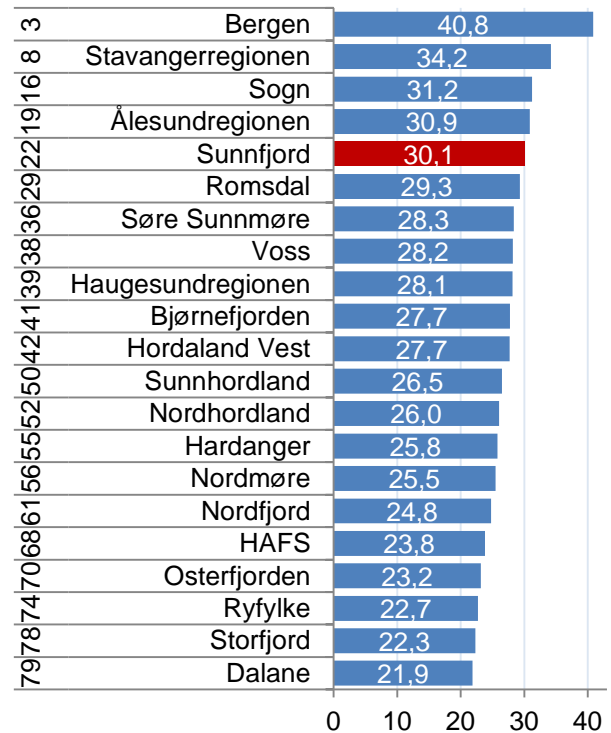


Figur 60: Andel av den sysselsatte befolkningen med høyere utdanning i 2012.

8.1.1 Utdanningsnivå i arbeidsliv og befolkning

På forrige side så vi hvordan utdanningsnivået varierte i den sysselsatte befolkningen. Når vi beregner andelen med høy utdanning etter arbeidssted i stedet for etter bosted, får vi et litt annerledes resultat. Bergen har fremdeles den høyeste andelen med høyere utdanning, men nå er nivået 40,8 prosent. Det er to prosentpoeng lavere enn når vi målte etter bosted. Det betyr at andel med høyere utdanning blant de som arbeider i Bergen er lavere enn andelen av de som har arbeid og bor i Bergen.

I Sunnfjord har 30,1 prosent av de som arbeider i regionen høyere utdanning, der er ganske likt nivået for høyere utdanning i befolkningen. Rangeringen til Sunnfjord er nummer 22 for utdanningsnivå for arbeidslivet, det er to plasser høyere enn for utdanningsnivå i befolkning.



Figur 61: Andel sysselsatte med høyere utdanning etter arbeidssted i 2012.

8.1.2 Utdanningsnivå blant pendlere

Det kan være interessant å se på utdanningsnivået til de som pendler ut og inn av kommunene, og differansen mellom disse.

Noen kommuner har mye høyere utdanningsnivå for de som pendler ut enn de som pendler inn. Det kan naturligvis komme av at kommunen ligger inntil en annen kommune med et svært kompetanseintensivt arbeidsliv som f eks Leikanger eller Oslo.

Flora og Gaular er kommuner som har klart høyere utdanningsnivå blant de som bor i kommunen og pendler ut, enn de som pendler inn til kommunen fra andre steder. Førde og Jølster har ikke så stor avvik i utdanningsnivået mellom ut- og innpendlere, mens Naustdal har mye høyere utdanningsnivå blant de som pendler inn enn ut.

Kanskje er kommuner med høyt utdanningsnivå blant utpendlere attraktive som bosted for høyt utdannede? Det er et interessant spørsmål, men det er imidlertid første gangen vi har beregnet disse tallene, så vi skal være litt forsiktige med tolkningen foreløpig.

Tabell 21: Andel med høyere utdanning hos pendlere i 2012.

rang	Navn	Samme kommune	Pendler ut	Pendler inn	Differanse
8	Sogndal	34,6	48,8	35,9	12,9
11	Balestrand	32,0	36,4	24,3	12,0
16	Gloppen	28,1	39,2	28,6	10,6
39	Årdal	23,8	27,6	19,9	7,7
43	Flora	24,6	27,4	19,9	7,5
45	Stryn	22,0	32,3	25,0	7,3
58	Askvoll	21,3	28,9	22,5	6,4
73	Gaular	24,9	30,2	24,9	5,3
79	Gulen	20,8	23,9	19,1	4,8
103	Selje	16,6	25,3	22,2	3,1
112	Førde	37,4	35,2	32,7	2,5
219	Jølster	21,6	31,9	35,3	-3,4
264	Vågsøy	22,3	28,6	34,3	-5,6
285	Hyllestad	19,1	16,2	23,0	-6,8
288	Vik	22,5	31,8	38,8	-6,9
290	Solund	21,4	19,1	26,1	-7,0
317	Høyanger	23,7	24,0	32,9	-9,0
335	Leikanger	46,9	46,4	57,1	-10,7
337	Eid	28,9	29,5	40,4	-10,8
342	Lærdal	28,8	33,1	44,3	-11,2
343	Luster	26,8	33,4	44,6	-11,2
354	Bremanger	20,4	17,5	30,0	-12,5
355	Fjaler	29,4	32,4	44,9	-12,5
361	Hornindal	19,2	26,5	39,6	-13,1
387	Naustdal	20,0	23,5	40,1	-16,6
413	Aurland	25,4	21,1	42,5	-21,5

8.1.3 Utdanningsnivå sektorer

Det er stor forskjell på utdanningsnivået i de ulike sektorene. Fylke og stat har mye høyere andel med høyere utdanning enn de andre sektorene. Over 70 prosent av de som arbeider i fylkeskommunene har høyere utdanning, mens 64,4 prosent av de statsansatte har minst 3-årig utdanning.

Blant kommuneansatte er også utdanningsnivået høyere enn gjennomsnittet. Her har 46,1 prosent av arbeidstakerne høyere utdanning.

Næringslivet har mye lavere andel utdannede enn i offentlig sektor. 26,1 prosent av de som jobber i næringslivet har høyere utdanning.

Sektorsammensetningen har naturligvis stor betydning for den regionale variasjonen i utdanningsnivået. Steder hvor en stor andel av sysselsettingen er i offentlig sektor vil naturlig få et høyere utdanningsnivå i arbeidslivet, og sannsynligvis også i befolkningen.

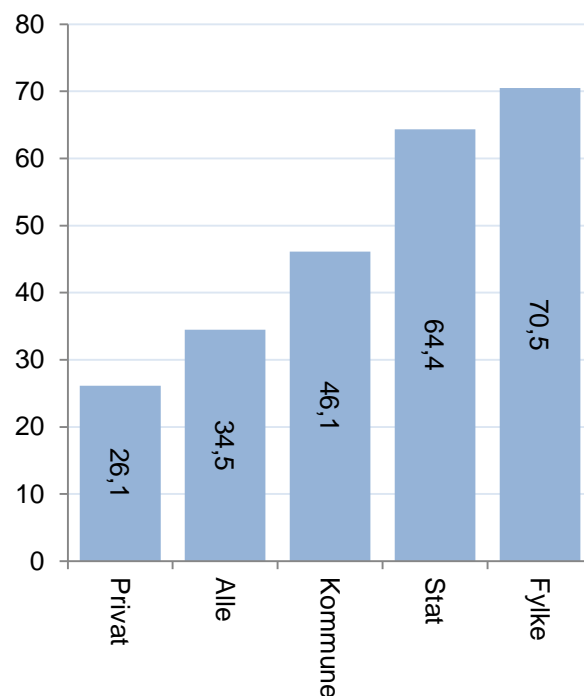
8.1.4 Utdanningsnivå næringslivet

I resten av rapporten skal vi se spesielt på utdanningsnivået i næringslivet. Variasjonen i utdanningsnivå i næringslivet er vist i figur 63.

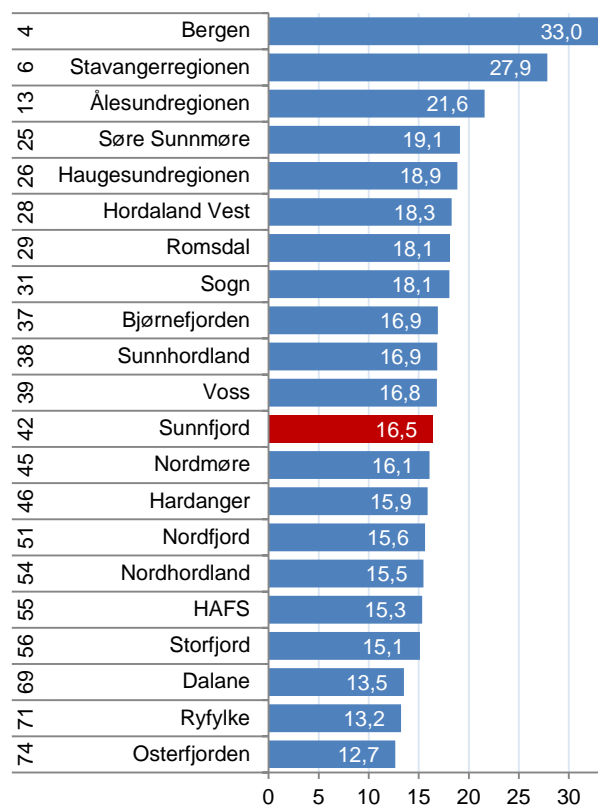
Bergen har klart høyest utdanningsnivå i sitt næringsliv av regionene på Vestlandet. 33,0 prosent av de som arbeider i næringslivet i Bergen har høyere utdanning.

I Sunnfjord har 16,5 prosent av arbeidstakerne i næringslivet høyere utdanning. Det er litt lavere enn middels av regionene i landet, som vi ser av rangeringsnummeret, som er 42 av 83 regioner.

Utdanningsnivået i næringslivet i Sunnfjord er dermed ganske middels. Når utdanningsnivået i regionens befolkning og arbeidsliv blir rangert over middels, skyldes det at det er en stor andel av sysselsettingen i offentlig sektor i regionen. Det trekker utdanningsnivået oppover.



Figur 62: Andel med høyere utdanning etter sektor, 2012.



Figur 63: Andel med høyere utdanning i næringslivet, etter arbeidssted i 2012.

8.1.5 Utdanningsnivå over tid

Hvordan har utdanningsnivået i næringslivet i regionene variert over tid? I tabellen under ser vi hvordan utdanningsnivået i regionene på Vestlandet og i Agder har utviklet seg siden 2000.

Tabell 22: Andel med høyere utdanning i næringslivet i regionene, etter arbeidssted, 2000-2012.

Rang 2012	Region	2000	2005	2010	2011	2012	Rang 2000	Forbedring rang
4	Bergen	24,3	27,3	30,1	30,3	33,0	4	0
6	Stavangerregionen	19,7	22,6	24,0	24,0	27,9	6	0
9	Kristiansandregionen	15,3	18,0	21,0	21,4	23,4	12	3
13	Ålesundregionen	13,9	16,1	18,6	18,8	21,6	20	7
18	Arendalregionen	14,2	16,0	18,0	18,3	20,3	16	-2
25	Søre Sunnmøre	11,2	13,7	16,6	17,1	19,1	37	12
26	Haugesundregionen	12,0	14,1	16,3	16,5	18,9	32	6
28	Hordaland Vest	10,3	12,4	16,1	16,0	18,3	49	21
29	Romsdal	11,6	13,2	15,8	15,8	18,1	35	6
31	Sogn	12,3	13,5	16,2	16,3	18,1	29	-2
37	Bjørnefjorden	10,6	11,9	13,9	14,1	16,9	44	7
38	Sunnhordland	10,3	12,6	14,3	14,8	16,9	47	9
39	Voss	12,7	14,3	15,7	15,7	16,8	26	-13
42	Sunnfjord	12,2	13,5	14,9	14,9	16,5	30	-12
43	Mandalsregionen	10,6	13,6	14,6	14,7	16,4	43	0
45	Nordmøre	10,0	12,1	14,1	14,5	16,1	52	7
46	Hardanger	11,2	13,0	13,1	12,9	15,9	36	-10
49	Setesdal	8,1	9,9	12,6	13,0	15,7	68	19
51	Nordfjord	10,0	12,0	12,8	13,0	15,6	51	0
54	Nordhordland	9,3	11,7	12,8	13,1	15,5	57	3
55	HAFS	8,0	9,3	11,0	12,2	15,3	72	17
56	Storfjord	9,8	10,8	12,4	12,7	15,1	54	-2
62	Lister	9,3	11,1	12,6	12,6	14,1	56	-6
69	Dalane	7,6	9,4	11,4	11,5	13,5	74	5
71	Ryfylke	8,3	10,3	11,0	10,7	13,2	65	-6
74	Osterfjorden	7,4	9,3	9,9	10,6	12,7	77	3

Akershus Vest, Oslo og Kongsberg/Numedal har det høyeste utdanningsnivået av regionene i Norge. Det har de hatt i hvert fall tilbake til år 2000. Byregionene Bergen, Stavangerregionen, Kristiansandregionen og Ålesundregionen har høyest utdanningsnivå av regionene på Vestlandet og Agder.

Sunnfjord har hatt en økning i andelen med høyere utdanning i sitt næringsliv siden 2000, men økningen er noe mindre enn for de fleste andre regioner. Dermed har Sunnfjord falt 12 plasser på denne rangeringen siden 2000. Næringslivet i Sunnfjord hadde over middels andel høyt utdannede i sitt næringsliv i 2000, men har altså et lavere utdanningsnivå enn middels i 2012.

Tolkningen av at en region har blitt høyere rangert er tvetydig. Dersom det har vært en vekst i antall kompetansearbeidsplasser er det naturligvis bra, men dersom utviklingen skyldes at mange lavkompetansearbeidsplasser har forsvunnet er det mindre positivt. For Sunnfjord må en spørre seg om utviklingen skyldes sterk vekst i lavkompetanse arbeidsplasser, eller nedgang i høykompetansearbeidsplasser. Går vi tilbake til figur 7 i denne rapporten ser vi at næringsstrukturen i Sunnfjord har dreid seg mot bransjer som landbruk, bygg og anlegg og transport. Det er bransjer med lavt utdanningsnivå.

8.1.6 Utdanningsnivå i kommuner

Vi kan også se på utdanningsnivået i næringslivet i kommunene.

Tabell 23: Andel med høyere utdanning i næringslivet i kommunene, etter arbeidssted, 2000-2012.

Rang 2012	Navn	2000	2005	2010	2011	2012	Rang 2000	Forbedring rang
22	Balestrand	22,2	20,8	22,4	22,3	24,8	9	-13
24	Fjaler	13,3	16,8	19,3	20,9	24,4	69	45
45	Sogndal	15,5	15,6	19,3	18,8	21,1	39	-6
46	Leikanger	20,8	21,2	25,1	24,3	21,0	11	-35
49	Aurland	12,7	14,0	16,5	16,3	20,2	81	32
76	Gloppen	13,4	15,0	16,6	16,1	19,2	66	-10
90	Luster	10,8	12,6	16,2	16,4	18,2	139	49
91	Førde	13,8	15,1	17,2	16,9	18,1	58	-33
106	Vågsøy	9,7	12,6	14,8	15,0	17,6	177	71
122	Eid	11,0	12,7	14,5	14,8	17,0	131	9
152	Vik	9,7	10,2	13,0	13,2	16,0	184	32
160	Flora	11,5	13,0	13,8	13,9	15,8	113	-47
164	Årdal	9,7	12,2	13,0	13,2	15,6	180	16
175	Lærdal	10,9	13,7	16,0	15,1	15,4	134	-41
184	Gaular	10,7	12,6	12,1	13,0	15,2	147	-37
198	Stryn	9,1	11,3	11,5	12,0	14,8	222	24
257	Gulen	7,0	7,8	8,3	9,1	13,4	310	53
283	Askvoll	6,0	6,7	9,0	10,4	12,8	360	77
308	Bremanger	10,6	11,3	8,5	9,0	12,2	150	-158
314	Solund	5,9	7,4	7,9	9,2	12,1	364	50
322	Høyanger	8,5	9,7	10,7	12,4	11,8	245	-77
325	Jølster	9,3	8,1	9,2	9,2	11,8	206	-119
351	Hornindal	7,3	7,2	8,7	7,9	10,9	298	-53
384	Hyllestad	5,9	5,8	7,3	7,6	9,8	363	-21
393	Naustdal	6,7	8,3	9,6	8,5	9,3	329	-64
415	Selje	5,6	6,3	6,9	7,4	8,1	373	-42

Balestrand, Fjaler og Sogndal har det høyeste utdanningsnivået i næringslivet av kommunene i Sogn og Fjordane. Flertallet av kommunene i Sogn og Fjordane har faktisk høyere utdanningsnivå i næringslivet enn middels av kommunene i Norge.

Førde, Flora og Gaular har et utdanningsnivå i næringslivet som er bedre enn middels i 2012. Alle disse kommunene har falt på rankingen over utdanningsnivå i næringslivet, og hadde relativt til andre kommuner et høyere utdanningsnivå i næringslivet i 2000.

Jølster og Naustdal har lavt utdanningsnivå i næringslivet. Også disse kommunene har relativt sett lavere utdanningsnivå i næringslivet i 2012 enn i 2000.

8.2 Hvorfor varierer utdanningsnivået?

Det er stor forskjell på utdanningsnivået mellom de ulike bransjene. Vi kan derfor gjøre en bransjustering på samme måte som vi har gjort tidligere i denne rapporten, og få fram om regionene har mer eller mindre høyt utdanningsnivå gitt den bransjestrukturen de har. Resultatene er vist i tabellen til høyre. I tabellen har vi først vist normalisert andel med høy utdanning, der vi har sett på differansen mellom andel med høy utdanning i næringslivet i regionen og den tilsvarende andelen på landsbasis. Dernest har vi regnet ut hvor mye av dette avviket som kan forklares av bransjestrukturen, og til slutt en bransjustert utdanningsandel.

Da ser vi at det bare er noen få regioner som har en bransjestruktur som tilsier at utdanningsnivået i næringslivet skal ligge høyere enn gjennomsnittet for Norge. Det er bare Bergen og Stavangerregionen som har en bransjestruktur som tilsier at utdanningsnivået skal være høyere enn landet.

Når vi justerer for bransjestrukturen, ser vi at rangeringen med hensyn til utdanningsnivå blir litt annerledes enn når vi bare ser på andelen uten å ta hensyn til bransjestrukturen.

Sunnfjord har en andel med høyere utdanning i næringslivet som er 9,8 prosentpoeng under andelen på landsbasis. 4,7 prosentpoeng av dette kan tilskrives bransjestrukturen. Det vil si at dersom hver enkelt bransje i næringslivet i Sunnfjord hadde hatt samme utdanningsnivå som ellers i landet, ville andelen med høyere utdanning likevel blitt 4,7 prosentpoeng under nivået for hele landet.

Sunnfjord har dermed en overvekt av arbeidsplasser i næringslivet i bransjer som ikke har høy andel utdanning, men det forklarer ikke hele forskjellen. Etter at vi har justert for bransjestrukturen, er utdanningsnivået fremdeles 5,2 prosentpoeng under forventet andel. Sunnfjord har dermed et forholdsvis lavt kompetansenivå, når vi måler formell kompetanse, i næringslivet. Sunnfjord er rangert som nummer 53 av regionene med hensyn til bransjustert andel med høyere utdanning i næringslivet.

Tabell 24: Normalisert andel med høyere utdanning i næringslivet, bransjeeffekten, og bransjustert andel med høyere utdanning. Rangering blant landets 83 regioner mht. bransjustert utdanningsnivå.

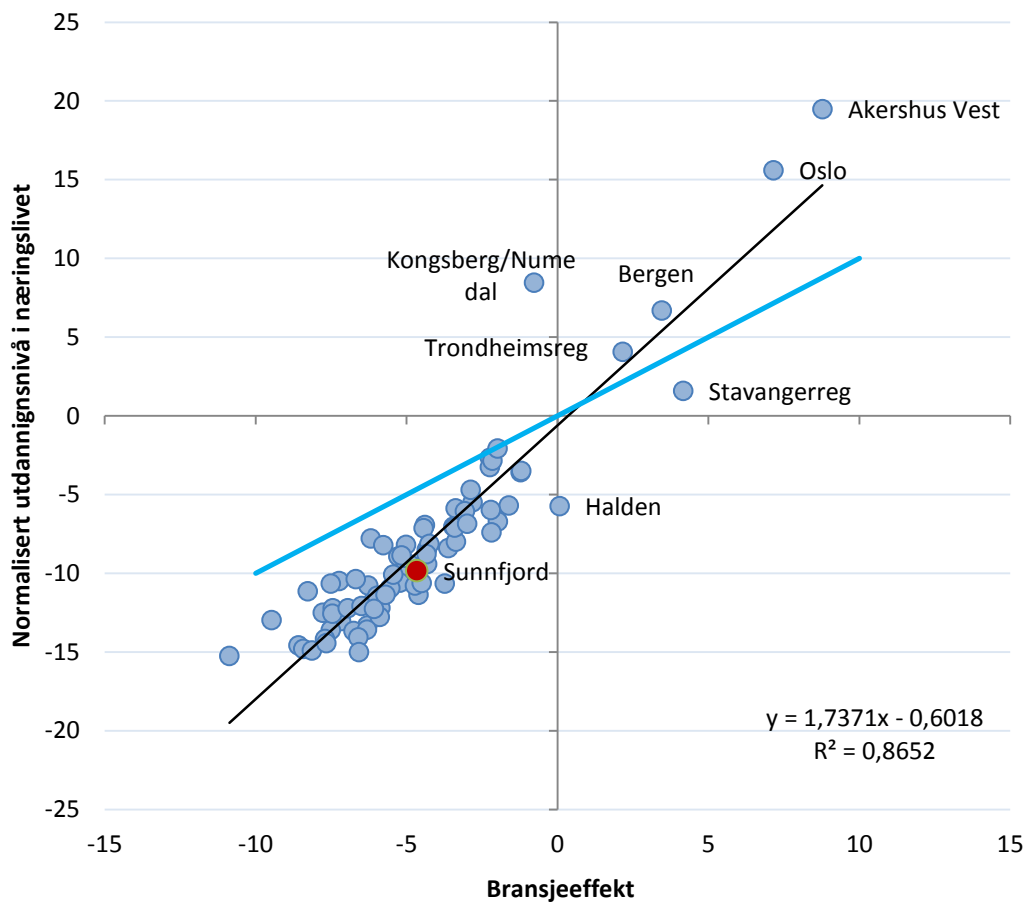
Rang	Region	Normalisert andel	Bransjeeffekt	Bransjustert
4	Bergen	6,7	3,5	3,2
8	Kristiansandregionen	-2,8	-2,2	-0,7
11	Ålesundregionen	-4,7	-2,9	-1,8
14	Sogn	-8,2	-5,8	-2,4
17	Stavangerregionen	1,6	4,2	-2,6
19	Søre Sunnmøre	-7,1	-4,4	-2,7
20	Storfjord	-11,1	-8,3	-2,9
22	Nordfjord	-10,7	-7,5	-3,1
30	Hardanger	-10,4	-6,7	-3,7
31	Arendalregionen	-6,0	-2,2	-3,8
33	Romsdal	-8,1	-4,2	-3,9
36	Bjørnefjorden	-9,4	-5,0	-4,3
40	Voss	-9,5	-4,9	-4,6
41	Hordaland Vest	-8,0	-3,4	-4,6
48	Mandalsregionen	-9,8	-4,9	-5,0
50	Sunnhordland	-9,4	-4,3	-5,1
51	Nordmøre	-10,2	-5,1	-5,1
53	Sunnfjord	-9,8	-4,7	-5,2
54	Haugesundregionen	-7,4	-2,2	-5,2
56	Setesdal	-10,6	-5,2	-5,4
57	HAFS	-10,9	-5,5	-5,4
64	Ryfylke	-13,0	-7,2	-5,9
66	Nordhordland	-10,8	-4,7	-6,1
67	Osterfjorden	-13,6	-7,5	-6,1
71	Lister	-12,2	-5,9	-6,3
77	Dalane	-12,8	-5,9	-6,9

Når en betrakter tabellen, vil den oppmerksomme leser oppdage at de som har høy utdanningsandel i næringslivet også ser ut til å få høy bransjustert andel. Bergen er for eksempel høyest på begge målene, mens de med lavest utdanningsnivå også har lavest utdanningsnivå etter bransjustering. Storfjord, Nordfjord og Hardanger er regioner som ikke faller helt inn i dette mønsteret, ettersom de kom vesentlig bedre ut etter bransjustering, men tendensen er likevel ganske klar.

Det betyr at bransjestrukturen ikke helt ut forklarer hvorfor noen regioner har et høyere utdanningsnivå i næringslivet, men at det også må være andre forhold som påvirker utdanningsnivået.

Det skal vi se litt mer på, på neste side.

I figuren under har vi satt inn alle regionene etter utdanningsnivå og bransjeeffekten.



Figur 64: Utdanningsnivå, normalisert, og bransjeeffekten på utdanningsnivå i norske regioner i 2012.

Av denne figuren kan en lese seg til flere forhold. For det første er det bare seks av 83 regioner med en andel av næringslivets ansatte med høy utdanning som er over andelen på landsbasis. Det er de største byregionene, Akershus Vest og Kongsberg/Numedal. Det er dermed hele 77 regioner som har lavere utdanningsnivå i sitt næringsliv enn gjennomsnittet for Norge.

For det andre er det bare seks regioner som har en bransjestruktur som tilsier en høyere utdanningsandel. Halden er en av disse, mens Kongsberg/Numedal ikke har en slik bransjestruktur.

Når vi legger inn en regresjonslinje (den sorte streken), ser vi at korrelasjonen mellom bransjeeffekten og utdanningsandelen er svært høy, hele 0,8562. Bransjestrukturen forklarer dermed svært mye av variasjonene, tilsynelatende. Problemet er at bransjestrukturen overforklarer forskjellene.

Regresjonsformelen, som vi kan lese av diagrammet er y (utdanningsandel) = $1,7371 \cdot x$ (Bransjeeffekt) - $0,6018$. Betaværdien, som er tallet 1,7371, burde ligge nært verdien 1. Da skulle regresjonslinjen vært som den blå streken i diagrammet. Når vi regner ut bransjejustert utdanningsandel er det avstanden til den blå streken som gir svaret.

Når vi går inn og ser på utdanningsnivået i regioner som Oslo og Akershus Vest, ser vi at de har mye høyere utdanningsnivå enn landet i alle bransjer. Så hvis en region har en bransjestruktur med en stor andel i kompetanseintensive bransjer, så blir også utdanningsnivået i lite kompetanseintensive bransjer også høyere.

ⁱ Alle tall om arbeidsplasser og sysselsetting er fra registerbasert sysselsettingsstatistikk fra SSB.

ⁱⁱ Vi bruker begrepet *vekstimpuls* om arbeidsplassvekst, når vi måler veksten i arbeidsplasser i en bransje, eller sektor i prosent av samlet sysselsetting i et område. Dette til forskjell fra prosentvis vekst i antall arbeidsplasser i den samme bransjen fra et tidspunkt til et annet. Da vil bransjer med høy prosentvis egenvekst, men som utgjør en liten andel av samlet sysselsetting komme ut med lav vekstimpuls. Dette gjør at vi slipper å forklare at sektorer og bransjer som har høy prosentvis egenvekst egentlig ikke betyr så mye for utviklingen.

ⁱⁱⁱ Progressivt gjennomsnitt er et gjennomsnitt for de siste ti årene, der de siste årene gis størst vekt, siste år teller 10, nest siste 9, osv. Dette er en metode som vi bruker for å rangere utviklingen mellom ulike geografiske områder for en rekke indikatorer, fordi vi da ikke bare måler utviklingen i tiårsperioden, men også får med om trenden er positiv eller negativ.

^{iv} Alle tall for nyetableringer, vekst og lønnsomhet baserer seg på data som Telemarkforskning har fått levert fra Brønnøysundregistrene.

^v Rent teknisk måler vi innovasjonsklima gjennom en binær logistisk regresjonsanalyse, der avhengig variabel er om bedriften har innovasjon (0/1) og uavhengige variable er størrelse (lineær av antall ansatte), bransje (dummyvariable for hver 2-siffer NACE-bransje) og dummyvariable for regioner. Betakoeffisienten for regionvariabelen vil da være et uttrykk for om regionen har høy eller lav tilbøyelighet for å ha innovasjon. Denne regresjonsanalysen er kjørt for alle de 11 innovasjonstypene, og deretter veid på samme måte som vi veier for frekvenser.

^{vi} Eksportklima måles gjennom å en binær logistisk regresjonsanalyse, der avhengig variabel er om bedriften har eksport (0/1) og uavhengige variable er størrelse (lineær av antall ansatte), bransje (dummyvariable for hver 2-siffer NACE-bransje) og dummyvariable for regioner. Betakoeffisienten for regionvariabelen vil da være et uttrykk for om regionen har høy eller lav tilbøyelighet for å ha eksport.